

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Dajčman

Pravica do svobode izražanja medijev in pravica do zasebnosti javnih oseb

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Dajčman

Mentorica: doc. dr. Mojca Pajnik

Pravica do svobode izražanja medijev in pravica do zasebnosti javnih oseb

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

Hvala mentorici doc. dr. Mojci Pajnik za vso podporo, komentarje in predvsem za pomoč pri usmerjanju magistrskega dela čez celoten proces.

Hvala mami za vso podporo, v vseh možnih oblikah, vedno in povsod. Hvala Mateju za potrpežljivost in spodbudo. Hvala očetu in Petru za njuno vedno prisotno podporo.

Pravica do svobode izražanja in pravica do zasebnosti javnih oseb

Spoštovanje in vzpostavljanje človekovih pravic sta temelja demokratičnih družb zahodne kulture. Vsaka pravica podeljuje posamezniku določena upravičenja, ampak tudi določene omejitve. Nobena ni absolutna, ampak je vedno omejena s pravicami drugih. Zaradi tega se dostikrat zgodi, da si dve pravici nasprotujeta. V magistrskem delu je raziskan konflikt, do katerega pride med pravico do zasebnosti javnih oseb in pravico do svobode izražanja medijev. Meja med njima ni nikjer jasno začrtana in tudi ne more biti pravno opredeljena, saj je potrebno proučevanje od primera do primera. Sodišča so tako tista, ki v posameznih primerih poskušajo določiti mejo med pravicama in se morajo odločiti, kateri bodo kdaj dali prednost. Sodna praksa, ki je analizirana v magistrskem delu, je pokazala, da so si različna sodišča skozi leta oblikovala določene kriterije, po katerih presojujejo dovoljene posege medijev skozi pravico do izražanja v pravico do zasebnosti javnih oseb. Pred analizo sodne prakse na tem področju je zastavljen teoretski okvir historičnega razvoja med zasebnostjo in javnostjo. Opredeljeni so temeljni pojmi, pojasnjena pa je tudi pravna ureditev posameznih držav, ki so izbrana za analizo.

Ključne besede: človekova pravica, zasebnost, javnost, svoboda izražanja, javna oseba, medij.

The right to freedom of expression and the right to privacy of public figures

Honoring and establishing human rights is the foundation of democratic societies of the Western culture. Every right gives an individual certain entitlements, but also certain restrictions. No right is absolute because it is always limited with the rights of others. Therefore it often comes to a point where two rights oppose each other. In my Master's thesis I will explore the conflict that arises between the right to privacy of public figures and the right of freedom of expression of the media. The border between those two is never clearly outlined and it can never be legally defined, since it is necessary to study a case by case. It is a task for the court to try to determine the border between the two rights and to decide, to which they will give priority to. Jurisprudence, that I will analyze in my thesis, will show, that different courts have, through the years, already formed certain criteria, according to which they judge allowable interference of the media, through their right of freedom of expression, with the right to privacy of public figures. Prior to the analysis of case law on this area, it is necessary to establish a certain theoretical frame regarding the historical development of the relationship between privacy and the public. Also to define the basic terms and to explain the legal system of the countries, that I will choose for my analysis.

Keywords: human rights, privacy, public, freedom of expression, public figure, media.

Kazalo

1	Uvod	6
2	Historični razvoj razmerja med javnostjo in zasebnostjo	9
3	Pravica do zasebnosti	12
3.1	Razvoj pravice do zasebnosti	12
3.2	Pomen pravice do zasebnosti	14
3.3	Definicija pravice do zasebnosti in pravna umestitev v kontekst Slovenije in EU	15
3.4	Varstvo pravice do zasebnosti	19
3.5	Poseg v pravico do zasebnosti	22
4	Pravica do zasebnosti javne osebe	23
4.1	Definicija pojma javne osebe	23
4.2	Pravica javnosti do obveščeniosti o zasebnosti javnih oseb	24
4.3	Poseg in varstvo pravice do zasebnosti javnih oseb	25
5	Pravica do svobode izražanja	26
5.1	Definicija in pomen pravice do svobode izražanja	26
5.2	Zakonska ureditev pravice do svobode izražanja in njeno varstvo	29
5.3	Novinarji in njihova pravica do svobode izražanja	32
6	Kolizija interesov dveh pravic na primeru javne osebe	33
6.1	Tehtanje med pravico do svobode izražanja medijev in pravico do zasebnosti javnih oseb	34
7	Analiza sodne prakse	36
7.1	Pravni sistemi izbranih držav	37
7.2	Primeri v ZDA	41
7.2.1	Sidis proti F-R Publishing Corporation, 1938	41
7.2.2	Gertz proti Robert Welch Incorporation, 1974	42
7.3	Primeri na ESČP	43
7.3.1	Tammer proti Estoniji, 2001	43
7.3.2	Perna proti Italiji, 2003	45
7.3.3	Von Hannover proti Nemčiji, 2004	47
7.3.4	Bodrožić proti Srbiji, 2009	51
7.3.5	Flinkkilä in drugi proti Finski, 2010	52
7.3.6	Mosley proti Združenemu kraljestvu, 2011	54
7.3.7	Axel Springer proti Nemčiji, 2012	55
7.4	Primeri v Veliki Britaniji	57
7.4.1	Naomi Campbell proti MGN Limited, 2002	57
7.4.2	Steve McClaren proti News Group Newspapers Limited, 2012	59
7.5	Primeri v Sloveniji	62
7.5.1	Up-50/99, 2000	62
7.5.2	Up-570/09, 2009	65
7.5.3	Up-1391/07, 2009	66
8	Sklep	69
9	Literatura	72

1 Uvod

Mediji in pravo sta dve različni področji, ki se v 21. stoletju čedalje bolj prepletata, a kljub temu nista dovolj raziskani. Obstaja praznina v zakonski regulativi, saj sodna praksa in primeri iz vsakdanjega življenja neprestano postavljajo nova vprašanja, kaj se zgodi, ko mediji posežejo v pravo, in obratno. »Medijsko pravo je povsod, še posebno pa v Sloveniji, precej pravno in strokovno nedodelana pravna disciplina.« (Lampe 2009, 9) Mediji, ki jim v demokratičnih državah pripisujemo pomen četrte veje oblasti, so postali sestavni del delovanja posamezne države, družbe in tudi delovanja javnih oseb. Ideja o t. i. četrti veji oblasti se je pojavila v 19. stoletju, saj se je skladala s tedanjo razlago ljudske oblasti kot reprezentativne (Splichal 2005, 14). Zaradi porasta demokratičnih idej, kot so svoboda medijev, svoboda izražanja in pravica do obveščanja, prihaja do čedalje večjega vpliva medijev na eni strani posredno na občinstvo, na drugi strani pa neposredno na življenja posameznikov, tudi javnih oseb, preko kršenja njihove pravice do zasebnosti. Mediji se čedalje bolj zavedajo svoje moči, ki jo lahko izkoriščajo na način zanemarjanja novinarske etike za večjo branost in večjo prodajo. Marsikateri medij za izgovor poseganja v pravico do zasebnosti javne osebe paradokсно izkoristi ravno dejstvo, da gre za javno osebo, kot da ta nima istih pravic kot drugi posamezniki. Človekove pravice so temelj vsem ostalim pravicam in pripadajo vsem ljudem; temeljijo na enakopravnosti in naj bi pripadale vsakemu posamezniku po njegovi naravi (Cerar 2002, 20). Človekove pravice naj bi veljale za neodtujljive, ker naj bi izvirale iz človeka in naj bi bile neodvisne od državnih oblasti. Kaj pomeni imeti pravico, se ljudje zavedajo šele, ko so jim le-te odvzete. Po zgodovinskem preobratu v 18. stoletju, ko smo bili priča različnim deklaracijam o človekovih pravicah, smo se v 20. stoletju soočili s prvo in drugo svetovno vojno, kjer so bile osnovne človekove pravice odvzete več milijonom ljudi. Pravice nam torej niso dane po naravi, ampak nam pripadajo glede na politično situacijo, v kateri živimo (Arendt 2003, 373–377).

Ideja o človekovih pravicah se je v zgodovini pojavila relativno pozno. Prve teorije o pojmu pravice nasploh so se pojavile šele v 12. stoletju, po drugi svetovni vojni pa so se človekove pravice uveljavile na mednarodni ravni z Mednarodno listino o človekovih pravicah. Razvoj še zdaleč ni končan, saj kljub pomembni pridobitvi v vseh delih sveta človekove pravice niso enako razumljene, še manj pa uveljavljene (Cerar 2002, 18–19). V zahodnih državah je pravica do zasebnosti ena izmed pravic,

ki pridobiva pomen in jo človek kot posameznik (ter posledično družba) postavljata na piedestal, ki ga je treba varovati (Žurej 2001, 289–290). Pravica do zasebnosti je v Sloveniji pravno varovana s hierarhično najvišjim pravnim aktom – Ustavo RS. Za Slovenijo in njen pravni sistem je relevantna tudi Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju EKČP).

Pravica do zasebnosti je osebnostna pravica in velja za absolutno, kar pomeni, da je posameznik upravičen od vsakogar zahtevati, da ne posega v njegovo pravico (Finžgar 1985, 39). Omejena je lahko le z enakimi pravicami drugih posameznikov oz. s splošnim javnim interesom (Smrekar 2006, 101). Kot taka bo tudi predmet raziskovanja na eni strani, na drugi strani pa želim pokazati, kako ji pravica do svobode izražanja nasprotuje, jo omejuje in vanjo tudi posega. Le-ta je prav tako pravno urejena v naši Ustavi in v EKČP. Tudi pravica do svobode izražanja ni absolutna, ampak jo je zaradi različnih razlogov mogoče omejiti. Eden izmed razlogov je tudi omejevanje posameznika pri izvrševanju njegove pravice do zasebnosti (Prepeluh 2001, 248).

V magistrskem delu sem si zastavila tri raziskovalna vprašanja, in sicer:

- Kako se je razmerje med javnostjo in zasebnostjo spreminjalo skozi zgodovino?
- Kako se pravica svobode tiska in pravica do zasebnosti umeščata v pravne sisteme?
- Kje je meja med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja medijev postavljena v različnih pravnih sistemih?

Ker omenjena meja ni pravno urejena in točno določena, jo je treba presojati od primera do primera. Zaradi vprašanja, na katerega ni mogoče enostavno in splošno pravilno odgovoriti, se mi zdi tema relevantna za čas in prostor, v katerem se nahaja ne samo Slovenija, ampak družba v globalni perspektivi. Kot prvo polje proučevanja me je zanimal pojav novih interaktivnih komunikacijskih omrežij, ki so prispevala k ustvarjanju in razumevanju javne sfere, ki sledi cilju večjega sodelovanja posameznikov v javnem diskurzu onstran nacionalnih meja (Splichal 2010, 8–9). Razmerje med javnostjo in zasebnostjo zajema tudi opredelitev javnih oseb, in sicer kako se je pojem javne osebe uveljavil in kaj označuje danes. Na omenjeno razmerje vpliva kultura javnosti, ki s svojim delovanjem definira dihotomijo javno-zasebno. Kultura javnosti je povezana tudi s tematiko svobode izražanja, svobode tiska in na

splošno s problemom javnosti in javne sfere kot dveh temeljev današnje demokracije (Splichal 2005, 52).

Drugo polje proučevanja zajema pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja s pravnega vidika ter vprašanje, kako se navedeni pravici umeščata v pravno ureditev kot komunikacijski pravici. Treba je bilo preučiti pomen javne osebe, kako javno osebo definira pravo in kako jo vidijo mediji ter poiskati odgovor na vprašanje, kdo je javna oseba in ali je pravica do zasebnosti za javne osebe določena drugače. Pravica do zasebnosti je mlada, pridobiva pomen in še ni izoblikovana, zato je treba spremljati njen razvoj (Smrekar 2008). Raziskovanje teh dveh področij me je privedlo do iskanja odgovora na tretje raziskovalno vprašanje: kje je meja med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja medijev postavljena v različnih pravnih sistemih? Moje temeljno raziskovalno vprašanje je temeljilo na povezavi prvih dveh polj, torej na povezavi razmerja med javnostjo in zasebnostjo v današnji družbi ter pravno urejenima pravicama svobode izražanja in pravice do zasebnosti. Skušala sem prikazati, kako se ti dve pravici pojavljata in uveljavljata v praksi. Raziskovala sem sodno prakso, ki v Sloveniji še ni bila predmet podrobnega proučevanja. Historično najpomembnejši za Slovenijo je nemški pravni sistem, saj se slovenski pravni sistem zgleduje po njem. Odkar smo priča povezovanju Evrope, je temeljnega pomena za vse države članice Sveta Evropa Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP). V Nemčiji in Sloveniji poznamo kontinentalni pravni sistem, ki temelji na zapisanem pozitivno veljavnem pravu. Nasprotje tega je anglosaksonski sistem, ki temelji na sodnih precedensih. Predstavnici tega sistema sta državi Velika Britanija in ZDA. Za analizo sodne prakse sem si izbrala sodne primere iz Slovenije, Nemčije, Velike Britanije, ZDA in primere na ESČP. Znotraj ESČP sem vključila tudi Srbijo in Finsko, ki sta s sodbo sodišča doživeli prve premike v smeri varstva pravice do zasebnosti znotraj svojega pravnega reda. Za vsako izbrano državo sem izbrala odmevne sodbe, ki so najbolj zaznamovale pravni sistem posamezne države na področju določanja meje med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja medijev.

Moja primarna analiza so bila besedila sodne prakse v omenjenih posameznih državah in na ESČP. Meje med svobodo izražanja medijev in pravico do zasebnosti javne osebe s pravnega vidika je smiselno raziskati skozi ustaljeno sodno prakso, ki nas vodi po meji med pravicama. Uporabljena je bila tudi sekundarna metoda, in sicer zgodovinsko-primerjalna metoda, ki se osredotoča na dve dimenziji: prostor in čas.

»Osnovni smoter zgodovinsko-primerjalne metode je v iskanju podobnosti in različnosti v razvoju družb ter ugotavljanju prisotnosti enakih in različnih vplivov ter vzročnih zvez, kot so podane v 'trenutni domači' družbi.« (Toš 1988, 36) S pomočjo te metode sem poskušala prikazati historični razvoj razmerja med javnostjo in zasebnostjo ter razvoj pojma javne osebe in razvoj pravice do svobode izražanja ter pravice do zasebnosti.

2 Historični razvoj razmerja med javnostjo in zasebnostjo

»Naj bodo razlogi za zasebnost dobri ali slabi, neka meja obstaja.« (Lippmann 1999, 57) Treba jo je le vzpostaviti med javno in zasebno sfero posameznika v družbi. Mejo med tem, kaj mora biti vidno in kaj bi moralo biti nevidno drugim, lahko enačimo v pravnem diskurzu z razlikovanjem med javno in zasebno informacijo, če predpostavljamo, da govorimo o pravni državi (Dawes 2011, 116). Skozi zgodovino ni bilo vedno jasno, kaj je javno in kaj zasebno. Pojma nista bila vedno enako obravnava v različnih obdobjih razvoja družbe. V antični Grčiji so mestno državo poimenovali polis, ki je veljala za skupno vsem svobodnim državljanom. Bila je kot različica javne sfere in strogo ločena od sfere oikos, ki je bila lastna vsakemu posamezniku posebej (torej različica zasebne sfere). Javno življenje je v antiki potekalo na mestnem trgu. Javnost se je konstruirala skozi pogovore, ki so prevzeli tudi obliko posvetovanja ali sojenja (Habermas 1989, 15). Skozi zgodovino se je poimenovanje in vrednotenje dihotomije javno-zasebno preoblikovalo. V srednjem veku so obstajale t. i. nižje in višje oblasti, s tem pa tudi nižje in višje pravice. Javnost se je obravnavala skozi definicije rimskega prava, in sicer kot *res publica* – javna zadeva. Vodnjak in tržnica sta bila npr. javno dostopna skupni uporabi kot nižje pravice – nasproti posebni sferi, ki se je v okviru fevdalne ureditve nanašala na tiste posameznike, ki so imeli posebne pravice, imunitete in privilegije, torej višje pravice (Habermas 1989, 17–18).

Ko govorimo o srednjem veku in fevdalnem sistemu, govorimo tudi o reprezentaciji dvorsko-viteške javnosti, ki je dosegla svojo zadnjo podobo na francoskih dvorih v 15. stoletju. Dvor je bil središče javnosti in družba je bila nanj vezana kot na simbol družabnega življenja. Turnir, ples in gledališče so se z javnih mest oz. ulic umaknili v grajske dvorane. Čeprav je bilo sedaj kulturno središče v prostorih, ki so bili za širšo javnost zaprti, ljudstvo ni bilo povsem izključeno in je izoblikovalo svojo kulturno

javnost na ulicah. Sledil je razvoj reprezentativne javnosti, ki je bila sprva vezana na fevdalne oblasti, Cerkev in plemstvo. Reprezentativna javnost je predstavljala javno reprezentacijo gospostva (Habermas 1989, 21–22). Aristokratska družba, ki se je razvila iz renesančne, ni več predstavljala lastnega gospostva kot družabnega življenja na dvoru, ampak je začela služiti reprezentaciji monarha samega. Zasebna sfera je pomenila izključitev iz območja državnega aparata, saj se je reprezentacija monarha nanašala na državo, ki se je izoblikovala z absolutizmom (Habermas 1989, 23). O prvi pomembni spodbudi nastanka javnosti lahko govorimo v obdobju reformacije v 16. stoletju, ki je s popularizacijo opismenjevanja prispevala k ustvarjanju širše bralske javnosti, ki se ni več nanašala samo na ožjo elito (Splichal 2005, 53). Po absolutizmu v obdobju reformacije poleg oblikovanja širše javnosti srečamo tudi prvo območje zasebne avtonomije v zgodovini – religiozno svobodo. Religija je postala zasebna in ne več javna stvar (Habermas 1989, 24). Razmerje med javnostjo in zasebnostjo se je skupaj z razvojem družbe in tehnologije spreminjalo. Največ sprememb je povzročil razvoj komuniciranja. Posameznikovo življenje je z množičnimi mediji postalo odprto in v veliki meri javno dostopno ter paradoksalno tudi dostopno zunaj javnosti v sami zasebnosti (npr. spremljanje novic o javnih osebah pred televizijskim zaslonom v zasebnosti doma) (Splichal 2005, 32). Komuniciranje danes predstavlja osnovno človekovo pravico do svobode komuniciranja, ki se je skozi čas manifestirala v pravici do svobode izražanja. Razvoj pravice do komuniciranja bom podrobneje opredelila v poglavju o pravici do svobode izražanja.

Problem se pojavi, ko pride do konflikta v razmerju med javnostjo in zasebnostjo. Poznamo tri različna področja zasebnosti, in sicer intimno sfero, splošno zasebno sfero v stiku z drugimi posamezniki in širšo zasebno sfero v stiku z javnostjo. Najbolj zavarovana naj bi bila intimna sfera. Njeno popolno nasprotje je javna sfera, ki zajema udejstvovanje posameznikov na političnem, kulturnem, zabavnem, športnem in poslovnem področju, ki je v javnem interesu. Med javnostjo in zasebnostjo, ki se nanaša na socialne odnose posameznika, je vmesno široko področje zasebne sfere. Vdor vanjo je mogoč le, kadar to lahko upravičimo z interesom javnosti ali legitimnimi interesi drugih (Rovšek 2005a, 60). Marx je izrazil podobno idejo s pojmom tretjega elementa, ki ga potrebujejo vsi udeleženi, tako vladarji kot vladani. Za tretji element je uporabil tisk v smislu javne sfere, ki naj bi bil posredovalec med državo in civilno družbo in bi bil edini, ki bi dovoljeval prostor javne sfere, kjer bi se vladarji in vladani lahko srečali pod enakimi pogoji (Splichal 2010, 19). Danes ne

moremo govoriti o enakovrednem odnosu in enakopravnosti položaja na obeh straneh, saj je strankarski tisk doživel zaton na prelomu 19. v 20. stoletje, in sicer pod vplivom porasta množične družbe in množičnih medijev, ki so se v svoji moči vzpostavili kot ena od vej oblasti. Že sama dihotomija javno-zasebno nam pove, da se javnost prikazuje kot nasprotje zasebnosti (Habermas 1989, 14). V javni sferi se ne srečata ljudstvo in oblast pod enakopravnimi pogoji, ampak oblast v veliki meri posreduje ljudstvu informacije, o katerih naj bi razpravljali, večina teh razprav pa nikoli ne pride dlje od praga našega doma. Javna sfera naj bi bila kot neke vrste oglasna deska, na kateri lahko posamezni državljan objavlja ne samo svoje politične poglede, ampak tudi npr. proizvode svoje znanosti ali umetnosti. Kar je bilo včasih zasebno, je sedaj postalo javno (Hannay 2005, 35).

Bentham (tako kot Marx) povezuje idejo o javnosti s pojavom tiska in mu podeli vlogo psa čuvaja kot bistvenega dela nadzorovanja oblasti. Zasnoval je idejo javnosti, ki je kot temelj ljudske suverenosti (Splichal 2010, 19). Za javnost sta torej danes najprej potrebna elementa svoboda tiska in svoboda govora, kar ne pomeni vedno tudi enakovrednega pristopa vseh udeleženi v diskusijah (Hannay 2005, 42–44). Pogosto je težko postaviti mejo in ločiti med tem, kar je v javnem interesu, in tem, kaj javnost zanima (Morrison in Svennevig 2007, 50). Predvsem je težavno presojati, kaj šteje za javno dobro in dejansko tudi vpliva na samo družbo. V postavljanju meje med javnim interesom in med zanimanjem javnosti se v ospredje postavlja vrednost osebnosti posameznika, čeprav je osebnost razumljena kot javna podoba, ki si jo vsak posameznik ustvari za komuniciranje v javnosti. Javna podoba je maska, za katero se skriva resnični posameznik in skozi katero se predstavlja zunanjemu svetu ter občinstvu (Hannay 2005, 47–82). Vsak poseg v osebnost za to masko se dojema kot poseg v zasebnost. Pravica do zasebnosti posameznika naj bi pomenila osnovno človekovo pravico, ki ima značaj javnopravne pravice, saj mora varovati posameznika pred posegi oblasti. Osebnostne pravice kot take naj bi sicer sodile na področje civilnega prava in varovale posameznika pred posegi drugih posameznikov ali pravnih oseb. Je pravica, ki jo človek pridobi z rojstvom in je ni možno natančno definirati, saj je varstvo le-te posledica instinkta. Je neodtujljiva in absolutna, saj jo lahko prizadeti uveljavlja proti vsakomur (Rovšek 2005a, 42). Vzpon tehnologije pušča posledice tudi na osebnostnih človekovih pravicah, saj se pojavljajo vedno nove in pravu neznane oblike posegov v pravico do zasebnosti posameznika. Za pravico do

zasebnosti in druge osebnostne pravice je postalo značilno, da njihovo vsebino in pomen bolj ali manj odločilno določa sodna praksa (Rovšek 2005a, 43).

3 Pravica do zasebnosti

Na eni strani imamo pravico do svobode izražanja, ki se je razvila kot komunikacijska pravica in je danes obravnavana predvsem s področja medijev kot relevantnega akterja družbe. Na drugi strani stoji posameznik s pravico do zasebnosti, ki mu je po današnjem pravu in prepričanju neodtujljiva. Najprej bom opisala razvoj in izvor človekovih pravic ter se osredotočila na opredelitev pravice do zasebnosti, nato pa bom opredelila tudi pravico do svobode izražanja in poskušala orisati, kako se ti dve pravici prepletata.

3.1 Razvoj pravice do zasebnosti

Zametek človekovih pravic je mogoče zaslediti v antiki. Rimsko pravo je tisto, ki so ga pravniki kasneje v srednjem veku prevzeli za temelj nadaljnjega proučevanja marsikaterega pravnega instituta. Rimsko pravo kot sužnjelastniški pravni red že po svoji definiciji ni zgled, v katerem bi bilo varovanje človekovih pravic na prvem mestu, a je kljub temu pomembno zaradi filozofskih in humanističnih idej, ki so v antiki izstopale. Eden izmed največjih pravnikov tistega časa, Ulpijan, je zagovarjal idejo, da so vsi ljudje enaki, ne glede na to, kakšen je njihov civilnopравни status (Lampe 2010, 54).

Po nemalo kršitvah človekovih pravic v zgodovini človeštva so le-te v zahodni demokraciji skoraj povsod bistvena sestavina ustavnih ureditev držav. Razvoj človekovih pravic je posledica želje po zagotavljanju temeljnih liberalnih pravic in svoboščin posameznikom po celem svetu. Nekatere izmed teh so pravica do življenja, dostojanstva, zasebne lastnine, svobode misli in izražanja, veroizpovedi, gibanja in združevanja. Naštete pravice so se izoblikovale v vseh državah zahodnega sveta, cilj pa je te pravice vključiti v pravne ureditve tudi drugih držav. Nekatere tradicionalne in religiozne skupnosti v osnovi zavračajo idejo človekovih pravic, ki temelji na posamezniku, saj naj bi zahodna doktrina s tem preveč zanemarjala človeka kot del večje družbe, v kateri se mora zavedati predvsem dolžnosti do sebe, do drugih posameznikov in do sveta kot celote. Glede pojmovanja človekovih pravic ljudje ne

bomo nikoli dosegli popolnega sporazuma, saj je drugačno dojemanje odraz različnih stopenj miselne in čustvene razvitosti posameznikov (Cerar 2002, 18–26).

Temeljnim človekovim pravicam in svoboščinam se pripisujejo nekatere lastnosti, ki veljajo za vse pravice, in sicer univerzalnost, saj človekove pravice pripadajo vsem ljudem, vezanost na človeka, saj mu pripadajo že po njegovi naravi, neodtujljivost, ker jih ni mogoče odtujiti od človeka, političnost, ker ima vsaka človekova pravica politično težo, in pravnost, ker morajo biti pravice pravno določene in zavarovane (Cerar 2002, 20–23). Vprašanje, ki nas zanima, je, kako se ena izmed človekovih osebnotnih pravic, kot je pravica do zasebnosti, umešča med množico drugih, saj je le-ta edina, ki celovito varuje človekovo zasebno sfero (Smrekar 2008, 94–96).

Zasebnost je kot vrednota prisotna toliko časa kot sam človeški rod. Varovanje zasebnosti opazimo že v Svetem pismu, ki se večkrat sklicuje na zasebnost kot pravico biti prost vsakega opazovanja (Turkington in Allen 1999, 3). Že v rimskih časih je bilo popolnoma jasno, da obstajajo sfere, v katere ne sme nihče posegati oz. se lahko vanje posega le omejeno. V antičnih formulacijah danes zasledimo ustavno pravico do nedotakljivosti stanovanja, izraženo predvsem v zapovedih, kot je npr.: lastna hiša je za vsakogar najvarnejše zavetje in nikogar se ne sme na silo odvesti iz njegove hiše. Pravica do zasebnosti ni nastopala samostojno, a je bila vključena v razne določbe, ki so varovale posamezne elemente človekove zasebnosti, kot jo razumemo danes (Žurej 2001, 293–294).

Prve pravne teorije v zahodnem svetu o človekovih pravicah so se začele razvijati v Evropi šele v 12. stoletju, ko so nekateri pravniki ponovno odkrili rimske Digeste¹ in z njihovo pomočjo razvili srednjeveško vedo rimskega prava. Do približno 18. stoletja je veljalo, da je imeti pravico isto kot imeti lastništvo. Šele takrat se je v okviru razsvetljenske politične in pravne filozofske misli začela s strani različnih mislecev porajati moderna doktrina človekovih pravic. V zgodnji dobi, ko se je sistem vladanja začel pomikati proti moderni demokraciji, je bila zasebnost v Angliji dojemana kot zaščita pred vdorom kralja, saj je bilo splošno znano, da je hiša vsakega posameznika njegov grad (Cerar 2002, 19–21). Ena izmed prvih ustavnih definicij zasebnosti se je pojavila med francosko revolucijo. Deklaracija človekovih pravic in državljanov iz leta 1789 pravi, da je lastnina človeka sveta stvar in je zavarovana proti vsakomur,

---

¹ Leta 533 razglašena zbirka pravniškega prava, ki zajema spise o civilnem pravu, komentarje pretorskih ediktov, respozno literaturo in nerazvrščene odlomke kot dodatek (Kranjc 2010, 139).

posegi pa so dovoljeni le v izjemnih primerih za legitimne potrebe javnosti. Ameriška Listina pravic, sprejeta leta 1791, bolj jasno narekuje, da je pravica človeka, da je varen v svoji osebnosti, hiši in dopisovanju pred nelegitimnimi preiskavami ter posegi. Kljub vsemu pravica do zasebnosti v nobeni od sprejetih ureditev ni eksplicitno omenjena (Hosein 2006, 131). Pred razvojem pravice do zasebnosti vidimo, da je pravo že priznavalo pravico do pisemske tajnosti, ki je postala vključena tudi v pravico do zasebnosti, ki vključuje še pravico do lastne podobe in pravico do glasu. V nekaterih primerih lahko zraven štejemo tudi pravico do dobrega imena, ugleda in časti (Smrekar 2008, 95). Največji razvoj je pravica do zasebnosti doživela po drugi svetovni vojni, ko se je na mednarodni ravni uveljavila Mednarodna listina o človekovih pravicah, v okvir katere se uvrščajo Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah in Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (Cerar 2002, 19).

V sodobni demokraciji človekove pravice izrazito poudarjajo individualizem, materializem in pravni vidik preprečevanja in razreševanja družbenih konfliktov (Cerar 2002, 26). Zasebnost je postala glavna komponenta svobode, ki jo je treba posebej varovati. V zadnjem stoletju so se z razvojem tehnologije in komunikacijskih orodij pojavile nove pravice do zasebnosti kot posledica novih posegov v sfero, ki so bile do sedaj zasebne (Baghai 2012, 961).

3.2 Pomen pravice do zasebnosti

Kar je postalo pomembno danes pri ločevanju med javnim in zasebnim, je, da zaradi razvoja tehnologije štiri stene posameznikove lastnine zagotavljajo še edino zanesljivo skrivno mesto pred javnim svetom (Turkington in Allen 1999, 10). Kje se zasebna sfera preko štirih sten začne, če opustimo predpostavko, da je zasebnost upravičeno lahko pričakovana le do hišnega praga? Na podlagi sodne prakse spadajo v zasebno sfero tudi vrtovi, kljub temu da nas mimoidoči lahko vidijo. V zasebno sfero štirih sten spadajo tudi pisarne, poslovni prostori, prodajalne itd. Takšna zasebna sfera, ki se začne izven doma štirih sten, je priznana izjemoma pod tremi pogoji, in sicer ko se posameznik umakne v osamo, ko je objektivno očitno, da hoče posameznik biti sam, in ko se posameznik vede v določeni situaciji tako, kot bi se vedel, če ne bi bil na očeh javnosti (Lampe 2004, 120–270). Zadeva je lahko zasebna bodisi glede na svojo vsebino bodisi na prostor, kjer se odvija. Pred razkrivanjem zasebnosti so varovane posameznikove osebne zadeve, ki jih le-ta želi ohraniti skrite

pred javnostjo in ki po naravi stvari ali glede na moralno ustaljena pravila v družbi veljajo za takšne (Rovšek 2005b, 22–24). Želja vsakega posameznika je imeti določen fizični prostor, v katerem se lahko popolnoma sprosti in se mu ni treba bati posegov, osramotitve, odgovornosti ali poskusov razkritja njegovih osebnih zadev (Hosein 2006, 124). Tretji segment zasebnosti, ko pride do vzpostavitve intimno-zasebne povezave z drugimi ljudmi, je najtežje opredeliti in varovati. Nismo se odločili deliti našega dela zasebnosti s širšo javnostjo, ampak le z drugimi ljudmi, ki so prisotni istočasno na istem kraju (Teršek 2005, 108). S tem ne mislimo, da je pravica do zasebnosti tista, ki prepoveduje komunikacijo o kateri koli zadevi, če je le-ta v javnem interesu, kljub temu da gre za zasebne stvari. Treba je le paziti, da se ne prekorači meje, kjer razkrivanje zasebnosti posameznika ni utemeljeno. Pravica do nedotakljivosti zasebnosti tako vzpostavi nek intimni krog posameznika, v katerega so posegi dopustni le izjemoma. Torej je zasebnost kot nekakšna sklenjena celota človekovih ravnanj, ukvarjanj, občutkov, razmerij itd., katerih skupne značilnosti so, da jih posameznik sam oblikuje in vzdržuje in da znotraj svojega intimnega kroga deluje z občutkom varnosti pred posegom javnosti ali kogar koli drugega, ki je nezaželen (Rovšek 2005b, 22–24). Pravica do zasebnosti sicer deluje proti vsakomur, torej proti medijem, državnim oblastem in tretjim osebam, vendar absolutnost njenega značaja ne pomeni, da je neomejena (Lampe 2004, 42). Da bi lahko razumeli pomen zasebnosti kot jedrnega občutka v notranjosti človeka, je treba dojeti, da je povezana z našim občutkom za moralo, ali znamo presoditi, kaj je prav in kaj narobe (Hosein 2006, 124).

3.3 Definicija pravice do zasebnosti in pravna umestitev v kontekst Slovenije in EU

Predstava zasebnosti se bo vedno razlikovala od posameznika do posameznika, ker je pogojena s kulturo in tradicijo, v kateri posameznik živi (Lampe 2004, 38). Ena izmed preprostih in splošnih opredelitev zasebnosti je, da ima človek pravico, da ga zunanji svet pusti pri miru in je on tisti, ki odloča o publiciteti svojih osebnih zadev. Množični mediji se po svoji definiciji ukvarjajo z ljudmi, kar posledično pomeni, da novinarji ne morejo pustiti posameznika pri miru, ampak želijo z njim vzpostaviti določen odnos. Cilj medijev je razkrivanje zasebnosti posameznikov in ne prikrivanje. Zasebnost je postala temeljna pravica, ki mora tekMOVATI z drugimi, kot je npr. pravica do svobode izražanja medijev (Poler 1997, 170). Ena izmed najboljših in

najbolj preprostih definicij pravice do zasebnosti je: »preprosto se zdi narobe«. Vsak, ki je kdaj koga na skrivaj opazoval, je zagotovo doživel občutek, ki mu pravi, da je to, kar počne, preprosto narobe (Hosein 2006, 122).

V ameriški literaturi za osnovo definicije zasebnosti teoretiki in pravniki priznavajo članek *The Right to Privacy*, v katerem Samuel Warren in Louis Brandeis (1890, 1–3) definirata pravico do zasebnosti kot pravico, da te pustijo pri miru, oz. željo ljudi, da lahko izbirajo, pod katerimi pogoji in v kakšnem obsegu se bodo izpostavili drugim. Trije elementi zasebnosti so tajnost, anonimnost in samota.

V slovenskem pravu je za definicijo pravice do zasebnosti odločilnega pomena odločba Ustavnega sodišča RS, in sicer t. i. posestni spor,² v kateri je sodišče prvič definiralo človekovo zasebnost, ki je zagotovljena v 35. členu Ustave RS, in sicer kot »v območju človekovega bivanja bolj ali manj sklenjeno celoto človekovega ravnanja in ukvarjanja, občutij in razmerij, za katero je značilno in konstitutivno, da si jo človek oblikuje in vzdržuje sam ali sam z najbližjimi, s katerimi je v intimni skupnosti /.../ in da v njej biva z občutkom varnosti pred vdorom javnosti ali kogar koli nezaželenega« (Lampe 2009, 61). Sfera zasebnosti je večplastna in vključuje tri mešane stopnje zasebnosti. Najobčutljivejši segment je sfera intimnosti, vmesni segment je, ko posameznik pride v stik z drugimi ljudmi, tretji segment pa predstavlja povezavo zasebnosti z javnostjo, kjer gre za prepletenost, ko posameznik na javnem kraju bodisi zaradi narave dejanja bodisi priložnostno vzpostavi določeno zasebno-intimno povezavo z drugimi ljudmi (Teršek 2006, 23–24). V vseh treh situacijah posameznik lahko upravičeno pričakuje zasebnost.

Ključna sestavina pravne države so človekove pravice. Varstvo le-teh se sooča z visoko stopnjo depersonalizacije v pravnem postopku, visokimi stroški pravnih in sodnih postopkov in s sodnimi zaostanki. Rešitev teh pomanjkljivosti je, da se mehanizme, ki jih je pravna država predvidela, bolj učinkovito uporablja in dograjuje ter da se izogenemu sodnim postopkom in spodbujamo izvenpravno ter neinstitucionalno pravno reševanje neskladij in konfliktov, ki so pravne narave (Cerar 2002, 28). Pomembno je, da država v zakonodajni fazi ravna sorazmerno in upošteva temeljne družbene vrednote, med katerimi je tudi zasebnost (Smrekar 2008, 95).

Razvoj slovenske ureditve osebnostih pravic se je začel leta 1929, ko je začel veljati Zakon o zaščiti avtorskih pravic kot prvi zakon v bivši Jugoslaviji, ki je priznaval

---

² Up 32/94.

osebnostne pravice (natančneje pravico na lastni podobi) in je posredno predvideval tudi nadomestilo škode. Sledil je leta 1932 izdan Predhodni načrt državljskega zakonika za Jugoslavijo, ki je v prvem poglavju prvega dela zajemal pravo osebnostnih pravic, a ni postal zakon. Namesto tega smo prevzeli nemški Obči državljski zakonik (ODZ), kjer so bile pravno zavarovane osebne dobrine svoboda, življenje, telo, spolna integriteta ženske, čast in dobro ime. Šele ob koncu 50. let 20. stoletja se v slovenskem prostoru začnejo pojavljati prva sistematična in znanstvena proučevanja osebnostnih pravic. Dvajset let pozneje slovenski Kazenski zakon inkriminira kazniva dejanja zoper čast in dobro ime ter določene vidike zasebnosti, predvsem spolno integriteto in določene svoboščine ter pravice človeka in občana. Leta 1978 je bil sprejet Zakon o obligacijskih razmerjih, ki je zapolnil dolgoletno vrzel civilnega prava v slovenskem prostoru. Civilnopravna teorija je pod pravico do zasebnosti zajela pravico na osebnih zapisih, pravico na lastni podobi in pravico do glasu oz. do izgovorjene besede (Lampe 2004, 215–248).

V Ustavi RS ni navedena nobena omejitev oz. dopusten poseg v izvrševanje pravice do zasebnosti. 35. člen Ustave RS pravi: »Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.« Kljub ustavni ureditvi prihaja do problema varstva pravice do zasebnosti v moderni družbi, ki izvira iz dejstva, da država ne more pravic ne dodeliti ne pogojevati, saj človeku osebnostne pravice pripadajo že iz preprostega dejstva, da je človek. Dolžnost države je, da pravice varuje in pravno uredi (Smrekar 2008, 96–101).

Različni zakoni opredeljujejo pravico do zasebnosti še bolj podrobno. Predstavljeni so v nadaljevanju.

- Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)

1. člen: S tem zakonom se določajo pravice, obveznosti, načela in ukrepi, s katerimi se preprečujejo neustavni, nezakoniti in neupravičeni posegi v zasebnost in dostojanstvo posameznika oz. posameznice (v nadaljnjem besedilu posameznik) pri obdelavi osebnih podatkov.

- Zakon o elektronskih komunikacijah (ZEKom-1)

147. člen: (1) Zaupnost komunikacij se zagotavlja s tem zakonom z namenom varovanja pričakovane zasebnosti na področju uporabe elektronskih komunikacij, zagotavljanja svobode komuniciranja in svobode izražanja.

- Kazenski zakonik (KZ-1)

137. člen: (1) Kdor neupravičeno s posebnimi napravami prisluškuje pogovoru ali izjavi, ki mu ni namenjena, ali jo zvočno snema ali kdor tak pogovor ali tako izjavo neposredno prenaša tretji osebi ali ji tak posnetek predvaja ali kako drugače omogoči, da se z njim neposredno seznanj, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.

138. člen: (1) Kdor neupravičeno slikovno snema ali naredi slikovni posnetek drugega ali njegovih prostorov brez njegovega soglasja in pri tem občutno poseže v njegovo zasebnost ali kdor tako snemanje neposredno prenaša tretji osebi ali ji tak posnetek prikazuje ali kako drugače omogoči, da se z njim neposredno seznanj, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.

140. člen: (1) Kdor brez dovoljenja pooblašćene osebe, kadar je tako dovoljenje potrebno, objavi dnevnik, pismo ali kakšno drugo zasebno pisanje, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.

- Obligacijski zakonik (OZ)

178. člen: Če gre za kršitev osebnostne pravice, lahko sodišće odredi na stroške oškodovalca objavo sodbe oz. popravka ali odredi, da mora oškodovalec preklicati izjavo, s katero je storil kršitev, ali storiti kaj drugega, s čimer je mogoće doseći namen, ki se doseže z odškodnino.

179. člen: (1) Za pretrpljene telesne ali duševne bolećine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali osebnostne pravice ali smrti bližnjega in za strah pripada oškodovancu, če okoliščine primera, zlasti pa stopnja bolećin in strahu ter njihovo trajanje to opravičujejo, pravićna denarna odškodnina neodvisno od povraćila premoženjske škode, tudi če premoženjske škode ni.

Za slovenski pravni prostor ni relevantna le zakonska ureditev naše države, ampak tudi mednarodni pravni akti, predvsem EKČP, sprejeta leta 1950, ki je tudi prva zavezujoća mednarodna pogodba o ćlovekovih pravicah. Leta 1959 je bilo ustanovljeno še mednarodno sodišće – ESĆP, kjer se lahko posamezniki pritožijo proti svojim državam glede kršenja osnovnih ćlovekovih pravic, potem ko so izčrpala vsa pravna sredstva znotraj svoje države. EKČP ostaja izjema med mednarodnimi dokumenti o ćlovekovih pravicah zaradi omenjene vzpostavitve mednarodnega sodišća, ki sankcionira države, ki jim varstvo ćlovekovih pravic in temeljnih svoboščin ni uspelo. Svojo zaščito je razširilo ne samo na dejanja držav, ampak tudi na kršitve, ki so jih povzročili drugi posamezniki (Hosein 2006, 132–133). 8. člen

EKČP, ki jo je Slovenija ratificirala leta 1994, pravi: (1) Vsakdo ima pravico do spoštovanja njegovega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. (2) Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali kaznivo dejanje, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.

Poleg EKČP obstaja še nekaj mednarodnih aktov, ki varujejo pravico do zasebnosti, npr.:

- Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Sicer ni pravno zavezujoč dokument, a jo je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov (v nadaljevanju ZN) v New Yorku leta 1948 in je osnova za vse mednarodnopravno zavezujoče instrumente o človekovih pravicah. Določa naslednje:

12. člen: Nikogar se ne sme nadlegovati s samovoljnim vmešavanjem v njegovo zasebno življenje, njegovo družino, njegovo stanovanje ali njegovo dopisovanje in tudi ne z napadi na njegovo čast in ugled. Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takšnim vmešavanjem ali takšnimi napadi.

- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah

Sprejela ga je prav tako Generalna skupščina ZN v New Yorku leta 1966. Določa naslednje:

17. člen: (1) Nikomur se ne sme nihče samovoljno ali nezakonito vmešavati v zasebno življenje, družino, stanovanje ali dopisovanje ali nezakonito napadati njegovo čast in ugled. (2) Vsakdo ima pravico do zakonskega varstva pred takim vmešavanjem ali pred takimi napadi.

3.4 Varstvo pravice do zasebnosti

Absolutna narava človekovih pravic ne pomeni, da so tudi absolutno varovane. Poseg v pravico do zasebnosti je dovoljen, a mora ustrezati določenim kriterijem. Poseg mora biti protipraven. Pri njegovi presoji je treba tehtati nasprotujoče si interese, ki jih je mogoče razlikovati s pomočjo teorije sfer. Najmočnejše varstvo gre intimni sferi, saj posameznik lahko zahteva absolutno varstvo svojega intimnega življenja pred javnostjo in so lahko podrobnosti intimne sfere dostopne javnosti le z njegovim dovoljenjem. Širši vidiki zasebne sfere ne uživajo absolutnega varstva (Lampe 2004, 108). Posameznik je pred razkritjem svoje zasebnosti varovan povsod, kjer lahko

utemeljeno pričakuje, da bo sam. Njegovo domovanje, kot jedro njegove intimne sfere, je prvi, ne pa tudi edini tak kraj (Rovšek 2005b, 22–24). Tudi če posameznik ni sam, ni njegova pravica do zasebnosti zaščitena samo v zasebnih razmerjih znotraj njegovega doma, temveč se razume, da je zasebna sfera nekaj, kar je lastno posamezniku in se z njim seli. Kjerkoli se le-ta nahaja, lahko pričakuje varstvo pravice do zasebnosti (Žurej 2001, 303).

Prva omejitev pravice do zasebnosti je javni interes, kar pomeni, da pravica ne sme preprečiti objav o stvareh, ki so v splošnem javnem interesu. Pogosto je težko definirati, kaj je v interesu javnosti in kaj ne ter kaj javnost le zanima, a ni njen interes. Varstvo pravice do zasebnosti mora biti oblikovano tako, da varuje posameznika pred posegi v zadeve, pri katerih javnost nima legitimnega interesa (Lampe 2004, 65). Varstvo zasebnosti omogoča posameznikom, da računajo na javnost, da bo spoštovala mejo med javnostjo in zasebnostjo (Žurej 2001, 303).

S hitrim razvojem znanosti in tehnologije se danes srečujemo z vedno novimi posegi v pravico do zasebnosti in vzpostavljamo vedno večjo potrebo po varstvu zasebnosti (Šelih 1993, 473). Pri Electronic Privacy Information Centru³ so izdelali kvalifikacijo vsebinskih in prostorskih opredelitev varstva zasebnosti, in sicer ločijo informacijsko zasebnost, telesno zasebnost, zasebnost komunikacij in prostorsko zasebnost (Žurej 2001, 299). Varstvo zasebnosti ni le vprašanje prostora, kjer se posameznik nahaja, ampak mora biti zagotovljeno tudi emocijam, občutkom in izgovorjenim besedam (Lampe 2004, 65). Za spoštovanje vsake pravice sta potrebna pravna ureditev in sankcioniranje kršitev varovanih pravic. Pravno varstvo osebnostnih pravic je multidisciplinarno, saj je pravica do zasebnosti v Sloveniji varovana na več pravnih ravneh in v več zakonih. Varstvo delimo na civilnopravno, ki predvideva preventivno in reperacijsko varstvo, medijskopravno, ki je sicer del civilnopravnega, a ga je zaradi specifičnosti mogoče obravnavati posebej, ter kazenskopravno in etično varstvo, ki se nanaša predvsem na etiko novinarjev ter oglaševalcev (Lampe 2009b, 57). Civilnopravno varstvo pomeni, da lahko poseg v pravico do zasebnosti oškodovani osebi povzroči premoženjsko in nepremoženjsko škodo, ki jo oškodovani lahko uveljavlja pred sodiščem. Za uveljavljanje zahtevka je bistveni element vsakega civilnega delikta protipravnost škodnega dejanja. Vsak poseg v osebno življenje posameznika namreč še ni kršitev pravice do osebnega življenja. Če je poseg

---

³ Neodvisni in neprofitni raziskovalni center v ZDA, ki deluje na področjih varovanja zasebnosti, svobode izražanja, demokratičnih vrednot itd. (Epic.org).

protipraven in ni povzročil premoženjske škode, je težko ovrednotiti in zahtevati le nepremoženjsko odškodnino, zato se tovrstni primeri na sodiščih med seboj razlikujejo (Berden 1999, 4).

Največkrat se tovrstni civilni delikti zgodijo med mediji in posameznikom. Zato je treba medijskopravno varstvo obravnavati posebej, a gre kljub temu za pravni instrument, ki je blažji od civilnopravnega varstva. Zagotovljeni sta pravica do popravka objavljenega besedila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, in pravica do odgovora na objavljeno informacijo (Lampe 2009b, 86). V primeru množičnih medijev pravno varstvo zasebnosti ne zadošča in je toliko bolj pomembna novinarjeva moralna odgovornost, saj je on tisti, ki odloča o tem, na kakšen način bo informacijo podal javnosti, uredniki pa so tisti, ki odločajo o tem, katere informacije bodo razkrili javnosti (Poler 1997, 172). Katere so tiste zadeve iz zasebnega življenja, ki naj bi represivno vplivale na medije in jim onemogočale njihovo prostovoljno odločanje o tem, kaj javnost zanima in kaj je javni interes? Kot takšne lahko opišemo posameznikove navade in ravnanja iz zasebnega življenja ter njegova zasebna razmerja, hkrati pa te zadeve niso v legitimnem interesu javnosti (Warren in Brandeis 1890, 11).

Na kazenskopravnem področju so tovrstni posegi v človekove osebne pravice obravnavani kot kazniva dejanja, kjer se lahko znajdejo tako mediji kot tudi zasebniki, ki posegajo v posameznikovo pravico do zasebnosti. V Kazenskem zakoniku RS so kazniva dejanja točno določena in sankcionirana. Gre za kazniva dejanja pri neupravičenem prisluškovanju, zvočnem snemanju, kršenju tajnosti občil, nedovoljeni objavi zasebnih pisanj, zlorabi osebnih podatkov, kršitvi avtorskih pravic, neupravičenem izkoriščanju avtorskega dela in dejanjih zoper čast ter dobro ime, storjenih s tiskom, po radiu, televiziji ali z drugim medijem (Berden 1999, 4). Pri zadnjem kaznivem dejanju zoper čast in dobro ime je nastala dilema pri sprejemanju Splošne deklaracije o človekovih pravicah, saj niso vedeli, ali naj se tudi ta kršitev vključi v člen, ki je namenjen varovanju zasebnosti. Po klasični opredelitvi pravice do zasebnosti posameznika gre za zasebno sfero, v katero ne smejo posegati brez utemeljenih razlogov ne država ne druge zasebne osebe, razen če posameznik v poseg privoli. Pri kaznivem dejanju zoper čast in dobro ime gre za poseg v zasebno sfero, kjer kršitelj izraža svoje mnenje, ki tudi ni absolutno in neomejeno. Tudi tu se sodišča srečujejo z različnimi mnenji in presojujejo od primera do primera (Žurej 2001, 302).

3.5 Poseg v pravico do zasebnosti

Pravica do zasebnosti temelji na individualizmu, zato je že samo dejstvo, da človek ni nenehno sam, dovolj, da je njegova zasebnost lahko omejena zaradi različnih interesov drugih ljudi okoli njega, zaradi javnosti in zaradi državne oblasti. Za razliko od zasebne sfere je javna sfera drugim odprta. Meje med njima niso natančno določene in se z razvojem družbe tudi spreminjajo. Posledično lahko pride do posega v zasebnost, ki mora biti omejen in upravičen (Lampe 2004, 40–41). Poseg mora biti nujen in cilja, ki ga želimo, ni mogoče doseči na drug način, ki bi bil blažji od posega v pravico. Poseg mora biti primeren za dosego zaželenega in ustavno dopustnega cilja, kjer je treba upoštevati test sorazmernosti, saj moramo pravico do zasebnosti tehtati v nasprotju s pravico, ki jo s posegom želimo zavarovati (Lampe 2004, 318). Sodišča v Sloveniji so do nedavnega presojala nedopustnost posega v zasebnost posameznika s testom resničnosti in pomembnosti obravnavanja določenega vprašanja za javnost. Poudarek testa je bil predvsem na presojanju, ali je objavljena informacija resnična ali ne. Sodišča so ugotovila, da resničnost informacije ne pomeni, da je izključeno njeno varovanje pred javnostjo. Pomemben premik je pomenila odločitev Višjega sodišča v Ljubljani,⁴ da je nepomembno ugotavljanje, ali je informacija v medijih resnična ali ne, saj pride do posega v pravico do zasebnosti posameznika takrat, ko se brez njegovega dovoljenja širijo informacije o njegovem zasebnem življenju, in sicer ne glede na to, ali to škodi njegovemu ugledu ali ne. Tudi če so informacije še tako zelo zanimive za javnost in bi bile medijsko uspešne, jih ni dovoljeno objaviti. Pravica do svobode izražanja medijev ne more biti močnejša od pravice do zasebnosti, če je namen medijev le potešiti radovednost javnosti (Tekavec 2001, 19). ESČP je začelo uporabljati test žrtve, pri katerem zadošča le to, da je vdor v zasebnost posameznika potencialen in psihološki. Ni potrebno, da je tudi dejanski in materialen (Teršek 2005, 109). Če poseg v pravico do zasebnosti povzroči pravno injurijo, potem že obstajajo utemeljeni razlogi za zahtevek odškodnine, saj je že vrednost psiholoških bolečin, ki jih poseg povzroči, priznana kot podlaga za odškodnino (Warren in Brandeis 1890, 10).

---

⁴ Višje sodišče v Ljubljani, I Cp 1289/2000.

4 Pravica do zasebnosti javne osebe

4.1 Definicija pojma javne osebe

Pravico do zasebnosti je težko definirati. Še težje jo je definirati za vse ljudi enako, čeprav pripada vsakemu posamezniku že z rojstvom. Upoštevati je treba specifične poklice in določeno družbeno izpostavljenost tistih posameznikov, ki so zaradi te izpostavljenosti manj varovani pred posegi v njihovo zasebnost. Gre za posameznike, ki jih označujemo s terminom javne osebe (Kuhelj 2004, 49). Zasebniki so torej posamezniki, ki jim pripada pravica do anonimnosti in so deležni najvišje stopnje pričakovane zasebnosti, na drugi strani pa slava in javni interes vodita v drugačno ravnanje z zasebnostjo (Teršek 2005, 106). Javne osebe, pri katerih je javni interes največji, so predvsem politiki in tisti, ki so izpostavljeni javni kritiki ter demokratični razpravi zaradi narave opravljanja njihovega dela (Kuhelj 2004, 221). Pojem javne osebe ne velja enako za vse. Razlikujemo med absolutno in relativno javnimi osebami. V prvo skupino uvrščamo osebe, ki se zaradi svojih funkcij, položaja ali drugih lastnosti pogosto pojavljajo v javnosti, le-ta pa ima legitimen interes do informiranosti o njihovem življenju (Lampe 2004, 288). Predvsem so to politiki, ki jim je priznana najmanjša stopnja pričakovane zasebnosti. Teršek (2006, 17–18) govori o delitvi znotraj absolutno javnih oseb na absolutne javne osebe par excellence in druge absolutne javne osebe, ki imajo tudi značaj absolutnosti, npr. športniki, javni delavci, določeni estradniki, člani kraljevih družin itd. Zagovarja, da je stopnja absolutnosti naštetih oseb odvisna od povezave njihove družbene vloge z javnostjo. Za absolutne javne osebe veljajo tisti, ki se zavestno in prostovoljno izpostavijo javnosti, ki jih lahko legitimno ocenjuje in kritizira, in sicer tako njihova dejanja kot njihove ideje. Posameznik, ki se samostojno odloči za takšen korak, mora v mnogih ozirih sprejeti tudi pozornost medijev. V drugi skupini javnih oseb govorimo o relativno javnih osebah, pri katerih je njihova javna podoba upodobljena v zvezi z določenim dogodkom ali javnim prostorom, ki uživa interes po informiranosti javnosti (Lampe 2004, 288). Razločevanje med javnimi osebami je pomembno, ker gre pri relativnih javnih osebah tudi za primere, ko pojavljanje v javnosti ne predstavlja njihove zavestne izpostavitve svojih ravnanj ocenjevanju in kritiziranju javnosti, ali pa za primere, ko njihova družbena vloga nima tolikšnega splošnega družbenega pomena, da bi tem osebam lahko pripisali značaj absolutno javnih oseb. Lahko gre tudi za politično osebo, a ima izpostavitvev javnosti toliko manjši politični

pomen in vpliv na družbo, da je toliko manj povezana z javnim interesom, zato moramo zaradi teh okoliščin osebo šteti med relativno javne osebe (Teršek 2006, 3–19).

Lampe (2004, 161–162) fenomen relativnih javnih oseb poveže z nastankom določenega dogodka, s katerim javnost pridobi interes po informaciji o tem dogodku. Pri tem je irelevantno, kako je oseba postala središče pozornosti (naključno ali namenoma). Ključnega pomena za definiranje relativno javne osebe sta povezava med dogodkom in objavljeno informacijo ter aktualnost dogodka. V krog relativnih javnih oseb uvrščamo še osumljene, obtožene in obsojene kaznivega dejanja, žrtve kaznivih dejanj in stranke v postopkih.

Za Evropo je pomembna Resolucija št. 1165, ki jo je leta 1998 sprejela Parlamentarna skupščina Sveta Evrope, z naslovom Pravica do zasebnosti. Osredotoči se na javne osebe in jih v 7. členu definira kot nosilce javnih funkcij ter uporabnike javnih sredstev, v širšem smislu pa so to tudi vsi tisti, ki igrajo kakršno koli vlogo v javnem življenju, politiki, gospodarstvu, umetnosti, športu ali drugih družbenih področjih (Resolution 1165). V Sloveniji je Vrhovno sodišče na podlagi svojih odločb razvrstilo javne osebe v tri skupine (Lampe 2004, 62):

- osebe, ki so po splošnem pojmovanju neprestano v javnosti;
- osebe, ki se prostovoljno postavljajo v katero koli področje javnosti;
- deloma tudi osebe, ki so neprostovoljno postale tema ali zanimanje javnosti in so zaradi tega javne osebe v konkretni zadevi.

4.2 Pravica javnosti do obveščeniosti o zasebnosti javnih oseb

Zastavi se nam vprašanje, v kolikšni meri javne osebe uživajo svojo pravico do zasebnosti. Pred pojavom množičnih medijev so se mediji obnašali drugače. Lewis (2003, 65) navaja primer predsednika ZDA Franklina Roosevelta, ko so mediji skrivali pred javnostjo dejstvo, da je večino svojega časa preživel v invalidskem vozičku. Ko se je nekoč v Beli hiši pojavil novi fotograf in ga slikal v vozičku, so njegovi kolegi odstranili film iz njegove kamere. Takrat so mediji spoštovali pomembne javne osebe. Danes ima, po ameriškem pojmovanju, interes javnosti prednost pred zasebnostjo javne osebe. Javnost ima zagotovo pravico biti informirana o tem, kaj javne osebe počnejo na javnih mestih in celo v sferi svoje zasebnosti. Določeni elementi iz zasebne sfere javnih oseb so tudi javna zadeva, a pri tem je treba vedno upoštevati načelo sorazmernosti (Teršek 2006, 15). Če javna oseba zavzame

neko stališče, je pravica javnosti, da izve, če ta oseba to stališče spoštuje tudi v svojem zasebnem življenju. Če ga ne, lahko mediji posežejo v pravico do zasebnosti in takšne informacije objavijo brez privolitve (Berden 1999, 4). ESČP je poudarilo, da to velja le za določene situacije in je »zanikalo obstoj legitimnega interesa javnosti, da izve, kje se javne osebe nahajajo in kako se obnašajo v zasebnem življenju, tudi če se nahajajo na mestih, ki od javnosti niso odmaknjena, ter obstajata tako zanimanje javnosti kot komercialni interes časopisov po objavi« (Smrkolj 2009, 17).

4.3 Poseg in varstvo pravice do zasebnosti javnih oseb

Sodna praksa je ustvarila splošno načelo, da lahko posamezniki, ki se pojavijo na javnih mestih, ne glede na to, ali so javne ali zasebne osebe, pričakujejo manj zasebnosti, kot je imajo pravico pričakovati v zasebnem okolju. Posamezniki se morajo v mnogih primerih sprijazniti z dejstvom, da je manjšo zasebnost mogoče pričakovati na javno dostopnih mestih (Moore 1994, 350–353).

Javne osebe nimajo le posebnega medijskega, ampak tudi posebni pravni tretma. Za vdore v njihovo intimno sfero znotraj štirih sten, posebna pa za vdore v zasebnost izven štirih sten, veljajo strožja pravila. Pravo je zavzelo stališče, da javna oseba lahko sama odloča, kdaj bo izpostavljena javnosti in kdaj ne. Če ne bo upoštevala vseh kriterijev obnašanja, bodo posegi v njeno zasebnost upravičeni. Ko bo javna oseba upoštevala kriterije nevpadljivosti in odmaknjenosti, bo poseg medijev protipraven (Lampe 2004, 122). ESČP vseeno poziva države, naj dvignejo zavest o njihovih pozitivnih obveznostih, ki jih imajo do državljanov, in sicer ne samo do zasebnikov, ampak tudi do javnih oseb. Pravna dogmatika, da mora javna oseba sama paziti na to, kdaj in kje jo bo kdo opazoval, je sporna. ESČP je državam podpisnicam EKČP naložilo tudi dolžnost, da naj bolj natančno ločijo med relativnimi in absolutnimi javnimi osebami (Teršek 2005, 104).

V Sloveniji se pojavlja veliko nenapisanih pravil, ki jim vsi sledijo in jih ne bomo našli zapisanih v nobenem formalnem pravnem viru. Eno izmed takih je pravilo o javnih osebah, da je pravica do svobode izražanja medijev močnejša od pravice do zasebnosti. Objava podob javnih oseb v praksi ne predstavlja kršitve njihove pravice (Lampe 2004, 287). Novinarji morajo pri poročanju slediti vodilu o spoštovanju človekove osebnosti. Pred vsako objavo informacije o javnih osebah bi se morali vprašati, ali pridobljena informacija vpliva na sposobnost te osebe za opravljanje njenega dela. Če je odgovor pritrdilen, potem ima novinar ne samo pravico, ampak

dolžnost, da informacijo objavi. Če je odgovor nikalen, potem želi novinar le potešiti radovednost javnosti v imenu pravice do svobode izražanja (Poler Kovačič 1997, 174). Meje sprejemljive kritike so v primerih, ko je udeležena javna oseba, širše kot v primeru zasebnikov, vendar mora tudi zanje veljati, da so upravičeni do pravice do zasebnosti (Kuhelj 2004, 271). ESČP je sprejelo razlago, da imajo pri absolutnih javnih osebah, kot so politiki, mediji legitimno pravico, da se zanimajo, do določene meje, za njihovo zasebnost, ne posedujejo pa enake pravice do poseganja v zasebnost drugih relativnih javnih oseb, ki so po možnosti postale znane morda tudi proti svoji volji, predvsem če podrobnosti iz njihovega življenja nimajo nikakršnega pomena za javno razpravo o pomembnih družbenih zadevah (Rovšek 2004, 16–17). Sporočilo ESČP se torej zdi nedvoumno:

- 1) medijem je priznan ožji obseg pravice do poseganja v zasebnost javnih osebnosti, če te javne osebnosti niso politiki oz. ne izvršujejo politične funkcije;*
- 2) medijem ni priznana pravica do poseganja v zasebnost osebnosti z relativno javnim značajem;*
- 3) zvedavosti javnosti in medijske ponudbe razvedrilnih vsebin ni mogoče opredeliti kot javni interes, ki bi dovoljeval nelegitimne in v tem smislu prekomerne posege v zasebnost oseb z relativnim javnim značajem;*
- 4) ne pravica do svobodnega izražanja in ne pravica do zasebnosti po značaju nista absolutni. (Teršek 2005, 104–105)*

Svet Evrope pričakuje od vseh držav, da bodo začele pravici do zasebnosti posvečati večjo pozornost in ji bodo zagotovile tudi večje pravno varstvo, predvsem v primerih javnih oseb, ki so kršenju pravice do zasebnosti najbolj izpostavljene (Rovšek 2005a, 49).

5 Pravica do svobode izražanja

5.1 Definicija in pomen pravice do svobode izražanja

Svoboda izražanja ni vedno bila pravica, ki bi si jo delili vsi posamezniki. Na začetku svojega razvoja je bila rezervirana za privilegirane posameznike, v dobi razsvetljenstva in kasneje po drugi svetovni vojni pa je svoboda izražanja postala pravica vseh. Izvira iz pravice do komuniciranja, ki je splošna pravica in omogoča

izmenjavo mnenj, misli in pomenov. Če imajo ljudje pravico do komuniciranja, se počutijo svobodne in enakovredne in ne zatirane kot v časih, ko še ni bilo sprejemljivo, da lahko vsak posameznik svobodno komunicira z drugimi. Pravica do komuniciranja velja za neodtujljivo, saj posamezniku pripada od njegovega rojstva (Splichal 2002, 105–107). Pri razvoju komuniciranja Splichal (2002, 9) omenja štiri pomembne revolucije v zgodovini človeštva, in sicer pojav pisanja in abecede, izum tiska, uvedbo električnega pogona relejev v komuniciranju in konvergenco telekomunikacij, računalnikov in digitalizacije.

Za posameznika je bil razvoj pisave in abecede ključnega pomena za njegovo svobodno komuniciranje z drugimi. S tem se je razvila njegova pravica do komuniciranja, ki so jo kmalu prevzeli mediji. Že v 17. stoletju so bili časopisi obravnavani kot podaljšek posameznika, saj so pripomogli k omejeni sposobnosti posameznika do zbiranja informacij. Časopisi so najprej temeljili na pismih, ki jih je lahko napisal in poslal v objavo vsak, a je objava kmalu začela veljati za privilegirano pravico, ki so je bili deležni le določeni posamezniki. Razvoj tehnologije se je stopnjeval in z njim tudi pravica do komuniciranja, ki je danes prešla v pravico do svobode izražanja, največkrat dodeljeno medijem (Splichal 2002, 9–13). Objaviti in podati svoje mnenje preko komunikacijskih kanalov širši javnosti zahteva določene omejitve in sposobnosti, ki jih vsak posameznik ne more izkoristiti. Mediji so kot podaljšek posameznika začeli delovati v imenu pravice javnosti do obveščeniosti, ki vključuje nadzor države, nadzor javnih uradnikov in kandidatov, pravico do informiranja o uradnikih in kandidatih, obveščeniost o pomembnih novicah, obveščeniost o dejanjih javnih oseb, nadzor nad sredstvi državnega proračuna itd. (Allen 2003, 75). Svoboda izražanja ima torej dve funkciji. Na eni strani ima pravico pred vmešavanjem državne oblasti v uresničevanje te pravice – t. i. negativna funkcija svobode izražanja. Na drugi strani gre za pravico, ki je t. i. pozitivna funkcija državne oblasti in je kot obveznost državne oblasti, da omogoči nemoteno uporabljanje te pravice (Lampe 2009a, 16).

Pravica do svobode izražanja se v sklopu človekovih pravic nahaja na samem vrhu. Na ta način jo je opredelilo ESČP, saj zanj predstavlja enega izmed temeljev demokratične družbe in enega izmed osnovnih pogojev za njen napredek (Prepeluh 2001, 247). Povezuje vrednote posameznikove avtonomije in vrednote demokracije. Povezana je s svobodo misli in je predpogoj za to, da se ljudje lahko izražajo in izpopolnjujejo (Jørgensen 2006, 53). Je široko zasnovana in vsebuje več drugih

pravic, kot so manifestacija misli z besedami, javno nastopanje, pisane besede, dejanja, ki izražajo določeno mnenje, širjenje in prejemanje mnenj in informacij itd. Zadnje najdemo predvsem v medijih, ki imajo nalogo nadzora nad državno oblastjo. Pravica do svobode izražanja ni absolutna, ampak jo je mogoče omejiti. Za razliko od omejevanja pravice do zasebnosti je pravica do svobode izražanja omejena tudi z zakonom. EKČP definira svobodo izražanja kot pravico vsakogar, kar pa ESČP interpretira zelo široko, saj se nanjo lahko sklicujejo posamezniki, pravne osebe, komercialni organi in celo združenja, ki nimajo pravne subjektivitete. Zaradi tega je bilo treba pravico omejiti bolj eksplicitno (Prepeluh 2001, 249).

Pravica do svobode izražanja se je razvila iz potrebe varstva posameznika pred posegi državne oblasti v njegovo samovoljno izražanje mnenja brez strahu pred posledicami. Izvor pravice se je v zahodnem svetu pojavil med francosko revolucijo leta 1848, ko so se narodi začeli upirati oblastem in zahtevali svoje pravice na ustavnopravni ravni (Jørgensen 2006, 54). Svoboda izražanja medijev se je uveljavila kasneje in je le del splošne človekove pravice, ki zajema tudi pravico do osebne psihične in fizične integritete (Berdén 1999, 1). Svoboda medijev je postala neločljivo povezana z demokracijo, a to povezavo zasledimo že veliko stoletij pred francosko revolucijo. Že od starogrške misli in antične demokracije naprej je demokratični temelj slonel na štirih predpostavkah, ki so se povezovale s komunikacijsko sfero: državljani so dobro obveščeni, zanimajo se za splošno politiko, imajo enake pravice govora in sodelovanja pri odločanju, vse odločitve pa so podvržene javnim razpravam (Poler 1997, 82). Poznavanje zgodovinskega razvoja je pomembno za razumevanje, kako se pravice izoblikujejo glede na družbo, v kateri nastajajo, in ne že z rojstvom posameznika (Barendt 2005, 417).

Opisane štiri predpostavke tvorijo javni interes, ki ga je težko definirati. Vsak medij zagovarja, da informacije, ki jih podaja, podaja v interesu javnosti. Javni interes izvira iz obveznosti države, da skrbi za kulturni in civilizacijski razvoj. Mediji radi razkrivajo informacije, ki jih utemeljijo kot pomembne za interes javnosti, a v bistvu javnost le zabavajo (Jarc 2001, 8–9). V sodni praksi ESČP se je skozi leta demokratične zahodne družbe vzpostavilo stališče, da je svoboda tiska temeljni kamen vsake svobodne in demokratične družbe. Široka pravica svobode tiska se je vzpostavila pri poročanju o javnih osebah, predvsem o politikih. V določenih primerih so le-ti primorani z javnostjo deliti tudi zadeve iz svojega intimnega življenja,

predvsem če javnost lahko iz podanih informacij ugotovi, ali so bili pri zagovarjanju svojih stališč v javnosti iskreni ali ne (Čeferin 2012, 38).

/P/ravica do svobode izražanja varuje pravice novinarjev, da razkrijejo informacije o vprašanjih splošnega pomena, če so v dobri veri glede vsebine informacij in dejstev, ki jih navajajo natančno ter tako zagotovijo verodostojno in natančno informacijo v skladu z novinarsko etiko. Glede takšnega stališča se postavlja vprašanje o dobri veri novinarjev ter o tem, ali imajo potem novinarji več pravic kot ostali ljudje, saj lahko posredujejo manj preverjene informacije in s tem bolj kot ostali posegajo v pravice drugih ljudi, še posebej v pravico do zasebnosti. (Kuhelj 2004, 241)

ESČP je predolgo dopuščalo posege medijev v pravico do zasebnosti zaradi pomembnosti, ki jo imajo mediji za demokratično ureditev (Rovšek 2004, 15).

5.2 Zakonska ureditev pravice do svobode izražanja in njeno varstvo

Pravica do svobode izražanja je ustavno varovana in omejena. Ustava RS jo je opredelila v 39. členu, in sicer govori o tem, da je zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska ter drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti ter mnenja.

To, da je opredeljena v ustavi, pomeni veliko zmago tistih, ki so se borili za svobodo medijev, svobodo veroizpovedi in svobodo filozofskih opredelitev (Berden 1999, 2). Vključuje tudi pravico do obveščanja, ki vsebuje »pravico do svobode obveščanja, neodvisnosti in avtonomije obveščevalca, /.../ obenem pa tudi njegove dolžnosti (obvestilo mora biti resnično, ne sme neupravičeno posegati v zasebnost drugih, ne sme obrekovati, žaliti, spodbujati narodnostnega razlikovanja ipd.)« (Poler 1997, 88).

Pravico do svobode izražanja opredeljujejo tudi drugi zakoni, npr.:

- Zakon o medijih RS (ZMed)

Le-ta določa svobodo izražanja v 6. členu:

Dejavnost medijev temelji na svobodi izražanja, nedotakljivosti in varstvu človekove osebnosti in dostojanstva, svobodnem pretoku informacij in odprtosti medijev za različna mnenja, prepričanja in raznolike vsebine, avtonomnosti urednikov, novinarjev in drugih avtorjev pri ustvarjanju programskih vsebin v skladu s programskimi zasnovami in profesionalnimi kodeksi ter na osebni odgovornosti novinarjev oz. drugih avtorjev prispevkov in urednikov za posledice njihovega dela.

- EKČP

Svobodo do izražanja definira v 10. členu:

(1) Vsakdo ima pravico do svobode izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja in sprejemanja ter sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti ter ne glede na meje. Ta člen ne preprečuje državam, da zahtevajo dovoljenje za delo radijskih, televizijskih in kinematografskih podjetij. (2) Izvrševanje teh svoboščin vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti ter je zato lahko podrejeno obličnosti, pogojem, omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon in ki so nujne v demokratični družbi zaradi varnosti države ter njene ozemeljske celovitosti zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali kaznivih dejanj in za varovanje zdravja ali morale, varovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, preprečitev razkritja zaupnih informacij ali varovanje avtoritete ter nepristranskosti sodstva.

Glede uporabe 10. člena EKČP je v sodni praksi in pravni teoriji največkrat citiran primer založnika z imenom Handyside, ki je izdal knjigo z nasveti o spolnosti za najstnike. Sodišče v Angliji ga je obsodilo in kaznovalo, ker je knjiga, ki jo je izdal, vsebovala preveč obscene vsebine. ESČP je leta 1976 razsodilo v prid založnika in poudarilo, da mediji niso namenjeni le prenašanju vsebin, ki bi jih javnost sprejela z naklonjenostjo in so po naravi nežaljive ter nepomembne (Rovšek 2005a, 50).

Dokumenti, ki urejajo pravico do svobode izražanja in so relevantni za slovensko pravno področje, so predstavljeni v nadaljevanju.

- Splošna deklaracija o človekovih pravicah

19. člen: Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja, vključno s pravico, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije ter ideje s kakršnimi koli sredstvi in ne glede na meje.

- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah

19. člen: (1) Nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojih mnenj. (2) Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja; s to pravico je mišljeno svobodno iskanje, sprejemanje in širjenje vsakovrstnih informacij in idej ne glede na državne meje v ustni, pisni, tiskani ali umetniški obliki ali na kateri koli drug svobodno izbran način. (3) Uveljavljanje svoboščin iz 2. točke tega člena obsega posebne dolžnosti in posebno odgovornost. Zato sme biti podvrženo določenim omejitvam, ki pa morajo biti izrecno določene z zakonom in so potrebne:

- a) zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih;
- b) zaradi zaščite nacionalne varnosti ali javnega reda, javnega zdravja ali morale.

Ustavni test, ki predvideva, da je pravico do svobode izražanja mogoče omejiti, je teorija jasne in grozeče nevarnosti. Zgodovinski precedens za sodno prakso predstavlja odločba Vrhovnega sodišča ZDA iz leta 1919 Shenck proti ZDA. Socialistična stranka, katere sekretar je bil Shenck, je med prvo svetovno vojno natisnila in razdelila 15.000 letakov, ki so pozivali k bojkotu splošne mobilizacije. Shenck je bil obsojen na zaporno kazen. Sodišče je sodbo izdalo enoglasno z razlago, da so bili letaki jasna in grozeča nevarnost družbi, da ne bo nabornikov, zaradi tega pa lahko država izgubi vojno. Sodnik Vrhovnega sodišča Oliver W. Holmes je podal danes znano analogijo v sodni praksi, ki ne bi mogla bolje ponazoriti uporabljene teorije: »Ne moreš kričati 'Ogenj v gledališču' in ne povzročiti panike.« (Lampe 2009a, 20) Na slovenskem pravnem področju je pravna praksa ugotovila, da svoboda do izražanja velikokrat trči ob pravico do zasebnosti.

- Kodeks novinarjev RS

Le-ta v svojem 17. členu pravi:

Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščeni širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem in objavo informacij, fotografij ter posnetkov škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.

Novinar mora imeti občutek za etična in moralna vprašanja, če želi ostati nepristranski in pravičen. Pri etiki ne gre za teoretična in sistematična razpravljanja, temveč za duhovne refleksije in praktične nasvete, kako naj človek ravna v različnih življenjskih situacijah. Smisel etike je opredeliti najvišje dobro in k temu težiti (Aristoteles 2002, 5–21). Temelj medijskega delovanja so odnosi z ljudmi, v katerih človek predstavlja najvišje dobro in k njemu mediji usmerijo etično naravnost novinarstva (Poler 1997, 72). Če želijo novinarji prevzeti etično odgovornost, kot jo je opisal Aristotel, se morajo odreči opiju sedanje moči, ki jih je obsedla (Košir 2003, 58). Pogoj, da nekdo ravna odgovorno, je ironično ravno svoboda. Če je človek svoboden, mora prevzeti odgovornost za svoja dejanja. Morala ni uzakonjena v pravnem sistemu, je pa ukoreninjena v vsakem posamezniku, kjer je vsak sam svoj moralni zakonodajalec in sodnik (Poler 1997, 71).

Kodeks novinarjev RS obsega veliko etičnih norm in vodil, ki se jih morajo novinarji držati, a tega v praksi pogosto ne doživimo. Polerjeva (1997, 243) predlaga, da bi Kodeks pred vse svoje člene vključil naslednjo misel: »Novinarjeva temeljna dolžnost do sebe, naslovnikov, virov informacij in predmetov novinarskega upovedovanja je spoštovanje dostojanstva človekove osebnosti. Novinar naj človeka vedno obravnava kot osebo – kot cilj in najvišje dobro. To pomeni, da ga nikoli ne sme uporabiti zgolj za sredstvo.« Slovenski Kodeks je nastal leta 2002 na osnovi že dolgo sprejetih ameriških kodeksov. Ameriški novinarji, vsaj tisti v resnih medijih, se zavedajo nevarnosti, ki jih imajo za njih napačne etične odločitve, ki škodijo njihovi kredibilnosti in ugledu. Zato imajo, poleg etičnih kodeksov, tudi svoje ombudsmane. Nekateri inštituti in organizacije so celo vzpostavili klicne centre, kamor medijske hiše lahko pokličejo, če se znajdejo pred etično dilemo, in v roku 24 ur izvedo, kakšno je mnenje tega inštituta ali organizacije o njihovi dilemi in kako naj rešijo problem (Merljak 2005, 25). Vsaka oblast potrebuje nadzor in mediji ne smejo biti izjema, saj brez nadzora pride do zlorab in kršitev človekovih pravic (Rovšek 2005b, 22).

5.3 Novinarji in njihova pravica do svobode izražanja

Množični mediji nimajo le pravic, ampak tudi dolžnosti. Nadzor nad državnimi oblastmi izvajajo v imenu državljskih in človekovih pravic, za javnost in v njenem interesu (Košir 2003, 176). Zaradi vloge informiranja in nadzorne funkcije mislijo, da imajo več pravic kot drugi, ko pride do posegov v človekove pravice, kar pa ne drži (Rovšek 2005b, 23). Novinarji nikoli nimajo sami po sebi avtoritete, da posežejo v pravico do zasebnosti posameznika, in sicer ne glede na to, kako upravičena se zdi uporaba sredstev za doseg cilja (Moore 1994, 344).

Razvoj tehnologije in komunikacijskih sredstev je pripeljal do tega, da je pomembno družbeno vsebino zamenjala ponudba senzacij, škandalov in obrekovanja v medijih (Kaš 2005, 24). Koncept novinarstva naj bi bil, da posreduje in razkriva informacije svojim državljanom, za katere imajo le-te velik pomen ali učinek na njihova življenja (Kieran, Morrison in Svennevig 2000, 145). Ker mediji niso več subvencionirani iz državnega proračuna, je nastala bitka za kupce. Na Zahodu že preizkušen in uveljavljen recept za največjo naklado je kombinacija denarja, kriminala in seksa. Svoboda, ki so si jo mediji priborili, je novinarje opila in sedaj ne vidijo več razlike med dejstvi in fantazijami (Košir 2003, 57). Če mediji opravljajo vse te vloge v imenu

svobode izražanja in funkcije nadzora ter s tem nadzirajo državo in njene posameznike, se postavi vprašanje, kdo nadzira njih (Košir 2003, 56).

Če bi znali določiti, do kje sega meja obveščanja javnosti z določenimi dejstvi in kje se radovednost neha, bi lahko omejili in sankcionirali posege medijev v druge pravice (Berden 1999, 3). Pri določenih objavah v medijih se pojavi vprašanje, ali se novinarji pred objavo vprašajo, kako daleč lahko postavijo mejo v primeru javnih oseb (Rovšek 2005b, 24).

6 Kolizija interesov dveh pravic na primeru javne osebe

Pravica do zasebnosti je nemalokrat dojemana kot inferiorna drugim. Nekateri zagovarjajo, da je zasebnost lahko spoštovana le, dokler ne pride v konflikt s pravico do svobode izražanja. Mediji verjamejo, da je interes javnosti močnejši od posameznikove pravice do zasebnosti in je zato le-ta vedno na drugem mestu (Hosein 2006, 130). Ključno vprašanje je, kdaj so posegi medijev v zasebnost še dopustni. Definiranje meje med pravicama je nemogoče zaradi porasta novih medijev in novih informacijskih tehnologij, ki vzpostavljajo nove oblike posegov v zasebnost (Rovšek 2005a, 60). Komunitarizem, politična ideologija, ki idealizira načelo skupnosti in poudarja pomen civilne družbe, zagovarja, da je zasebnost sicer plemenita vrednota, a so ostale pomembnejše. Posamezniki moramo pogojevati svoje pravice s pravicami, ki so splošno dobro, in zato pravico do zasebnosti uravnovesiti z drugimi (Hosein 2006, 126). Do nedavnega je bilo to tudi prevladujoče mnenje sodišč. ESČP je toleriralo posege medijev v zasebnost posameznikov zaradi pomembnosti varovanja pravice do svobode izražanja za demokratično ureditev držav (Rovšek 2005a, 53). Appetit medijev po zasebnih informacijah je postal tako pomemben za njihov obstoj, da je zadovoljevanje vojerizma in ekshibicionizma javnosti njihov glavni del zaslužka (Allen 2003, 73). Svobode ni brez odgovornosti in ni odgovornosti brez svobode. Nastala situacija v medijskem prostoru je odraz nespoštovanja te celote, saj v svobodi izražanja novinar lahko zapiše ali posname kar koli in trdi, da gre za interes javnosti (Poler Kovačič 1997, 94). »Večje kot je število z vdorom v zasebnost izpostavljenih in/ali ogroženih elementov posameznikove osebnostne sfere, resnejši kot je vdor in manjši kot je splošni družbeni pomen družbene vloge ali javne funkcije relativno javne osebe, manjši je javni interes, ki vdor opravičuje.« (Teršek 2006, 25) Novinarji ne bi smeli na ta način izkoriščati svoje svobode (Allen 2003, 85).

Zakonodaja stanje še poslabša, če dovoli odvzem varstva javnim osebam. Javne osebe imajo manjši krog zasebnosti, a to ne pomeni, da morajo vso zasebnost žrtvovati in se odreči svoji avtonomiji v celoti (Poler Kovačič 1997, 173). Sodna praksa ESČP pravi, da je v nekaterih primerih dopusten intenzivnejši poseg v osebnostno pravico do zasebnosti javnih oseb, ko se le-te izpostavijo javnosti glede tematike, ki je družbeno pomembna. Podobno stališče je zavzelo tudi slovensko Vrhovno sodišče, kjer je v eni izmed svojih sodb zapisalo, da oseba, ki se po svoji volji izpostavi v javnosti, ne more pričakovati, da bodo mediji o njej poročali le dobro, temveč mora biti pripravljena na to, da bodo razkrile tudi manj lepe zadeve iz njenega življenja (Čeferin 2012, 38). Večja ko je moč medijev, večja je tudi njihova odgovornost, da se vprašajo, ali je bila določena objava pravno dopustno ali ne in kaj je pravično ter etično in kaj ne. V moderni družbi je ravno odgovor na zastavljena vprašanja težko opredeliti, saj smo se znašli v krizi moralnih vrednot, ko je meja med prav in narobe včasih zelo tanka (Velkavrh 2012, 40).

6.1 Tehtanje med pravico do svobode izražanja medijev in pravico do zasebnosti javnih oseb

Pravna teorija in sodna praksa že dolgo iščeta odgovor na vprašanje, katera pravica ima prednost pred drugo – pravica do zasebnosti ali do svobode izražanja medijev. Odgovor nikoli ni bil in nikoli ne bo enostaven in dokončen. Do spora med pravicama lahko pristopimo le s kazuistično metodo presojanja (Lampe 2004, 62). Pravno gledano je treba pri vsakem primeru tehtati pravne interese obeh pravic in doseči nivo njune harmonizacije. Svoboda izražanja medijev izraža svobodo novinarstva in ustvarjalnega dela, zasebnost pa je osebnostna pravica posameznika, fizične osebe ali organizacije, zato je treba vsakič znova oceniti in uravnotežiti njune interese (Berden 1999, 3). Politične demokracije si danes ne znamo predstavljati brez možnosti kritiziranja dejanj politikov in drugih javnih oseb, zato je sodna praksa zavzela stališče, da je pravica do zasebnosti javnih oseb inferiorna pravici do svobode izražanja, ki zadovoljuje še pravice drugih posameznikov po informiranosti (Kuhelj 2004, 270–271). Ko pride do primera, kjer se sooči več človekovih pravic, mora sodišče skrbno pretehtati okoliščine posameznega primera. Pravna teorija še ni zmogla oblikovati splošne ureditve, praksa pa le oblikuje določena vodila in načela, ki jih je treba upoštevati pri presoji (Rovšek 2004, 15). Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je po smrti princese Diane začela delovati v smeri večjega varovanja

zasebnosti javnih oseb. Z Resolucijo št. 1165 je opozorila, da ESČP v svojih sodbah izhaja iz enostranske interpretacije pravice do svobode izražanja, saj je treba nasprotujočo si pravico do zasebnosti uravnotežiti (Rovšek 2005a, 47).

Dejstvo, da lahko zaradi razvoja tehnologije in komunikacijskih sredstev z uporabo nekaterih tehnoloških pripomočkov posameznika opazujemo v določenem prostoru ali pri določenih aktivnostih, ne more biti zadosten razlog medijev za poseg v zasebnost. Zasebnost javnih oseb ni zgrajena le znotraj njihovega doma in njihovo nastopanje v javnosti se ne more začeti s tem, ko stopijo pred prag svojega domovanja (Teršek 2005, 108). »Pravni red, v katerem posameznik ne more več vedeti, kdo, kaj in kdaj o njem ve, ni združljiv s pravico do samostojnega odločanja v lastnih zadevah.« (Rovšek 2005b, 22–24) Nekateri slovenski pravniki se ne strinjajo s povedanim, npr. ugledni slovenski odvetnik Čeferin (2012, 39) pravi:

Ko pride do kolizije med pravico do svobode izražanja in med pravico do zasebnosti javne osebe, se mora slednja nedvomno umakniti prvi, saj /.../ se posameznik sam odloči za udeleževanje v javni sferi na očeh javnosti in se ne more, kadar si zaželi, umakniti očem javnosti in se vrniti v zavetje svoje zasebnosti. Takšno sprehajanje med javno in zasebno sfero /.../ preprosto ni sprejemljivo.

Zdi se, da bomo na slovenskem pravnem področju še nekaj časa pričala komercialnim medijem, ki bodo preizkušali mejo dopustnosti posegov v zasebnost javnih oseb, dokler se le-ta, vsaj s pomočjo ESČP, ne bo bolj začrtala in tako zaustavila tudi medije v Sloveniji. Naša sodna praksa je že zastarela in je iz časov, ko informacije o zasebnosti niso imele velike tržne cene za medije, kot jo imajo danes, saj takrat komercialnih medijev v današnjem pomenu besede še ni bilo (Rovšek 2005b, 23). Preden se korenito spremeni sodna praksa, bo potrebno poenotenje v pravni teoriji o reševanju sporov, ko pride do kolizije dveh enakovrednih interesov. Čeprav sta obe pravici opredeljeni v Ustavi RS in EKČP, oba zelo pomembna pravna akta sama po sebi ne dajeta eksplicitnega odgovora na vprašanje, kje je meja med pravicama (Čeferin 2012, 38).

Premik v smeri večjega varovanja zasebnosti nakazuje sodba ESČP iz leta 2001 v primeru Tammer proti Estoniji. Sodišče je ugotovilo, da obsodba estonskega novinarja Tammerja ni kršitev 10. člena EKČP oz. pravice do svobode izražanja. Estonija je novinarja obsodila, ker je oškodovanka, bivšo ženo predsednika estonske vlade gospo Laanaru, v intervjuju z njenim biografom oznanil za neprimerno in

neskrbno mater ter razdiralko zakonov. ESČP je obrazložilo svojo sodbo, da bivša žena politika ni imela takrat nobene javne funkcije in so se opazke nanašale na njeno zasebno življenje. Še pomembnejši premik in najbolj odmevno sodbo na področju varovanja zasebnosti v Evropi pa pomeni sodba ESČP, sprejeta leta 2004 v zadevi monaške princese Caroline Von Hannover proti Nemčiji. V sodbi se je nihalo, ki je bilo dolgo na strani svobode izražanja, končno obrnilo v smer večjega varstva osebnostnih pravic javnih oseb in drugih posameznikov. ESČP ni obrnilo hrbta pravici do svobode izražanja, a je poudarilo, da ko pride do kolizije obeh pravic, ni nobena absolutna ali podrejena drugi in je treba uravnotežiti njun interes (Rovšek 2005a, 52–54). Sodišče je »na ta način prirezalo peruti že kar mitičnemu pohodu pravice medijev do svobodnega izražanja in njenemu nesorazmernemu poseganju v pravico do zasebnosti z enostranskim sklicevanjem na pravico javnosti do obveščenosti oz. z apelom 'javnost ima pravico vedeti'« (Teršek 2005, 104). Na žalost podobnih primerov, ki bi dospeli do ESČP ali do drugih državnih sodišč, ni veliko. Večina prizadetih javnih oseb se ne odloči za sodne postopke, ker zavzamejo preveč denarja in časa. Zakonodaje držav članic imajo premajhno preventivno funkcijo, kar vodi v majhno število pritožb (Rovšek 2005a, 58). Zakon mora biti oblikovan tako, da varuje javne osebe pred nezaželenimi posegi in publiciteto v medijih kljub pravici do svobode izražanja. Vsak posameznik mora imeti ne glede na javni status pravico do odločanja, kaj bo delil z javnostjo in kaj ne.

7 Analiza sodne prakse

V nadaljevanju so predstavljeni sodni primeri, ki sem jih izbrala na podlagi njihove relevantnosti za moje magistrsko delo. Skozi branje pravne in medijske literature sem zasledila določene sodne primere, ki so bili ključnega pomena za nadaljnji razvoj tako pravnega kot sodnega sistema v izbranih državah. Prvi primer, ki ga bom predstavila, izvira iz leta 1938 iz ZDA in je še danes primer, na katerega se opirajo sodna praksa in pravno-teoretične razprave ne samo v ZDA, ampak tudi v državah Evrope. Pravica do zasebnosti je še vedno mlada pravica in še ni varovana v vseh pravnih sistemih (npr. v Srbiji ne poznajo pravne definicije omenjene pravice, evropski pravni prostor pa do leta 2004 ni dobil sodnega primera, ki bi bil ključen za nadaljnji razvoj razumevanja kolizije med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja). Leta 2004 je ESČP sprejelo sodbo Hannover proti Nemčiji, ki je postala temeljni

precedenčni primer za evropski pravni prostor. Zaradi vse večjega združevanja Evrope so za vse države članice Sveta Evrope, ki jih je do danes 47, sodne odločitve ESČP ključnega pomena in služijo kot vodila za nadaljnje varovanje človekovih pravic, opredeljenih z EKČP. Znotraj ESČP bom predstavila primere iz Nemčije, Slovenije, Srbije, Finske, Italije in Estonije, ki so v zadnjih 15 letih prišli do reševanja problema kolizije med pravico do svobode izražanja in pravico do zasebnosti. Predstavila bom tudi dva primera iz Velike Britanije, ki sicer nista pristala na ESČP, a sta vseeno relevantna za evropski pravni prostor. En primer se navezuje na svetovno znano javno osebo, drugi primer pa na relativno javno osebo, obe pa sta obravnavani enako. Zadnji primer izhaja iz leta 2012 in je v pravni literaturi dojeman kot korak nazaj v varovanju pravice do zasebnosti nasproti pravici do svobode izražanja. Na koncu analize sodne prakse bom predstavila tudi tri sodne primere, ki so zaznamovali sodno prakso v Sloveniji, kjer se je sodstvo srečalo s presojo kolizije dveh pravic pri javnih osebah. Pri vseh primerih sem se namreč osredotočila še na primere, ki se poleg kolizije med dvema pravicama dotikajo problema razumevanja javnih oseb.

Metodologija, ki sem jo uporabila pri preučevanju sodnih primerov, je študija primerov. Pri posameznem sodnem primeru sem najprej predstavila dejansko ozadje, nato pa opisala potek postopka na sodišču in predstavila sodni epilog, na koncu pa bo sledila osebna kritična refleksija posameznega primera. Pri ocenjevanju sodnih odločitev se bom sklicevala na teoretični del magistrskega dela, znotraj katerega sem predstavila teorijo, ki zajema pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja. Sodni primeri so izraz položaja teh dveh pravic v praksi, pri čemer bomo videli, da meja med pravicama ni nikjer eksplicitno zastavljena, zato je potrebno kazuistično preučevanje primerov. Preden se spustim v analizo sodnih primerov, bom na kratko predstavila pravne sisteme v ZDA, Veliki Britaniji in Sloveniji ter delovanje ESČP.

7.1 Pravni sistemi izbranih držav

Zahodna kultura pozna dva pravna sistema, in sicer anglosaksonskega in kontinentalnega. Prvi temelji na običajih in sodni praksi, medtem ko drugi temelji na kodificiranih pravilih. ZDA in Velika Britanija imata anglosaksonski pravni sistem, vse ostale države, izbrane v magistrskem delu, pa uporabljajo kontinentalni pravni sistem (Teršek 2002, 282).

V Veliki Britaniji je temeljna podlaga pravnega sistema sistem common law, ki se je izoblikoval v Angliji predvsem s sodno prakso kraljevih sodišč. Pravo se je znotraj

angleškega prostora razvijalo popolnoma samostojno, saj stiki s celinsko Evropo niso pustili nikakršnih sledi na pravni ureditvi Velike Britanije. Sistem common law je bil že od nekdaj bolj zbirka načinov postopka, ki zagotavljajo isto rešitev v vedno večjem številu podobnih spornih primerov. Pravo se ni nikoli ustvarjalo v smeri izdaje zakonodajnih projektov, kot so veliki in sistematični zakoniki, ampak se je razvijalo izključno skozi sodno prakso angleških sodišč. Danes se oba sistema, tako anglosaksonski kot kontinentalni, približujeta drug drugemu. Kontinentalni npr. daje vedno večji pomen sodni praksi, anglosaksonski pa povečuje obseg, število in pomen zakonov kot virov prava. Angleško pravo ni zaprt sistem in nima vnaprej pripravljene materialnopravne norme za vsako obliko primera. Namesto tega razpolaga s postopkom in gotovostjo, da lahko s tem reši vsak primer. Če se zgodi nova situacija, le-ta zahteva novo pravno pravilo (angl. legal rule), ki ga oblikuje sodnik. Najpomembnejše pravilo, ki se ga morajo držati v Angliji, če želijo obdržati sistem common law, je, da je treba pravna pravila, formulirana v sodnih odločitvah, vedno upoštevati in spoštovati. Še ena zanimivost sistema common law je, da sodnikom svojih odločitev ni treba utemeljiti, a običajno, predvsem na višjih sodiščih, kljub temu obrazložijo svojo odločitev. Sodnik to stori predvsem zaradi študentov prava, ki se učijo prava tako, da se ukvarjajo s praktičnimi primeri na sodišču. Najbolj posebno dejstvo angleškega pravnega sistema, po katerem se razlikujejo od vseh zahodnih držav, je, da le-ti nimajo ustave, kot jo poznamo mi. Za njih ustava pomeni skupek vseh pravil zakonodajnega in največkrat sodniškega izvora, ki zagotavljajo posameznikove temeljne pravice in omejujejo državno samovoljo (Teršek 2002, 282–284).

Pravni sistem ZDA je prav tako anglosaksonski sistem common law, ki se je razvil iz angleškega, a se danes od njega v določenih vidikih razlikuje. Temeljna razlika je ta, da ima ZDA ustavo in veliko zapisanega prava, medtem ko Velika Britanija tega nima. Ko so Američani leta 1776 razglasili neodvisnost, so dopolnili osamosvojitve z dokumenti, kot sta Deklaracija o človekovih pravicah in Ustava ZDA. V ameriškem sistemu velja, da je pravo tisto, kar določa sodna praksa. Funkcija zakonov ni v spreminjanju sistema common law, ampak bolj v urejanju posameznih pravnih problemov (Teršek 2002, 284–285). Sodna praksa je tista, ki nakazuje, kako naj se podobni primeri rešujejo. Zakoni so vključeni v ameriški pravni sistem šele, ko jih sodišče uporabi in se na njihovi podlagi odloči. Pravne odločitve se ne nanašajo nujno na zakone, ampak na sodne odločitve. Pravni sistemi, podobni našemu, nasprotno

temeljijo na uporabi zakonov pri sodnem odločanju. Tudi če obstaja zakon, ki ureja določeno področje, na katerem sodba še ni bila izdana, ameriško pravo to razume, kot da pravo s tega področja ne obstaja. Kljub temu, da imajo ZDA nekaj zapisanih pravnih dokumentov, je njihov pravni sistem načelno sestavljen iz nezapisanega prava – prava sodne prakse. Glavni vir prava so običaji in sodna praksa.

Kar zadeva razpored sodišč, obstaja v ZDA dvojna hierarhija zveznih sodišč in sodišč federalnih enot. Zvezna sodišča imajo predvsem nalogo, da varujejo človekove pravice in temeljne svoboščine državljanov pred močjo posameznih držav in pred zvezo. Ustavo ZDA razlaga in ščiti Vrhovno sodišče ZDA, ki je tudi najvišje sodišče ZDA in velja za nacionalni simbol pravičnosti (Teršek 2002, 284–285). Ameriška ustava pojma pravico do svobode izražanja in pravico do zasebnosti opredeljuje v 1. in 4. amandmaju. 1. amandma ameriške ustave zagotavlja svobodo veroizpovedi, svobodo govora, svobodo tiska, svobodo zborovanja in svobodo pritožbe, v kar Kongres s pravno ureditvijo ne sme poseči. 4. amandma zagotavlja posamezniku pravico biti varen glede svoje osebe, hiše, papirjev in dokumentov pred nerazumnimi preiskavami. Posegi morajo biti utemeljeni in vnaprej točno določeni (Us Constitution).

Ameriška konvencija o človekovih pravicah je sledila zgledu Evrope in je bila podpisana več kot 10 let kasneje. Konvencija definira pravico do zasebnosti v 11. členu: (1) Vsakdo ima pravico do spoštovanja svoje časti in priznanja svojega dostojanstva. (2) Nihče ne sme biti podvržen samovoljnemu ali nasilnemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje ali nezakonitim napadom na njegovo čast ali ugled. (3) Vsakdo ima pravico do zakonske zaščite pred takimi vmešavanji ali napadi (American Convention on Human Rights). Prva odločba v ameriški zgodovini, ki je utemeljila varstvo pravice do zasebnosti neposredno z ustavo, je primer *Melvin v. Reid*, ki ga je sprejelo Vrhovno sodišče ZDA leta 1925 (Lampe 2002, 78). Sodišče je v primeru podalo definicijo pravice do zasebnosti posameznika, da živi svoje življenje v osamljenosti in pri tem ni predmet bodisi pooblaščenih bodisi nezaželenih publicitet. To je pravica, da nas zunanji svet pusti pri miru (Žurej 2001, 296).

V evropskem pravnem prostoru je za človekove pravice najpomembnejše ESČP, ki predstavlja najvišjo instanco v primeru kršitev le-teh. Ima toliko sodnikov, kolikor je držav pogodbenic, dostop do njega pa je široko odprt. Najboljša lastnost je, da se nanj lahko obrne vsak posameznik, nevladne organizacije ali skupine posameznikov zaradi

kršitve njihovih pravic, ki jim jih zagotavlja EKČP. Pogoj je, da so pred pritožbo na ESČP izčrpana vsa domača pravna sredstva. Kljub pomembnosti sodišča za evropski pravni prostor je sodba ESČP le ugotovitvene in deklaratorne narave, saj zgolj ugotovi, ali je bila storjena kršitev EKČP ali ne. Ne more poseči v pravo držav članic na način, da bi lahko razveljavila ali spremenila sodne odločbe. Lahko prisodi pravično zadoščenje oz. odškodnino, ki zajema premoženjsko in nepremoženjsko škodo ter povrnitev upravičenih stroškov. Sodbe ESČP so pomembne za države članice, ker vplivajo na spreminjanje domačih zakonodaj na način, da bodo skladne z EKČP. Postopoma je to (in še bo) privedlo do določenih skupnih evropskih standardov varovanja človekovih pravic (Perenič 2002, 53–54). Sodišče ne želi nadomestiti ocene državnih organov držav članic, zato jim do določene mere prepušča prosto polje presoje, kar v praksi pomeni, da prepusti državi izbiro načina in sredstev za varstvo ter morebitne omejitve določenih pravic, kot sta tudi pravica do zasebnosti in pravica do svobode izražanja (Prepeluh 2001, 260). ESČP je v zvezi s pravico do zasebnosti zavzelo stališče, da zasebnost vključuje tudi elemente osebne identitete, kot sta ime in podoba. To velja bodisi v posameznikovi samoti bodisi v odnosu z drugimi ljudmi (Baghai 2012, 951). ESČP varuje človekove pravice na podlagi EKČP, ki varuje pravico do zasebnosti v 8. členu, pravico do svobode izražanja pa v 10. členu konvencije. Oba člena sta navedena znotraj poglavij o omenjenih pravicah in sta temeljna pravna podlaga, ki jo sodišče uporabi pri svoji presoji. Poleg pravne podlage pa ESČP na drugi strani deluje na podlagi sistema common law, saj pri odločanju upošteva in se sklicuje tudi na precedenčne sodne odločitve, kot bomo videli v nadaljnjih sodnih primerih.

Kot nasprotje anglosaksonskemu modelu pravnega sistema velja v večjem delu Evrope kontinentalni sistem oz. rimsko-germanski pravni sistem, kjer je zakon glavni vir prava, ki ga oblikuje zakonodajalec. Takšen sistem prevzemajo ostale izbrane države, kot so torej Nemčija, Slovenija, Srbija in Finska. V kontinentalnem pravnem prostoru je v zgodovini vodilno vlogo igralo nemško pravo, ostale države pa so ga več ali manj posnemale. Podlaga vseh pravnih virov v Nemčiji je nemška ustava – Ustava Zvezne republike Nemčije, nato pa sledijo zakonski in podzakonski akti (tako kot v Sloveniji). Nemška ustava v prvem členu priznava pravico človeka do spoštovanja njegovega dostojanstva in v drugem členu pravico do svobode razvoja svoje osebnosti. V evropskem pravnem prostoru je nemško pravo najprej priznalo splošno osebnostno pravico in jo teoretično tudi najbolj intenzivno obravnavalo (Lampe 2004,

100–108). »V nemškem pravu splošna osebnostna pravica varuje torej osem pravno varovanih dobrin: intimno sfero, zasebno sfero, tajno sfero, osebno čast, razpolagovalno pravico predstavitve lastne osebe, pravico do lastne podobe, pravico do izrečene besede in pravico biti prost pred podtaknjenimi izjavi.« (Lampe 2004, 112–113) Nemška sodna praksa obravnava tudi položaj javnih oseb znotraj kolizije med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja medijev, in sicer jih deli na absolutno in relativno javne osebe. Kriterij absolutnosti, ki ga uporablja pri presoji, so dejanja, funkcije in dosežki, ki predstavljajo legitimni informacijski interes javnosti (Lampe 2004, 161). Pravica do zasebnosti javnih oseb je omejena s pravico do svobode izražanja in pravico do obveščenosti javnosti po petem členu nemške ustave, a to ne pomeni, da se tudi javne osebe ne smejo sklicevati na upravičeno pričakovanje varstva svoje pravice. Nemško Ustavno sodišče pri tovrstnih posegih razlikuje med intimno, zasebno, socialno in javno sfero. Peti člen torej varuje pravico do svobode izražanja, ki zagotavlja svobodo izražanja mnenj v govoru, pisanju in slikah, prepovedana pa je torej vsakršna cenzura. Pravica je omejena z omejitvami splošnega prava za zagotovitev varstva mladoletnikov in ugleda ostalih oseb (Srnković 2009, 16).

7.2 Primeri v ZDA

7.2.1 Sidis proti F-R Publishing Corporation, 1938

Tožnik William James Sidis se je pritožil leta 1938 proti F-R Publishing Corporation, ki je izdajala časopis *The New Yorker* in je imela splošno cirkulacijo po ZDA in v tujini. V pritožbi navaja dva članka, objavljena leta 1937, en z naslovom »Kje so zdaj? Aprilska šala« drugi pa »Kje so zdaj? Čudežni otroci«. Članki so biografske narave in razkrivajo podrobnosti iz zasebnega življenja tožnika. Tožnik je kot čudežni otrok diplomiral pri 16. letih iz matematike na Harvardu. Znan je postal pri 11. letih, ko je profesorjem na Harvardu predaval o četrti dimenziji. Tožnik je tožil medijsko hišo zaradi posega v njegovo pravico do zasebnosti. Zagovarja stališče, da je in bo zaradi objav, ki so se zgodile 20 let po prvih objavah o čudežnem dečku, utrpel velike duševne bolečine, saj so ga izpostavili nezaželeni in nenamerni publiciteti, ki mu bo škodovala tudi pri njegovi običajni službi, in sicer kot prodajalcu v trgovini, ker ga bo čedalje več ljudi zopet prepoznalo. Okrožno sodišče države New York je pri tehtanju med pravico do svobode izražanja medijev in pravico do zasebnosti posameznika

ugotovilo, da ni našlo nobenega precedenčnega primera, ki bi omenjal varstvo pravice do zasebnosti pred mediji. Sodišče je ugotovilo, da je neodobrena uporaba imena ali podobe posameznika kršitev njegove pravice do zasebnosti, ampak le, ko je uporabljena za namene oglaševanja. V tem primeru je sodišče prepoznalo tožnika za relativno javno osebo, ki je podvržena večjemu posegu v njegovo življenje, saj ima javnost pravico do informiranja o življenju javnih oseb. Sodišče je zaključilo, da je pravica do svobode izražanja še vedno zaščitena in lahko vsakdo govori ter objavlja, kar želi, in sicer v mejah normale (Sidis proti F-R Publishing Corporation 1938). V primeru Sidis proti F-R Publishing Corporation zato ni prišlo do kršitve pravice do zasebnosti. Prav tako medij tožnika ni prikazal v slabi luči, zato tudi ni prišlo do posega v ugled, dobro ime in čast. Obtožbe proti mediju so bile ovržene, Sidis pa je ostal brez varstva. Sodišče je z odločitvijo dalo medijem signal, da bodo enkrat javne osebe ostale javne za vedno, ne glede na to, ali se že 20 let niso pojavile v javnosti. Sidisov primer je postal pomemben zaradi nadaljnje prakse in razvoja v smeri večjega varstva pravice do zasebnosti javnih oseb. Sodba je kljub neuspehu postala v teoriji znana kot Sidisovo pravilo, ki pomeni, da je treba na podlagi tega pravila tehtati interese o upravičenem interesu javnosti v primeru razkritja podrobnosti iz zasebnega življenja javne osebe. Sidisovo pravilo je uporabljeno še danes tako v teoriji kot v sodni praksi. ZDA je v svojem prvem sodnem primeru o pravici do zasebnosti izdalo sodbo, ki jo pravna teorija v ZDA in drugod obsoja, saj Sidisa ne moremo opredeliti kot javno osebo. Relativna javna oseba je neprostovoljno postal, ko so mediji izvedeli za njegove sposobnosti, ne more pa zanjo veljati še 20 let po tem, ko se je umaknil tudi iz akademske sfere in se zaposlil kot prodajalec v trgovini.

7.2.2 Gertz proti Robert Welch Incorporation, 1974

Policist Nuccio je bil v mestu Chicago obtožen umora. Družina žrtve je najela poznanega in uglednega odvetnika, Elmer Gertza, v civilni tožbi proti Nucciu. Robert Welch Incorporation je leto pozneje objavila v svoji reviji American Opinion članek, v katerem je domnevala, da je sojenje Nucciu del komunistične zarote. Z namenom razvrednotenja lokalne policije je odvetnika žrtvine družine označila za pripadnika komunizma in namigovala, da je umor podtaknil policistu Nucciu ter da ima zgodovino kaznivih dejanj. Gertz je vložil tožbo proti mediju z zagovorom, da je članek škodil njegovemu dobremu imenu in ugledu odvetnika. Welch Inc. je trdil, da gre za javno osebo, ki je v večji meri podvržena kritiki medijev. Prvostopenjsko

sodišče je ugotovilo, da ne gre za javno osebo ali javnega uslužbenca, saj deluje kot zasebni odvetnik in se ni nikoli zaželeno ali nezaželeno izpostavil javnosti (Gertz proti Robert Welch Incorporation 1974). Veljal je za uglednega odvetnika in bil poznan le znotraj svoje stroke. Če bi govorili o pomembnem in medijsko znanem odvetniku, bi lahko presojali, do kod sega pravica javnosti o informiranju o njegovem življenju. V opisanem primeru gre za zasebnika, ki ne sme biti podvržen medijskemu namigovanju in obtoževanju. Porota je razsodila v prid odvetnika Gertza in mu namenila denarno odškodnino za njegove duševne bolečine. Sodnik se ni strinjal z odločitvijo porote in zavzel stališče, da ne gre za javno osebo, a je vsebina objavljenega članka v interesu javnosti, zato se mora Gertza obravnavati, kot da bi bil javna oseba, ki se je znašla v sodbi zaradi blatenja. Sodnik je zavrnil razsodbo porote, ker bi moral odvetnik dokazati neresničnost članka, kar mu ni uspelo. Pritožbeno sodišče je sodbo prvostopenjskega sodišča le potrdilo (Gertz proti Robert Welch Incorporation 1974).

Obravnavati zasebnika kot javno osebo kljub temu, da le-to ta ni, kaže na to, kje se je razvoj tako močne pravice do svobode izražanja že začel. V omenjenem primeru ne bi smelo sodišče zavzeti stališča, da je Gertz tisti, ki se mora sedaj boriti proti namigovanjem, ki jih podajo mediji. Mediji zaradi zakona in predvsem morale ne bi smeli imeti želje po neutemeljenih in neresničnih navajanjih podatkov le zaradi zanimanja javnosti. Sodiščem v ZDA je spodletelo zavarovati zasebnost. Danes ni nič boljše, saj sodb zaradi kršenja pravice do zasebnosti javnih oseb skorajda ni. Če se javne osebe obrnejo na sodišča, je to večinoma zaradi razžalitve, obrekovanja in blatenja.

7.3 Primeri na ESČP

7.3.1 Tammer proti Estoniji, 2001

Gre za pritožnika Enna Tammerja, ki je bil novinar in urednik estonskega dnevnega časopisa Postimees. Pritožil se je zaradi domnevne kršitve njegove pravice do svobode izražanja, zavarovane z 10. členom EKČP. Tammerja so estonska sodišča obsodila, ker naj bi užalil gospo Laanaru v intervjuju, ki ga je vodil z drugim novinarjem Russakom, objavljenem v časopisu Postimees aprila 1996. Gospa Laanaru je bila žena estonskega politika Edgarja Savisaarja, ki je leta 1990, ko je bil še poročen s svojo prvo ženo, postal premier estonske vlade. Laanarujeva je takrat delala v njegovi pisarni, sprva kot pomočnica, nato pa kot svetovalka v letu 1995. Bila je

politično aktivna in urednica časopisa politične stranke, katere članica je bila. Proti koncu leta 1995 je bil premier Savisaar prisiljen v odstop s svojega položaja, ko so v javnost prišli zvočni posnetki tajnega snemanja njegovih pogovorov z drugimi estonskimi politiki. Istega dne je Laanarujeva podala izjavo, v kateri je prevzela popolno odgovornost za skrite posnetke. Tudi sama je odstopila s svojega položaja in začela pisati avtobiografijo spominov s pomočjo novinarja Russaka. Spominjala se je svojih izkušenj v politiki in vladi ter priznala, da je bila izjava, ki jo je podala glede spornih posnetkov, neresnična. Russak pravi, da se je spominjala tudi svoje zveze s Savisaarjem, poročenim moškim, in se spraševala, ali je bila ona razlog za razdor njegovega prvega zakona. Spraševala se je, ali je bila dobra mati svojemu otroku ali se je preveč posvečala svoji karieri. V teku pisanja je med njo in med novinarjem Russakom prišlo do nestrinjanja glede publikacije in glede avtorstva spominov. Laanarujeva je vložila tožbo na mestno sodišče v Talinu, ki je leta 1996 novinarju prepovedalo objavo avtobiografije tožnice. Russak se je odločil objaviti zbrani material v drugačni obliki, in sicer v obliki podanih informacij, ki jih je pridobil v sodelovanju z Laanarujevo. Njegova zgodba se je začela pojavljati v enem izmed estonskih dnevnih časopisov. Konec leta 1996 je tožnica sama objavila svojo avtobiografijo spominov, v kateri je navedla, da so nekatera navajanja novinarja napačna, a ni eksplicitno navedla, za katere navedbe gre (Tammer proti Estoniji 2001).

Tammer je v enem izmed svojih intervjujev novinarja Russaka vprašal: »Ali ne mislite, da ste naredili junaka iz napačne osebe? Oseba, ki je razdrila tuj zakon, neprimerna in neskrbna mama, ki je zapustila svojega otroka, se ne zdi najbolj primeren vzor za mlada dekleta.« Prvostopenjsko sodišče je spoznalo novinarja za krivega razžalitve kljub njegovim trditvam, da je šlo za vprašanje in ne za navajanje značilnosti tožnice. Vse sodne instance v Estoniji so vztrajale pri obsoditvi novinarja Tammerja zaradi razžalitve. Primer je prispel do ESČP, kjer je pritožnik uveljavljal kršitev svoje pravice do svobode izražanja po 10. členu EKČP. Sodišče je presodilo, da so bile Tammerjeve opazke poseg v zasebno življenje Laanarujeve, saj so se omenjene lastnosti nanašale na vedenje in podrobnosti iz zasebnega in ne javnega življenja. Novinar bi lahko svojo kritiko ubesedil brez uporabe žaljivih besed. V vprašanju, ali gre v primeru gospe Laanaru za absolutno javno osebo, za katero velja, da so dovoljeni določeni posegi v njeno zasebno sfero, je ESČP odločilo, da Laanarujeva v času objave intervjuja ni bila tako pomembna oseba na političnem

prizorišču, da bi njeno zasebno življenje zadevalo interes javnosti. Po mnenju ESČP so estonska sodišča pravilno pretehtala pravico do zasebnosti javne osebe in pravico do svobode izražanja novinarja. Kar je pomembno v primeru Tammer proti Estoniji, je trditev, ki ga je izrekel predsednik sodišča Wildhaber: »Predmet javnega zanimanja ne more biti zasebno življenje prav vsake osebe, ki je kdaj bila na očeh javnosti.« ESČP je sodbo soglasno izdalo leta 2001 (Tammer proti Estoniji 2001).

Primer je relevanten najprej zaradi presoje, kdo vse velja za javno osebo in kaj si lahko vse mediji pri javnih osebah dopustijo. Stališče, ki ga je zavzelo v tej sodbi ESČP, bi moralo zaradi navedene opredelitve, kdo in kdaj velja za javno osebo postati vodilo pri vseh nadaljnjih presojah. Ali velja za javno osebo zaradi objave v nekaj člankih pred 20 leti, kot je bilo v primeru Sidis v ZDA? Da bi trdili, da bo enkrat javna oseba vedno javna oseba, je tako, kot če bi želeli povedati, da ljudje nimajo pravice spremeniti svoje osebnosti, svojih želja in svojih ciljev. Če so se zaenkrat zavedno izpostavili javnosti, naj domnevamo, da se nočejo nikoli več vrniti v navadno življenje zasebnika? Če so bili javnosti izpostavljeni po naključju in ne po samovolji, bi morali mediji in javnost še bolj spoštovati njihovo pravico do zasebnosti in pravico do samoodločanja. Z drugega vidika je primer Tammer proti Estoniji pomemben zaradi priznavanja pravice do ugleda in dobrega imena pod pravico do zasebnosti. Novinar je gospo Laanaru užalil z navajanjem značilnosti iz njenega zasebnega življenja, kakor jih je videl on. Res ni šlo za nikakršne trditve novinarja o resničnih ali neresničnih podatkih, a vseeno je ESČP stopilo v bran relativno javni osebi, da jo zaščiti pred samovoljo medijev.

7.3.2 Perna proti Italiji, 2003

Pritožnik je bil novinar Giancarlo Perna, ki je novembra leta 1993 v italijanskem dnevnem časopisu *Il Giornale* objavil članek o takratnem državnem tožilcu iz Palerma G. Caselliju. Naslov članka je bil »Caselli, sodnik s sivobelimi kodrčki«, podnaslov pa »Katoliško šolanje, komunistična gorečnost kot pri njegovem prijatelju Violanteju – so obtožbe zoper Andreottija začetek novega primera Sogno?«. Andreotti je bil znan italijanski državnik, ki so ga obtožili za pomoč in podporo mafiji ter v tem času na prvi stopnji tudi oprostili vseh obtožb. Primer proti njemu je vodil tožilec Caselli. V povezavi z omenjenim primerom je Perna tožilca označil za samovšečno, nečimrno, ideološko zaslepljeno, a zelo inteligentno osebo, v katero se je razvil na podlagi svojega odraščanja v katoliškem okolju. Razkril je podatke, da naj bi tožilec v času

svojega študija aktivno sodeloval pri takratni Komunistični partiji Italije (v nadaljevanju KPI), ki naj bi mu pustila pečat tudi v odraslem življenju, saj naj bi Caselli ob sprejemu dela državnega tožilca podal trojno prisego – bogu, pravu in KPI. Povezal ga je s primerom, omenjenim v podnaslovu, ko je sodnik Vioalante leta 1979 obtožil za poskušani državni udar Edgarda Sogna, kar se je po novinarjevih besedah izkazalo za tipičen politični proces, ki ni vodil nikamor. Isto naj bi se zgodilo v zadevi Caselli proti Andreotti. Namigovanja se v članku le stopnjujejo. Tako so se začela politična preganjanja proti krščanskim demokratom, kot je Andreotti, ki si ne bodo mogli obnoviti uničene politične kariere, osebe, kot je tožilec Caselli, pa bodo obveljale za objektivnega predstavnika pravosodne veje oblasti. Caselli se je pritožil na sodišče marca 1994 in sodbo tudi dobil, saj so Perna obsodili zaradi obrekovanja, storjenega s tiskom, na denarno kazen, odškodnino, stroške postopka in na objavo sodbe v časopisu. Perna sodbe ni spodvrgel na nobeni pritožbeni instanci v Italiji. V koliziji sta se znašli pravica do svobode izražanja novinarja in pravica do zasebnosti, časti in dobrega imena državnega tožilca (Perna proti Italiji 2003).

Primer je pristal na ESČP, ki je pritožbo sprejelo in najprej zavzelo stališče, da sicer svoboda izražanja pomeni tudi širjenje informacij in stališč, ki lahko žalijo, šokirajo in so moteče za nekatere posameznike. A to ne pomeni, da je izvrševanje pravice popolnoma neomejeno. Sodišče izhaja iz tega, da je nujnost medijev dopustna le ob nujni družbeni potrebi. Gre za pomembnega sodnega funkcionarja, za katerega je predvideno omejeno varstvo pravice do zasebnosti, zato je razumljivo, da bodo vsi politični akterji tudi izpostavljeni kritiki na ravni medijev. Sodba je prispela do velikega senata ESČP, ki je skoraj soglasno s 16 glasovi proti 1 leta 2003 sprejelo odločitev, da v omenjenem primeru ni prišlo do kršitve 10. člena EKČP in da sodišča v Italiji pritožniku novinarju niso kršila njegove pravice do svobode izražanja. Ocenilo je, da celoten članek ni dajal vtisa, da gre le za izražanje žaljivih mnenj in kritike, ampak je dajal vtis, da je Caselli zavestno izrabil svoj uradni položaj z namenom, da se izvrši strategija KPI o prevzemu uradov pravosodne oblasti v vseh mestih v Italiji (Perna proti Italiji 2003). Predvsem gre bolj za obtožbe. V demokratični državi kljub svobodi govora ne moremo dopustiti, da si lahko posamezniki, ki imajo moč peresa, dovolijo zapisati takšne obtožbe brez trdnih dokazov. Bolj pogosto kot pravica do zasebnosti se na sodiščih pojavljajo sodbe glede dela te pravice, to je pravica do dobrega imena in časti. Ko bomo tako daleč, da bomo lahko dosegli moralno in zakonsko raven, kaj je prav in kaj ne, bomo lahko spremljali

tudi razvoj pravice do zasebnosti kot pravice do podobe in varstva osebnih podatkov. Primer je pomemben za sodno prakso, saj morajo mediji kljub svoji zmožnosti kritike vedno presoditi, na kakšen način bodo podali svoja mišljenja.

7.3.3 Von Hannover proti Nemčiji, 2004

Najodmevnejša in največkrat navajana sodba, znana kot prelomnica v zgodovini za razvoj pravice do zasebnosti, je bila sprejeta leta 2004 na ESČP proti Nemčiji. Velja za evropsko ustavno pravno prelomnico in je precedens za vse evropske države. Monaška princesa se je borila proti nadlegovanju novinarjev in fotografov rumenega tiska, ki so neprestano posegali v njeno zasebno in družinsko življenje. Tožnica je najstarejša hči monaškega kneza. Njeno prebivališče je v Monaku, a večino časa živi v Parizu. Kot članica monaške družine je princesa Caroline predsednica nekaterih dobredelnih in kulturnih združenj ter predstavnica družine na določenih kraljevih dogodkih. Ne opravlja nikakršne funkcije znotraj ali v imenu države Monako ali katerih koli njenih organov. Že od leta 1990 se je princesa Caroline trudila na različnih sodiščih v različnih državah doseči prepoved objavljanja njenih fotografij in podrobnosti iz zasebnega življenja v različnih rumenih časopisih. Pred nemškimi sodišči je vložila tožbo proti dvema nemškima tabloidoma, ki sta objavila fotografije iz njenega zasebnega življenja (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Prvi sklop fotografij, ki jih navaja tožnica, zajema:

- pet fotografij, objavljenih julija leta 1993 v reviji Freizeit Revue, na katerih je slikana z igralcem Vincentom Lindonom v eni izmed restavracij v Franciji, kjer sta se z igralcem usedla za mizo, ki se je nahajala čisto na koncu restavracije. Tabloid je fotografije pospremil z naslovom: »Najbolj nežni posnetki njene romance z Vincentom«;
- dve fotografiji, objavljeni v reviji Bunte avgusta leta 1993. Na eni fotografiji je princesa slikana med jahanjem konja, na drugi pa z njenima otrokoma. Naslov se je glasil: »Njeno življenje je roman z nešteto nesrečami«. Članek govori o tem, kako sama pravi, da ne bo nikoli idealna žena;
- sedem fotografij, objavljenih avgusta leta 1993 v reviji Bunte, ki prikazujejo princeso v kanuju s hčerko, njenega sina, princeso med nakupovanjem, princeso na kolesu in druge podobne fotografije. Članek nosi naslov: »Čista sreča«.

Drugi sklop fotografij zajema:

- deset fotografij, objavljenih v reviji Bunte marca leta 1997, ki prikazujejo princeso na smučarskem dopustu. Članek ima naslov: »Caroline, ženska se je vrnila k življenju«;
- enajst fotografij, objavljenih marca 1997 v reviji Bunte, od tega sedem fotografij prikazuje princeso s princem Ernstom Augustom von Hannoverjem na konjski razstavi v Franciji z naslovom: »Poljub. Ali: ne skrivata se več«;
- sedem fotografij, objavljenih aprila 1997 v reviji Bunte, ki prikazuje princeso in princa von Hannoverja med igranjem tenisa in kolesarjenjem.

Tretji sklop fotografij zajema fotografije, objavljene v reviji Neue Post, ki prikazujejo princeso na plaži Monte Carla, oblečeno v kopalke in zavito v brisačo, ko se je spotaknila in padla na tla. Naslov članka je bil: »Princ Ernst August se je igral s pestmi in princesa Caroline je padla naravnost na obraz« (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Potek boja na sodiščih v Nemčiji se je začel avgusta 1993, ko je tožnica želela dobiti odredbo na Regionalnem sodišču v Hamburgu proti vsem nadaljnjim objavam njenih fotografij (prvi sklop) Burde Publishing Company, saj z objavo kršijo njeno pravico do zasebnosti, varovano z drugim členom nemške ustave. V sodbi, izdani februarja 1994, je hamburško sodišče ugodilo njeni pritožbi le delno, in sicer le glede revij, ki se bodo pojavile v Franciji, kjer njihova zakonodaja ne dopušča objavljanja fotografij iz zasebnega življenja javnih osebnosti brez njihovega dovoljenja. Glede varstva pravice do zasebnosti v Nemčiji, kjer velja nemško pravo, sodišče ni ugodilo njeni pritožbi. Odločitev je obrazložilo z razlago, da gre za absolutno javno osebo, ki mora takšne posege v njeno zasebnost prenašati. V osnovi je sprejelo stališče, da ji kot absolutni javni osebi pravica do zasebnosti preneha pri vhodnih vratih njene hiše. Tožnica se je pritožila na pritožbeno sodišče v Hamburgu, ki je decembra leta 1994 izdalo sodbo in potrdilo odločitev prvostopenjskega sodišča ter zavzelo isto stališče, da gre za absolutno osebo par excellence in mora princesa Caroline zato tolerirati objave fotografij z ali brez njenega soglasja. Četudi je nenehno obleganje fotografov princesi oteževalo vsakdanje življenje, le-to izhaja iz legitimnega interesa javnosti in njene pravice do obveščenosti (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Princesa Caroline se je pritožila na Zvezno sodišče Nemčije, ki je decembra leta 1995 deloma ugodilo njeni pritožbi. Sodišče je ugotovilo, da je ne glede na to, da gre za par excellence absolutno javno osebo, tožnica še vedno upravičena do spoštovanja njenega

zasebnega življenja, ki se ne konča pri njenih vhodnih vratih. Ne glede na to mora javna oseba vedeti, kakšno je primerno obnašanje, da lahko mediji razberejo željo po zasebnosti, stran od oči javnosti. Sodišče je zaznalo, da je princesa želela biti izločena iz javnosti, ko se je z igralcem Vincent Lindonom usedla na odmaknjeno mesto v restavraciji in se vedla tako, kot bi se vedla v svoji zasebnosti. Na podlagi teh fotografij je Zvezno sodišče Nemčije ugodilo želji princese po odredbi, ki preprečuje nadaljnje objave teh fotografij. Tu naj bi šlo za upravičeno pričakovanje zasebnosti. Glede ostalih fotografij prvega sklopa je sodišče zaključilo pri istem stališču, kot sta ga imeli prvostopenjsko in pritožbeno sodišče, in sicer da je zaradi svoje vloge javne osebe princesa primorana v toleriranje posegov medijev v njeno zasebnost. Von Hannoverjeva ni odnehala in se je pritožila na nemško Zvezno ustavno sodišče, ki je decembra leta 1995 izdalo sodbo na podlagi njene pritožbe zaradi kršenja njenih osebnostnih pravic na podlagi prvega in drugega člena nemške ustave. Sodišče je zavzelo stališče, da ima javnost pravico vedeti, ali se javne osebe v zasebnem življenju vedejo drugače kot pred očmi javnosti. Zopet je princesa Caroline dosegla le delno ugodno sodbo, saj je sodišče presodilo kot kršitev njene pravice do zasebnosti le fotografije iz prvega sklopa, kjer se nahajajo tudi njeni otroci. Glede ostalih fotografij je zavrnilo njeno pritožbo. Pravica do mirnega uživanja družinskega življenja ima po mnenju sodišča prednost pred pravico do svobode izražanja. S tem je sodišče priznalo medijem pravico do objavljanja vseh fotografij princese izven njene najožje zasebne sfere znotraj njenega doma (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Maja leta 1997 je princesa Caroline začela še eno bojno pot po sodiščih, ko se je na Regionalnem sodišču v Hamburgu pritožila zaradi objave drugega sklopa fotografij. Zahteve so bile iste kot v prvem opisanem primeru. Sodišče je sodbo zavrnilo, predvsem na podlagi sodbe, ki jo je leta 1995 izdalo Zvezno sodišče Nemčije, ki je prepovedalo objavo le tistih fotografij, kjer javna oseba lahko upravičeno pričakuje zasebnost. Zopet se je pritožila na pritožbeno sodišče v Hamburgu, ki je marca leta 1998 zavrnilo njeno pritožbo zaradi istih razlogov. Ker pritožbeno sodišče tokrat ni dopustilo pritožbe na Zvezno sodišče Nemčije, se je princesa pritožila direktno na Zvezno ustavno sodišče Nemčije, ki je aprila 2000 zavrnilo sprejetje pritožbe in utemeljilo odločitev na podlagi sodbe iz leta 1995. Glede tretjega sklopa fotografij je vztrajna princesa Caroline vložila sodbo na Regionalno sodišče v Hamburgu, kjer je poleg običajnih trditev o posegu v njeno pravico do zasebnosti priložila še zapriseženo izjavo direktorja Kluba Monte Carlo, na čigar plaži so princeso ujeli v

kopalkah in brisačo, ki izjavlja, da gre za zaseben prostor, kamor fotografi in novinarji nimajo vstopa, razen s posebno dovolilnico. Ker so bile fotografije posnete v slabi kvaliteti in motni sliki, je jasno, da so bile posnete na skrivaj in z velike razdalje, in sicer z enega izmed oken sosednje hiše. Regionalno sodišče v Hamburgu je tudi tokrat zavrnilo tožbo princese in tokrat odločitev utemeljilo z razlago, da gre za nezaprto prostor, kjer je bazen dostopen javnosti, četudi je za vstop potrebna vstopnina in vstop ni dovoljen vsem. Princesa se je zopet pritožila. Oktobra 1998 je pritožbeno sodišče v Hamburgu iz istih razlogov zopet zavrnilo njeno pritožbo. Bazeni ali plaže ne moreta šteti za zaseben prostor in tu se ne more utemeljeno pričakovati zasebnosti, prav tako posnetki njenega padca niso bili tako ponižujoči za njeno javno podobo. Zopet se je tožnica pritožila neposredno na Zvezno ustavno sodišče, ki je aprila 2000 zavrnilo njeno pritožbo in se nanašalo na sodbo iz leta 1995 ter na njegovo sodbo iz leta 1999 (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Princesa Caroline je bila v svoji bitki neuspešna na vseh možnih sodnih instancah v Nemčiji, zato se je podala na ESČP, ki je končno uslišalo njene pritožbe in razsodilo njej v prid. Leta 2004 je soglasno sprejelo odločitev, da je prišlo do kršitve 8. člena EKČP o pravici do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. ESČP je ovrglo stališče Nemčije, da gre za zadeve v javnem interesu in so mediji le služili pravici javnosti do obveščenosti, in poudarilo, da je šlo v tem primeru le za zadovoljevanje radovednosti bralcev. Trije sklopi vseh naštetih fotografij ne predstavljajo medijskega izvrševanja svoje funkcije demokratizacije in ne opravičujejo posega v zasebno življenje princese. Sodišče je opredelilo pravico do zasebnosti kot večplastno pravico, ki je sestavljena iz različnih elementov osebne identitete, kamor sodi tudi osebna podoba princese. Vključuje njeno psihično in fizično integriteto. Tožnica je zahtevala 50,000 EUR odškodnine v zameno za duševne bolečine, ki so ji jo povzročila nemška sodišča, saj zaradi postopkov z njimi ni mogla živeti normalnega življenja s svojimi otroki brez nadlegovanja s strani medijev. Prav tako je želela povračilo v višini nekaj več kot 140,000 EUR za povračilo stroškov, ki so ji čez leta nastali zaradi sodnih procesov. Glede odškodnine in povračila stroškov, ki jih ESČP sicer na podlagi 41. člena⁵ EKČP lahko nakloni stranki, je sodišče odločilo, da še ni pripravljeno na

---

⁵ »Pravično zadoščenje: Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve Konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje.«

odločitev in poziva Nemčijo ter tožnico, da v roku šestih mesecev po pravnomočnosti sodbe vročita in obvestita sodišče, ali sta se stranki lahko sami dogovorili glede odškodninskega zahtevka (Von Hannover proti Nemčiji 2004).

Navedeni potek dolge sodne poti, ki jo je morala prestatati princesa Caroline von Hannover, je trajal 11 let. Finančno je bila princesa ob kar nekaj denarja, ki si ga nekatere javne osebe niti ne morejo privoščiti in raje tolerirajo ter trpijo posege v njihovo pravico do zasebnosti. Jasno je, da ima sodna praksa v evropskem prostoru še dolgo pot do varstva pravice do zasebnosti, ki naj bi, po mojem mnenju, imela prednost pred pravico do svobode izražanja, razen v primerih, ko gre za legitimni interes javnosti. To pomeni skoraj popolno uničenje rumenega tiska, kar se zdi nepredstavljen ukrep, saj le-ta večinoma temelji na informacijah, ki so jih mediji pridobili na skrivaj, torej niti od oškodovane javne osebe niti ne v okviru javnega dogodka. Sodba Van Hannover proti Nemčiji je prvi primer ESČP, ki pomeni korenit zasuk stran od pravice do svobode izražanja medijev in pomik proti spoštovanju zasebnega življenja. Primer sporoča tudi, da je treba izmed vseh informacij, ki jih mediji pridobijo, izločiti tiste, ki javnost le zabavajo in z razkritjem spravljajo javno osebo v neprijeten ali morebiten nevaren položaj. Sodba je pomembna za Slovenijo tudi zaradi razvoja našega pravnega sistema, ki se zgleduje po nemškem, zato lahko tudi pri nas v prihodnosti pričakujemo, da bo tehtanje interesov dveh nasprotujočih si pravic enakomerno in ne naklonjeno eni strani bolj kot drugi.

7.3.4 Bodrožić proti Srbiji, 2009

Novinar Ž. Bodrožić je v tedenskem časopisu Kikindke januarja leta 2002 poročal o izjavi nekega srbskega promiloševičevsko usmerjenega zgodovinarja, ki je na javni televiziji razburil javnost z izjavami glede obstoja in zgodovine narodnih manjših v Vojvodini. Zgodovinar je izjavil, da so bili vsi Madžari v Vojvodini naseljenci in da na tem območju ni bilo nobenih Hrvatov. V teh izjavah je bilo mogoče zaznati nestrpnost nasproti narodnim manjšinam v Srbiji. Zgodovinar R. Ž. je postal javna oseba s tem, ko je objavil knjigo na to temo, ki je v interesu javnosti. S tem se je sam izpostavil kritiki javnosti in medijev. Novinar Bodrožić je v enem izmed svojih člankov poročal o zgodovinarju in ga pod naslovom »Besedo ima fašist« označil z žaljivimi besedami, kot sta idiot in fašist. Srbska sodišča so novinarja obsodila zaradi razžalitve. Primer je pristal na ESČP, ki je presodilo v prid novinarja in zavzelo stališče, da je Srbija kršila 10. člen EKČP. Poudarili so, da gre v primeru srbskega

zgodovinarja za posameznika, ki se je samostojno izpostavil javnosti in s tem postal javna oseba, dovzetna za kritiko javnosti in medijev. Novinar Bodrožić je posegel v osebne pravice zgodovinarja s tem, ko je uporabil objektivno žaljive ocene, a je to storil kot reakcijo na nastop zgodovinarja v javnosti in v okviru odprte javne razprave (Bodrožić proti Srbiji 2009). Kljub temu, da ni šlo za neposredno kršenje pravice do zasebnosti zgodovinarja, je pričujoča sodba pomembna za razumevanje postavljanja mej med mediji in javnimi osebami. Srbija je ena izmed držav, ki v svoji ustavi (Ustava Republike Srbije) nima opredeljene pravice do zasebnosti, zato takih primerov tudi sodna praksa ne pozna oz. se nanašajo na kršitve glede posega v ugled ali dobro ime. V primeru Bodrožić proti Srbiji je ESČP zavarovalo pravico do svobode izražanja medijev in poseg v osebo zgodovinarja označilo za utemeljenega in legitimnega za javnost. Kar je sporno v razsodbi ESČP, je, da je zgodovinarja takoj opredelilo kot absolutno javno osebo, torej je na isti ravni, kot so politiki, ki morajo v večji meri trpeti kritične ocene svojih nastopov. Zgodovinar seveda ne ustreza definiciji absolutno javne osebe, zato bi bilo treba v primeru kritiziranja zgodovinarjevega nastopa in knjige to upoštevati in kritiko podati na bolj primeren način.

ESČP je po mojem mnenju presodilo pravilno, ker je razlika med posegom v pravico do zasebnosti, če se oseba sama izpostavi na določenem področju, in med tem, ali je oseba želela imeti zasebnost. Zgodovinar se je zaradi svojih odprtih nacionalnih kritik sam izpostavil kritiki javnosti in medijem. Novinar je imel vso pravico do svobode izražanja kot repliko na izjave zgodovinarja.

7.3.5 Flinkkilä in drugi proti Finski, 2010

ESČP je združilo 5 posameznih sodb v eno, saj se vse nanašajo na isti primer. V vseh petih primerih gre za novinarje, urednike in medijske hiše, ki so se na ESČP pritožile zaradi kršenja njihove pravice do svobode izražanja, zavarovane v 10. členu EKČP. Vsi pritožniki so bili v obdobju med januarjem in marcem 1997 vključeni v objavljane člankov o državnem mediatorju in njegovi ljubimki v tistem času. Članki so se nanašali na incident, ki se je zgodil decembra 1996, ko je omenjeni par vstopil v hišo mediatorja pozno ponoči, medtem pa je bila doma mediatorjeva žena. Prišlo je do pretepa, zaradi česar sta bila mediator in njegova ljubimka kaznovana (on na pogojno zaporno kazen, ona na denarno). Različni mediji so v dveh mesecih objavljali vrsto različnih člankov, ki so se nanašali na podrobnosti iz zasebnega življenja ljubimke

(njeno polno ime, starost, poklic, službo, družinske odnose) in predvsem na njeno razmerje z mediatorjem. Poleg vseh podatkov so objavljali tudi njene različne fotografije. Zaradi tega je proti različnim medijem vložila tožbe in zmagala. Vsa sodišča na Finskem so vse medije obsodila kršenja njene pravice do zasebnosti in na plačilo visokih denarnih odškodnin oškodovanki (Flinkkilä in drugi proti Finski 2010).

Mediji so se pritožili na ESČP in trdili, da finsko pravo ne poda zadostne razlage, kaj pomeni kršenje pravice do zasebnosti in da če bi vedeli, kakšne so sankcije, vanjo ne bi posegali. ESČP je zavrnilo njihovo stališče, saj je finski kazenski zakonik dovolj jasen: »Razširjanje informacij, namigovanj in/ali fotografij, ki upodabljajo zasebno življenje posameznika, ki lahko povzroči trpljenje, se šteje za vdor v zasebnost.« Kljub temu je sodišče presodilo, da mediji niso kršili pravice do zasebnosti ljubimke, saj je bila njena identiteta v interesu javnosti zaradi vedenja javne osebe na državnem položaju, ki bo vplivalo na to, ali bo še naprej ostal javni uslužbenec ali ne. ESČP je v sodbi, izdani aprila 2010, Finski naložilo kazen zaradi kršenja pravice do svobode izražanja medijev, in sicer med 12.000 in 39.000 EUR kot premoženjsko odškodnino, med 2.000 in 5.000 EUR kot nepremoženjsko odškodnino in med 3.000 in 5.000 EUR za povrnitev stroškov (Flinkkilä in drugi proti Finski 2010).

Sodišče je zopet storilo korak nazaj pri varovanju pravice do zasebnosti. V omenjenem primeru gre za relativno javno osebo, če bi jo lahko sploh tako kategorizirali, saj se oseba ni prikazovala z mediatorjem, ki je absolutna javna oseba, v javnosti ali na javnih dogodkih, temveč je postala znana le zaradi vpletenosti v kaznivo dejanje. Menim, da gre v primeru ljubimke za zasebno osebo in javnost nima legitimnega interesa po razkrivanju podrobnosti iz njenega življenja. Če so mediji presodili, da je zaradi opravljanja javne funkcije treba mediatorjevo izvenzakonsko afero razkriti javnosti, bi le-to lahko storilo, ne da bi razkrilo identiteto njegove ljubimke in se podalo v raziskovanje o njenem družinskem življenju. Zaradi želje po večji branosti in večji nakladi so v dveh mesecih uničili življenje posameznice, javnost pa je verjetno na dogodek pozabila ob naslednjem političnem škandalu. Ko že države same, kot je npr. storila tudi Finska, postavijo pravico do zasebnosti pred pravico do svobode izražanja in želijo medijem pristriči peruti ter jih ustrezno kaznovati, potem ESČP vse uniči in podeli medijem še večjo moč. Kdaj bo ESČP začelo kot temelj demokratične ureditve priznavati pravico do zasebnosti posameznika in ne le do svobode izražanja, je problem, ki ga je treba nujno rešiti.

7.3.6 Mosley proti Združenemu kraljestvu, 2011

Pritožnik je Max Mosley, nekdanji predsednik Mednarodne avtomobilske zveze (v nadaljevanju FIA). Britanski časopis Britain's News of the World je marca leta 2008 na svoji spletni strani objavil videoposnetek, v katerem se je Mosley v uniformi nacista pogovarjal z najetimi dekleti na klic, ki so imele oblečene obleke iz koncentracijskega taborišča. Posnetek je vseboval sadomazohistične in druge spolne prizore. Mosley spolne avanture ni zanimal. Motilo ga je, da je tabloid navajal, da je šlo za nacistično scenografijo. Videoposnetek so pospremili s številnimi slikami in tekstom, ki je videoposnetek povzel z namigovanjem na nacistične spolne igrice. Mosley je leta 2008 na londonskem sodišču dobil tožbo proti britanskemu tabloidu in prejel 60 tisoč funtov odškodnine. Kljub zmagi v Veliki Britaniji je Mosley istega leta (septembra 2008) na ESČP vložil pritožbo, ki se je nanašala na kršenje pravic iz 8. in 13. člena EKČP (pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja in pravica do učinkovitega pravnega sredstva). Želel je doseči strožje varovanje pravice do zasebnosti na način, da sodišče od medijev zahteva, naj vnaprej opozorijo posameznike o pisanju o njihovih osebnih življenjih. S tem je želel Veliko Britanijo prisiliti k novi zakonodaji, ki zadeva pravico do zasebnosti. S tem, ko bi mediji posameznike, predvsem javne osebe, opozorili na objavo podrobnosti iz njihovega zasebnega življenja, bi imeli oškodovani večjo priložnost, da pravočasno reagirajo. Mosley bi v svojem primeru lahko zahteval odredbo, s katero bi preprečil objavo posnetkov iz njegovega zasebnega življenja. Morebitni posegi v pravico do zasebnosti bi morali biti zakonsko zavarovani pred javnim interesom. V primeru Mosley proti Veliki Britaniji ne govorimo o običajni zasebni sferi, kjer bi lahko obstajala dilema, kaj je v interesu javnosti in ali se je javna oseba sama izpostavila javnosti ali ne. Govorimo o najstrožje varovani intimni sferi kot delu zasebnosti, ki je absolutna varovana za vse posameznike, ne samo za zasebnike. Še pred razsodbo na sodišču so takoj po objavi posnetkov, ki jih je videlo več kot milijon ljudi, številni časopisi zahtevali takojšen odstop Mosleyja s položaja predsednika FIA. Ključno vprašanje je, kako zasebno intimno spolno življenje predsednika vpliva na njegovo delo. Nikakor. Mnenja so si bila sicer deljena. Nekateri, ki so delovali v podobnem poklicu kot Mosley, so ga podprli in dojeli, da je zasebnost ločena od njegove funkcije, marsikdo pa ga je označil za perverzneža in zagovarjal, da ne bi smelo biti debate o njegovem odstopu in da je le-ta samoumeven. Glavni dobitniki v opisani situaciji je časopis News of The World, ki je po objavi podiral vse rekorde branosti in to samo v dveh

dneh, saj je naslednji dan časopis prostovoljno odstranil posnetek s spleta, vse ostale vsebine pa so ostale in so dostopne še danes (Mosley proti Združenemu kraljestvu 2011).

ESČP je leta 2011 odločilo, da so osebna življenja v Veliki Britaniji že sedaj dobro varovana in da dodatni ukrepi niso potrebni. Zaključilo je, da v opisanem primeru ni prišlo do kršitve 8. člena EKČP zaradi pomanjkanja varstva pravice do zasebnosti. Zaključilo je, da je sicer prišlo do posega v pravico do zasebnosti javne osebe, a je bila odškodnina tožniku že poplačana v okviru domačih sodišč. S tem je ESČP znova presodilo v prid pravici do svobode izražanja in zavarovala svobodo medijev. Menim, da je opisani primer popoln primer tega, kaj si mediji dovolijo in kaj vse lahko objavijo. Objava spolnih videoposnetkov je postala že znana praksa, saj obstaja kar nekaj takih posnetkov javnih oseb. V takih primerih bi lahko presojali ne samo zakonsko omejitvev, ampak tudi moralna in etična načela medijev, novinarja in medijske hiše, ki objavi določene intimne zgodbe, ki nimajo nikakršne povezave z javnim interesom in s funkcijo oškodovane javne osebe. Menim, da bi tovrstna dejanja morala biti strožje sankcionirana in da je Mosley pravilno presodil, da je treba nekaj ukreniti, kar bi preprečilo takšne objave v prihodnje. ESČP kljub nekaterim premikom v smeri večjega varstva pravice do zasebnosti še vedno daje prevelik poudarek pravici do svobode izražanja.

7.3.7 Axel Springer proti Nemčiji, 2012

Bruno Eyrton je nemški televizijski igralec, ki so ga septembra 2004 aretirali na festivalu v Münchnu na Oktoberfestu zaradi posedovanja kokaina. Na prizorišču je bila prisotna novinarka iz podjetja Axel Springer, ki je tamkajšnjega policista vprašala, ali je bil igralec aretiran in ne zaradi česa. Policist je potrdil aretacijo Eyrtona zaradi posedovanja kokaina. Novinarka je isto izjavo dobila tudi od državnega tožilca, ki je prevzel primer. Članek o aretaciji zvezdnika je bil objavljen v časopisu Bild, ki ga ima v lasti podjetje Axel Springer. Poleg besedila so objavili tudi tri fotografije zvezdnika. Isti dan so tudi drugi mediji objavili povzetek članka časopisa Bild. Julija leta 2005 je isti časopis objavil članek o Eyrtonu, da ga je nemško sodišče spoznalo za krivega in ga obsodilo na 18.000 EUR kazni. Zvezdnik je proti podjetju Springer vložil tožbo takoj po objavi prvih člankov leta 2004, ki je njegovim zahtevkom ugodilo in izdalo odredbo o prepovedi nadaljnjih objav o aretaciji zvezdnika. Pritožbeno sodišče je sodbo potrdilo. Postala je pravnomočna, saj se podjetje Springer

nanjo ni pritožilo. Leta 2005 je prvostopenjsko sodišče v Hamburgu zopet prepovedalo objavo člankov o primeru Eyrona in podjetju naložilo kazen v višini 5.000 EUR zaradi nespoštovanja prve odredbe, sprejete leta 2004, in povrnitev vseh sodnih stroškov, ki jih je imel zvezdnik. Sodišče je zavzelo stališče, da so članki posegli v zvezdnikovo pravico do zasebnosti, natančneje do varovanja zasebnih informacij. Kljub temu, da ne gre za malenkosten zločin, je zvezdnik posedoval le majhno količino kokaina, zaradi česar je bilo razvidno, da jo je imel pri sebi zaradi lastne uporabe in ne zaradi namena preprodaje. Poseg v pravico je bil storjen tudi zaradi dejstva, da mediji nikoli ne bi poročali o tovrstnem zločinu, če ga ne bi zakrivila javna oseba. Kljub temu, da se je igralec zavestno izpostavil javnosti, ni nikoli razkrival ali poudarjal podrobnosti iz svojega zasebnega življenja, ampak se je javnosti razkrival zgolj v svoji vlogi televizijskega igralca. Poročanje o kaznivem dejanju zvezdnika ni bilo v legitimnem interesu javnosti, je pa škodovalo igralcu, saj lahko negativne predstave v javnosti vplivajo na njegov poklic v prihodnosti. Podjetje je izčrpalo vsa pravna sredstva v Nemčiji, a sodišča so ostala istega mnenja, da je v primeru Eyron proti Springer prišlo do kršitve pravice do zasebnosti zvezdnika (Axel Springer proti Nemčiji 2012).

Primer je pristal na ESČP, ki je razsodilo v prid podjetja Springer, saj naj bi Nemčija kršila 10. člen EKČP – pravico do svobode izražanja. Nemčiji je naložilo kazen v višini skoraj 18.000 EUR kot odškodnino ter približno 32.500 EUR za povrnitev stroškov podjetja. Država je morala to poravnati medijski hiši Springer v roku treh mesecev. Odločitev sodišča ni bila enoglasna, ampak je bila sprejeta z 12 glasovi za in 5 glasovi proti. Sodišče je obrazložilo stališče, da ima svoboda izražanja svoje dolžnosti in odgovornosti, ki jih mediji morajo izpolnjevati, da zadostijo pravici do informiranja javnosti. V omenjenem primeru naj bi šlo za absolutno javno osebo, ki je imela v času kaznivega dejanja vlogo moralnega vzornika za mlajše fante in je zaradi tega dolžnost medijev, da poročajo o javnih osebah, če se te izdajajo za nekaj, kar niso. Javne osebe ne morejo, po mnenju sodišča, pričakovati iste stopnje zasebnosti, kot jo imajo zasebniki. Prav tako je bil zvezdnik aretiran na javnem dogodku na javnem prostoru in je zato kaznivo dejanja pomembno za javni interes ter javno razpravo (Axel Springer proti Nemčiji 2012).

S sodbo ESČP se ne strinjam. Po večjem napredku v primeru Von Hannover proti Nemčiji je ESČP že v nekaj sodbah naredilo korak nazaj pri varstvu pravice do zasebnosti in pravico do svobode izražanja zopet postavilo na piedestal. Če gre za

javno osebo in lahko trdimo, da ima javnost legitimni interes, mediji lahko posegajo v njegovo pravico do zasebnosti. Gre za javno osebo, ki je takrat slovela po glavni vlogi v nemški televizijski seriji in se glede svojega zasebnega življenja v medijih ni nikoli izjavila. Eyrone se javnosti ni izpostavil namenoma glede svojega zasebnega življenja in ESČP bi moralo to ugotoviti ter spoštovati. Kar se tiče novinark in medijev ne moremo govoriti le o zakonski ureditvi, ampak o morali in etiki medijev. Zgodba o kaznivem dejanju posedovanja kokaina ni bila nič drugega kot način večjega zaslužka in večje naklade časopisa. Kaj posameznik počne v svojem zasebnem življenju, je njegova stvar. Če krši zakon, bo to rešilo sodišče. Potrebe po opravljanju in kritiziranju v omenjenem primeru ni bilo.

7.4 Primeri v Veliki Britaniji

7.4.1 Naomi Campbell proti MGN Limited, 2002

Naomi Campbell je svetovno znana manekenka in se redno pojavlja v medijih, predvsem samovoljno zaradi trženja svoje podobe, svojega parfuma in svoje linije kavbojk. V različnih intervjujih z mediji je sama prostovoljno ponudila informacije o nekaterih zadevah njenega zasebnega življenja, ki so vključevale tudi podrobnosti iz njenih razmerij z različnimi moškimi. Velikokrat se je v medijih znašla zaradi svojih ravnanj, ko ni znala obvladovati svoje jeze, kar je tudi priznala. Med drugim je medijem večkrat izjavila, da, za razliko od drugih manekenk, nima problemov z drogami, pomirjevali in drugimi podobnimi substancami. Izjave so bile neresnične, saj je postala odvisna od drog. Ob neki priložnosti je postalo jasno, da je Campbellova odšla na kliniko v Arizono v ZDA. Izjavila je, da je tja odšla zaradi svojih problemov z obvladovanjem jeze, v resnici pa je odšla na odvajanje od drog. Februarja leta 2001 je pritožnik MGN Limited objavil članek v časopisu The Mirror, ki je razkrival dejstvo, da je Naomi odvisnica od drog in da se zdravi s pomočjo terapije anonimnih narkotikov, ter podal nekaj podrobnosti s sestankov, ki se jih je udeleževala. Članek so pospremile fotografije, kako Naomi odhaja iz sestanka v mestu Chelsea. Ostalim osebam, ki so bile na fotografiji okoli nje, so v članku zabrisali obraze. Pridih članka je bil do Campbellove sočustvujoč. Manekenka je na prvostopenjskem sodišču v Veliki Britaniji vložila tožbo proti MGN Limited zaradi kršenja njene pravice do zasebnosti glede treh člankov, ki so sledili za prvim, v katerih so označili Campbellovo za odvisnico od drog, vključili kar nekaj fotografij, vsebina članka pa je bila do manekenke neprizanesljiva in ne več simpatična. Na prvostopenjskem sodišču

je tožnica zagovarjala stališče, da gre za stvari, ki so zaupne narave, in da so novinarji kršili njeno pravico do zasebnosti ter posegli v njene osebne podatke. MGN Limited so nasprotovali, saj v opisanem primeru ni šlo za informacije zaupne narave. Sodišče je razsodilo v prid manekenke, medij pa ji je moral povrniti odškodnino v vrednosti 3.500 funtov (Naomi Campbell proti MGN Limited 2002).

Pritožnik MGN Limited se je pritožil na Višje sodišče Velike Britanije. Skliceval se je na dejstvo, da je interes javnosti poznati resnična dejstva večji od interesa posameznika, da ohrani osebne podatke skrite. Trditve se nanašajo na intervjuje, v katerih je manekenka izrecno zanikala jemanje mamil in zatrjevala, da se ne zdravi zaradi odvisnosti z njimi. Z razkritjem resničnih dejstev so mediji po njihovem mnenju le opravljali funkcijo obveščanja javnosti. Višje sodišče je spremenilo sodbo prvostopenjskega sodišča in razsodilo v prid MGN Limited. Odločitev je sodišče pojasnilo z obrazložitvijo, da z objavo fotografij manekenke, ki odhaja iz klinike, in podatkov o kraju ter trajanju zdravljenja ni prišlo do razkritja informacij zasebnega značaja. Sodišče ni ugodilo razlagi Campbellove, da je razkritje zaupnih podatkov povzročilo psihično neugodje. Manekenka v svoji tožbi proti mediju ni zatrjevala, da je prišlo do posega v njeno zasebnost zaradi razkritja dejstva o njeni odvisnosti od mamil, temveč zaradi zlorabe zaupnih informacij s strani novinarjev in s pridobitvijo ter z objavo informacije o tem, da se zaradi odvisnosti zdravi na kliniki. Sodišče nadaljuje, da če Campbellove ne moti objava dejstva, da se je zdravila, potem tudi podrobnejši podatki o kliniki ne morejo predstavljati posega v njeno pravico do zasebnosti. Javne osebe, ki se prostovoljno izpostavijo javnosti z izjavami o svojem zasebnem življenju, morajo pričakovati, da bodo zaradi tega vzbudile višjo stopnjo zanimanja javnosti, zaradi česar ima javnost legitimen interes dobiti informacije tudi o dejstvih iz vsakdanjega življenja javnih oseb. S tem sodišče ne želi zavzeti stališča, da imajo mediji pri vseh javnih osebah absolutno pravico do posega v njihovo zasebno življenje, ampak želi poudariti le, da je v dotičnem primeru medij le opravljal svojo funkcijo psa čuvaja, ki je ščitil javnost pred lažnimi predstavami in razkril resnico o manekenki. Taktična napaka, ki jo je sodišče presodilo za usodno v tem primeru, so bile izjave manekenke Naomi Campbell o svojem zasebnem življenju (Naomi Campbell proti MGN Limited 2002).

Višje sodišče Velike Britanije je v tem primeru presodilo v prid pravici do svobode izražanja medijev, kar se mi zdi tudi pravilno. Opisala sem, da nobena od ustavno zavarovanih pravic ni absolutna, saj je omejena s pravicami drugih. Predvsem javne

osebe se morajo pri pravici do zasebnosti do določene mere zavedati tveganja, ki ga s prostovoljnim izpostavljanjem javnosti prevzamejo. Če želijo javne osebe strogo ločiti med svojim zasebnim in javnim življenjem, se morajo tako tudi obnašati. Vsekakor gre za javno osebo, ki je lahko, sploh v kulturi zahodnega sveta, vzorni model za veliko mladih deklet in je zavajanje javnosti z neresničnimi podatki neprimerno. Manekenka Campbell v svoji sodni poti ni iskala pravičnega zadoščenja zaradi razkritja informacij o njenem zasebnem življenju in dejstvu, da je odvisnica od mamil. Sporno se ji je zdelo le, da so novinarji objavili fotografije, v katero kliniko zahaja. Namen fotografij je bil zgolj dokazovalni, da lahko medij dokaže neresničnost izjav manekenke.

7.4.2 Steve McClaren proti News Group Newspapers Limited, 2012

Bivši angleški nogometni manager Steve McClaren je leta 2012 vložil tožbo proti News Group Newspapers, lastnikom časopisa Sun on Sunday. Tožnik je želel na večer 18. avgusta 2012 preprečiti objavo časopisa o njegovi izvenzakonski aferi. Sodnik je po njegovem nujnem telefonskem klicu zavrnil njegovo prošnjo za odredbo prepovedi objave članke o njegovi aferi. Medij je naslednji dan objavil zgodbo. Sodnik je svojo odločitev zaradi zavrnitve odredb utemeljil z dejstvom, da gre za javno osebo in lahko javnost od nje upravičeno pričakuje višji standard obnašanja/vedenja. Tožnik McClaren je poročeni profesionalni nogometni manager in imata z ženo tri otroke. Med avgustom 2006 in decembrom 2007 je opravljal funkcijo managerja angleške državne reprezentance. Leta 2008 se je preselil na Nizozemsko, kjer je postal manager nizozemske nogometne ekipe. Dne 13. avgusta 2012 je McClaren imel spolno srečanje z drugo žensko v mestu Manchester v Veliki Britaniji. Časopis The Sun on Sunday je izvedel za izvenzakonsko afero in eden izmed njihovih novinarjev par fotografiral, ko sta hodila po cesti proti stanovanju ljubimke, s katero je imel McClaren afero. Izkazalo se je, da je šlo za namerno srečanje, saj je le-ta prodala svojo zgodbo tabloidu. Kakšno je bilo dejansko stanje, da je zgodba prišla do novinarja, ni znano. Tožnik je želel pridobiti odredbo sodnika, ki bi preprečila časopisu, da objavi njegovo zgodbo. Zagovarjal je, da v zgodbi ni upravičenega interesa javnosti, da izve za njegove izvenzakonske aktivnosti. Sodnik Lindblom je na večer 18. avgusta 2012 prejel nujno prošnjo tožnika za odredbo, zato je bilo zaslišanje opravljeno preko telefonskega klica. Sodnik je tožnikovo prošnjo zavrnil (Steve McClaren proti News Group Newspapers Limited 2012).

Tožnik v zaslišanju ni zanikal svoje povezave z omenjeno ljubimko. Novinar, ki je objavil zgodbo, je pred objavo obvestil klub, pri katerem je bil McClaren takrat zaposlen, in tako je tožnik izvedel za objavo zgodbe, preden je le-ta prišla v časopise. Približno šest let pred spornim dogodkom je imel tožnik že eno izvenzakonsko afero, ki je bila prav tako razkrita tako, da je isti medij objavil zgodbo. V tistem času je bil tožnik ravno v kandidaturi za službo managerja angleške nogometne ekipe. Takrat se ni zdelo, da je želel preprečiti objavo zgodbe tako, da bi iskal odredbo sodnika. Zagovornik obtoženega je podal izjavo, da je takrat tožnik sam prodal svojo zgodbo o izvenzakonski aferi mediju za 12.500 funtov. Takrat naj bi bila z ženo začasno ločena, a je po objavi članka izjavil, da je šlo le za spodrseljaj v njegovem zasebnem življenju in da se želi sedaj osredotočiti na svojo družino in kariero. Po tem je McClaren dvakrat spregovoril o svojem družinskem življenju, enkrat v letu 2010, ko je govoril o svoji novi službi na Nizozemskem, in enkrat v letu 2011, ko je pripovedoval o tem, kako so njegovi otroci odporni na to, da dela na Nizozemskem, medtem ko oni živijo v Veliki Britaniji. Sodnik Lindblom je svojo odločitev sprejel na podlagi dvostopenjskega testa zasebnosti. Sprejel je dejstvo, da je tožnik upravičeno pričakoval zasebnost glede na omenjene okoliščine izvenzakonske afere in da gre za nekdanjega nogometnega managerja, ki brez dvoma velja za javno osebo. Odvetnik tožnika je sicer zagovarjal stališče, da McClaren niti enkrat ni razkril svojega razmerja z njo v javnosti, zato je utemeljeno pričakoval zasebnost. Njegova pravica do zasebnosti je bila kršena, ker bo zgodba v časopisu razkrita milijonom bralcev in ne samo peščici ljudi. Objava bo imela za posledico veliko škodo za njegovo družino – ženo in otroke. Prav tako je zagovarjal, da tožnik ni javna oseba in kot enkratni manager nogometne ekipe ne more biti sprejet kot vzorni model za ostale. Posledično zaradi tega tudi ni moglo biti upravičenega javnega interesa za vednost tožnikove afere. V zadnjem delu se, kot navedeno, sodnik z njim ni strinjal. Sodišče pravi, da je ESČP definiralo pravico do zasebnosti za javne osebe tako, da so javne osebe osebe, ki opravljajo javno funkcijo in/ali upravljajo javna sredstva, v širšem smislu pa so to vsi tisti, ki imajo svojo vlogo v javnem življenju (politiki, ekonomiji, umetnosti, socialni sferi, športu ali kateri koli drugi domeni). Prišlo je do kolizije pravic, in sicer med tožnikovo pravico do zasebnosti, varovano z 8. členom EKČP, in med toženčevo pravico do svobode izražanja, varovano z 10. členom EKČP. Pri tehtanju pravic se je sodba prevesila v prid medija News Group Newspapers (Steve McClaren proti News Group Newspapers Limited 2012).

Gre za zaskrbljujočo sodbo, kjer me je najprej zmotil zmeden predlog, da je nekdanji manager nogometne zveze še vedno lahko dojeman kot javna oseba, od katere javnost lahko upravičeno pričakuje višji standard obnašanja. Kot drugo je sporno to, da je dojeman kot vidna javna oseba, ki naj bi avtomatsko morala trpeti povečan javni interes v razkritju njegove zasebnosti. Niti ena od obeh točk ne vzdrži resnega nadzora. V podobnem primeru je pritožbeno sodišče Velike Britanije odločilo drugače, in sicer so, prav tako nogometnemu igralcu, odobrili odredbo, ki je prepovedovala objavo zgodbe o njegovi izvenzakonski aferi v časopisih. Zavzelo je stališče, da je tudi javna oseba upravičena do zasebnega življenja. Posameznik bi sicer moral glede na svoj status javne osebe pričakovati in sprejeti, da so lahko njegova dejanja opisana v medijih. Nekateri javne osebe veljajo za vzorne modele. Bolj ko je oseba znana in pomembna za javnost, večjo odgovornost ima. ESČP je v primeru Von Hannover proti Nemčiji ugotovilo, da je treba ločiti med dejstvi, ki jih je treba poročati javnosti in lahko pripomorejo k demokratični družbi ter se navezujejo na politike ob izvrševanju svoje funkcije, in med objavljanjem dejstev oz. podrobnosti iz zasebnega življenja posameznika, ki ne opravlja javnih funkcij. V prvem primeru mediji opravljajo svojo vlogo psa čuvaja, v drugem primeru pa je ta vloga neprimerna in nepotrebna. ESČP je zaključilo, da naj bi bil odločilni faktor v vseh primerih, kjer se tehta med zavarovanjem zasebnega življenja in varovanjem svobode izražanja medijev, vprašanje, kako pripomorejo fotografije in članki, ki jih želijo mediji objaviti, k debati o splošnem interesu javnosti.

Sodba sodnika Lindbloma v primeru McClaren je zato lahko postavljena pod vprašaj, saj temelji na opisanem pojmu, da je tožnik izstopajoča javna osebnost, ki zavzema položaj v državnih nogometnih igrah, a kljub temu, da gre za tožnika, ki je poznan nogometnim navijačem po državi, ne gre za osebo, ki bi kadar koli opravljala kakršno koli javno funkcijo. Prav tako je sporno, kako zgodbe o tožnikovem spolnem življenju pripomorejo k debati o splošnem interesu javnosti. Ne gre za aktualno javno osebnost, ampak za bivšega nogometnega managerja, od čigar funkcije je minilo že več kot 5 let. McClaren zato postavi zaskrbljujoč precedens za Veliko Britanijo, saj je nemalokrat rečeno, da to, kar je v interesu javnosti, ni vedno tisto, kar javnost zanima. Prav tako je sporno, da je očitno težko določiti, kdaj gre za javno osebo, čeprav je posameznik zapustil medijsko središče že leta nazaj. Ali to pomeni, da je enkrat javna oseba vedno javna oseba? S tem vprašanjem se je srečalo že ameriško sodišče v primeru Sidis pred skoraj 80 leti, a odgovora še vedno nismo dobili.

7.5 Primeri v Sloveniji

7.5.1 Up-50/99, 2000

Okrožno sodišče je ugodilo zahtevku tožeče stranke Č. Č., ki je trdil, da sta toženi stranki, A. A. d. o. o. in B. B. s sredstvi obveščanja kršili njeno pravico do zasebnosti in pravico do osebnih podatkov. Okrožno sodišče je toženima strankama prepovedalo nadaljnje posege v pravice tožeče stranke in ji presodilo tudi odškodnino v višini nekaj več kot pet milijonov bivših slovenskih tolarjev. Gre za toženi stranki, ki sta objavili knjigo z naslovom »V znamenju lože«, kjer sta objavili ime in priimek tožeče stranke in jo povezali s članstvom v prostozidarski loži.⁶ Višje sodišče je sodbo prvostopenjskega sodišča razveljavilo v delu glede prisojene odškodnine, saj je bilo mnenja, da okrožno sodišče ni dovolj natančno ugotovilo upravičenega zneska denarne odškodnine. V preostalem delu je sodbo potrdilo. Vrhovno sodišče je delno ugodilo reviziji toženih strank zoper sodbo višjega sodišča in spremenilo sodbi prvo- in drugostopenjskega sodišča tako, da se je ugotovitveni izrek nanašal le še na ugotovitev kršitve pravice do zasebnosti in ne več tudi na ugotovitev kršitve osebnostnih pravic ter pravice do varstva osebnih podatkov. Tu se mi zdi sporna odločitev, zakaj bi sodišče ločilo pravico do zasebnosti od drugih osebnostnih pravic, saj je le-ta del osebnostnih pravic, znotraj katere so zajeti tudi osebni podatki. Pravica do zasebnosti zajema tudi podobo in ime. Vrhovno sodišče je preoblikovalo tudi izrek, ki je prepovedoval nadaljnje posege in se glasi: »Toženima strankama A. A., d. o. o. in B. B. se prepoveduje nadaljnje kršenje pravice tožeče stranke Č. Č. do zasebnosti z objavljanjem v tisku in razširjanjem njegovega imena in priimka v zvezi s članstvom v prostozidarski loži. V preostalem delu je Vrhovno sodišče revizijo kot neutemljeno zavrnilo« (Up-50/99). Toženi stranki sta se pritožili na Ustavno sodišče v Sloveniji zaradi napačne presoje sodišč med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja ter svobode umetniškega ustvarjanja. Avtor knjige, ki jo je založilo podjetje A. A., naj bi le popisal problematiko prostozidarstva v slovenskem prostoru in opisal svoje izkušnje, ki jih je doživel, ker se je v združenje tudi sam včlanil. Pritožnik B. B. opozarja, da avtor v knjigi opisuje svoja srečanja tudi z drugimi osebami in ne le s tožečo stranko Č. Č., in sicer navaja še 16 drugih oseb, katerih

---

⁶ »Prostozidarstvo razumemo kot nekaj zasebnega, podobno kot je zasebna stvar religiozno in politično prepričanje ali spolna usmerjenost. V demokratični državi bi bila objava takih podatkov vdor v zasebnost, kar preprečuje tudi Zakon o varstvu osebnih podatkov.« (Velika Loža Slovenije)

imena in priimke tudi navaja. »Pravice pritožnika, da se samostojno odloči in nekatere osebe navede z imeni, nekatere s psevdonimi, nekatera imena pa prečrta, ni mogoče omejevati. Tožnika Č. Č. naj bi navedel s polnim imenom zato, ker je bil njegov 'vodnik' pri sprejemu v prostozidarsko društvo.« (Up-50/99) Šlo naj bi tudi za javno osebo, kjer naj bi pravica do svobode izražanja imela prednost pred pravico do zasebnosti. Tožeča stranka »opozarja, da ni več oseba javnega življenja, temveč povsem običajen državljani, o katerem bi bilo dopustno pisati le v zvezi z njegovo odvetniško dejavnostjo« (Up-50/99). Poudarja, da se je pritožnik vključil v gibanje z lažnim namenom, da pridobi informacije, kar je v nasprotju s pravili novinarstva. Navajanje polnega imena tožeče stranke naj ne bi prispevalo k boljšemu informiranju javnosti niti ni prispevalo k umetniški izrazni moči pritožnika. Vrhovno sodišče je odločilo, da javnost ni imela legitimnega interesa za medijski poseg v pravico do zasebnosti, saj je knjiga bolj opis dogodkov, kar je razvidno tudi iz dejstva, da je večina ostalih sodelujočih navedena s psevdonimi. Kljub zagovoru pritožnikov, da gre za javno osebo, saj je bil nekoč tožeča stranka med drugim tudi predsednik Košarkaške zveze in predsednik Rotary kluba, je Vrhovno sodišče zaključilo, da ni bil oseba iz političnega oz. javnega življenja in »zato njegovega imena brez njegovega soglasja ni bilo dovoljeno uporabljati v javnosti za namene, ki z nekdanjimi funkcijami nimajo nobene zveze« (Up-50/99). Sodišče je presojalo tudi vprašanje glede navajanja imen v oglasih, saj je zavzelo stališče, da je le-to bistveno hujši poseg v pravico do zasebnosti kot objava imena in priimka v umetniškem avtorskem delu. Oglaševanje z določenimi stavki iz avtorskega dela v časopisih z veliko naklado vsekakor nasprotuje varstvu pravice do zasebnosti, saj se je za tržne namene omenjalo le tožečo stranko in je bilo njeno ime predmet trženja knjige.

Ustavno sodišče je po presoji odločbe Vrhovnega sodišča in drugih sodišč preizkušalo odločbo le glede vprašanja, ali so bile z njo kršene človekove pravice in temeljne svoboščine. V zadevi Up-50/99 je Ustavno sodišče tehtalo med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja. Znotraj tehtanja je opredelilo tri stopnje varstva pravice do zasebnosti, in sicer področje intimnega in družinskega življenja, področje zasebnega življenja, ki se ne odvija v javnosti, in področje življenja posameznika v javnosti. Sodišče je poudarilo, da bolj ko je področje posameznika intimno, večje pravno varstvo uživa, kadar pride zavarovana sfera v kolizijo s pravicami drugih posameznikov in drugimi interesi. Nato je stopnjo varstva zasebnosti opredelilo tudi glede na status posameznika, ali gre za javno osebo ali zasebnika. Razlikovalo je tudi

med absolutno javnimi osebami in relativnimi javnimi osebami, ki javnost zanimajo le v zvezi s konkretnim dogodkom. Poudarilo je, da veljajo posebna pravila za reševanje kolizije med pravico do zasebnosti in pravico do svobode izražanja, kadar oseba v okviru opisovanja lastnega življenja razkriva zasebno življenje druge osebe. Avtor ima pravico, da popiše osebe, s katerimi je prihajal v stik, in dogodke, ki jih je z njimi doživel, ne da bi za to potreboval njihovo privolitvev. Ta pravica mu pripada v okviru njegove svobode izražanja ne glede na to, ali gre za osebo iz javnega življenja ali za katerega koli posameznika. Ustavno sodišče v konkretnem primeru tožečo stranko Č. Č. označi za javno osebo, saj gre za znanega ljubljanskega odvetnika, ki je poleg vseh funkcij tudi nekdanji predsednik Odvetniške zbornice in je zato izpostavljen zanimanju javnosti. Svoboda izražanja po 39. členu Ustave obsega tudi pravico do oglaševanja v komercialne namene, pri čemer se Ustavno sodišče strinja, da je treba za oglaševalske namene pridobiti soglasje pred uporabo imena posameznika. Ustavno sodišče je izpodbijane sodbe razveljavilo. V delu, ki se nanaša na objavo tožnikovega imena v knjigi, je sodišče samo odločilo o stvari in tožbeni zahtevki v tem delu zavrnilo. V delu, kjer se izpodbijane sodbe nanašajo na objavo tožnikovega imena v reklamnih oglasih, je Ustavno sodišče zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo odločanju, pri čemer bi Okrožno sodišče moralo upoštevati stališče, ki ga je zavzelo Ustavno sodišče (Up-50/99 2000).

Če gre v primeru prostožidarstva za združenje, kjer člani ne želijo biti imenovani in tudi združenje samo nima javnega seznama članov, bi morali upoštevati pravico do ohranjanja določenih stvari v zasebnosti in le-to spoštovati. Gre za združenje, ki ne ogroža širše javnosti ali državne varnosti, zato ni nikakršne legitimne potrebe po informiranju javnosti, kdo je član takšnega združenja in kdo ne. Da se mediji in novinar pod lažnim pretvarjanjem vključi v takšno združenje le zaradi pridobitve podatkov, je sporno na različnih ravneh, zato Ustavno sodišče kot organ varstva pravičnosti in človekovih pravic takega ravnanja ne bi smelo opravičevati. Vsi člani prostožidarstva želijo ostati skriti pred javnostjo, kar bi morali spoštovati tudi v primeru, ko gre za posameznika s statusom javne osebe. Ena izmed definicij posega v pravico do zasebnosti je, da se to enostavno zdi narobe. Če se novinarju to ne bi zdelo narobe, potem bi navedel imena in priimke tudi vseh ostalih oseb, ne le njihovih psevdonimov. Zaradi tržnih namenov je navedel celotno ime le tiste osebe, za katero je vedel, da jo bo širša javnost prepoznala in zaradi njene vpletenosti raje kupila knjigo. Takšno ravnanje je popolnoma neetično, saj se je novinar več kot očitno

zavedal, da nekaj počne narobe, nato pa je svoje ravnanje zavaroval z ustavno pravico do svobode izražanja. Sodba je še en dokaz, da imajo mediji moč, ki jo je težko spodnesti, in proti katerim je sodno bitko težko dobiti.

7.5.2 Up-570/09, 2009

Pritožniki novinar Miro Petek in družba Večer d. d. Maribor so se pritožili zaradi tožbe, ki jo je sprožil tožnik – podjetnik Janko Zakeršnik, s katero je zahteval plačilo odškodnine za nepremoženjsko škodo zaradi protipravnih posegov v njegove osebne pravice. Pritožnika naj bi z objavo spornih člankov, zlasti članka z naslovom »Preiskave namesto slavja«, žalila čast in dobro ime tožnika. Gre za primer, ko so mediji ugotovili, da je pri poslovanju ene izmed bank prišlo do kršitev pri finančnih plogih, ki jih je zakrivil tožnik. Sodišče prve stopnje je pritožnikoma naložilo odškodnino. Obe pravdni stranki sta se pritožili na Višje sodišče, ki je zavzelo stališče, da »ima javnost pravico biti obveščena o nepravilnostih oz. kršitvah predpisov o preprečevanju pranja denarja pri poslovanju banke, /.../ mediji pa imajo pravico o teh nepravilnostih poročati; prav tako naj bi bilo dopustno razkritje, da je banka predpise kršila le v primeru nekaterih oseb. /.../ Javnost nima legitimnega interesa za razkritje polnega imena in priimka tožnika kot vršilca plogov, četudi ima ta kot uspešen koroški podjetnik status relativno javne osebe«. Pritožnika sta izpodbijala sodbo Višjega sodišča in zatrjevala, da gre za kršitev njune pravice do svobode izražanja na podlagi 39. člena Ustave in na podlagi 10. člena EKČP. Sklicevala sta se na sodno prakso ESČP, po kateri so novinarji tisti, ki se v mejah svoje dolžnosti informiranja javnosti odločijo o načinu in tehniki poročanja, sodišče pa te presoje ne sme nadomestiti. Predlagata razveljavitev sodbe Višjega sodišča, ki naj bi sprejelo subjektivno vrednostno stališče, ki nima opore v veljavnih zakonskih predpisih in je znak preseganja pristojnosti sodišča (Up-570/09 2009). V okviru 10. člena EKČP naj ne bi bila varovana le vsebina idej, temveč tudi oblika, v kateri so podane. Novinarji morajo sami odločati o tem, ali je zaradi kredibilnosti objavljenih podatkov potrebna tudi objava določenih dokumentov, in sicer tudi takšnih, ki morebiti vsebujejo zasebne informacije. Zagovarjata, da je praksa ESČP šla celo dlje in v nekaterih primerih pod določenimi okoliščinami sprejela stališče, kjer interes po objavi informacije, pridobljene na nezakonit način, pretehta nad interesom posameznika, da zavaruje zaupnost te informacije. »Izpodbijana določitev sodišča

temelji na stališču, da ima javnost pravico biti obveščena o nepravilnostih oz. kršitvah predpisov o preprečevanju pranja denarja pri poslovanju banke, /.../ mediji pa imajo pravico o teh nepravilnostih poročati«. Pritožnika nasprotujeta stališču, ki ga je zavzelo Višje sodišče, da imajo mediji pravico razkriti nepravilnosti pri poslovanju banke in da lahko tudi razkrijejo, da je banka zakonsko dolžnost opustila le v primeru nekaterih oseb, javnost in mediji pa nimajo legitimnega interesa za razkritje polnega imena in priimka vršilca pologov, četudi gre za osebnost z relativno javnim značajem (Up-570/09 2009).

Ustavno sodišče je presodilo, da Višje sodišče ni vzpostavilo pravega ravnotežja med pravico do zasebnosti tožnika in pravico do svobode izražanja pritožnikov – novinarja in časopisne hiše. S svojo odločbo je Višje sodišče omejilo manevrski prostor novinarja in časopisa pri poročanju o temi, ki je v interesu javnosti. Ustavno sodišče je sodbo razveljavilo in jo vrnilo v novo odločanje Višnjemu sodišču, kjer so pri ponovnem odločanju morali upoštevati stališča, ki izhajajo iz odločbe Ustavnega sodišča. Takšna sodba je primer pravilne omejitve pravice do zasebnosti. Gre za relativno znanega podjetnika, čigar funkcija je povezana tudi s finančnimi transakcijami in banko, kar spada pod upravičen interes javnosti po obveščanju ter v izvrševanje nadzorne funkcije medijev, saj so dolžni opozoriti na nepravilnosti, ki se izvajajo v organih, katerih delovanje je pomembno za javnost. Javne osebe imajo pravico do zasebnosti, a njihova pravica ni absolutna. Ker so se znašle v javnem medijskem prostoru, morajo prevzeti nase nekaj odgovornosti.

7.5.3 Up-1391/07, 2009

Časopis Mladina, ki ga zastopa Nina Zidar Klemenčič, se je pritožil na Ustavno sodišče po tem, ko je Višje sodišče potrdilo sodbo prvostopenjskega sodišča in obsodilo časopis na plačilo odškodnine poslancu Prijatelju v višini 700.000 SIT ter objavo uvoda in izreka sodbe v svojem časopisu na njene stroške. Mladina je objavila članek leta 2005 kot odziv na nastop poslanca v parlamentu pri obravnavi Zakona o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti. Poslanec je v tem nastopu z besedami in kretnjami izrazil negativno mnenje o istospolno usmerjenih. Sodišče, ki je v pravnem postopku odločalo o zadevi, je ugotovilo, da gre za kolizijo med ustavnimi pravicami, in sicer med pravico do svobode izražanja (39. člen Ustave), med pravico do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen Ustave) in med varstvom pravic zasebnosti in osebnostnih pravic (35. člen Ustave). V članku, ki ga je objavila

Mladina, je sporni del kritike, kjer je napisano, da je politik »svojo imenitno domislico pospremil s kavarniško mimiko, ki naj bi verjetno nazorno ilustrirala pravoverno pojmovanje nekega tipičnega poženščenega in prenarejenga pederuharja, v resnici pa je izpadla zgolj kot normalni domet cerebralnega bankrotiranca, ki ima srečo, da živi v državi s tako omejenim bazenom kadrov, da se lahko človek njegovih karakteristik znajde celo v parlamentu, ko pa ne bi mogel biti v neki nominalnega spoštovanja vredni deželi niti hišnik povprečno urbane osnovne šole«. Zapis je bil po mnenju prvostopenjskega sodišča žaljiv, zbadljiv in posmehljiv, iz njega pa je razvidno, da namen članka presega dolžnost informiranja javnosti. V spornem nastopu je poslanec Srečko Prijatelj izjavil: »Predstavljajte si otroka v šoli, po katerega bi prišel oče, ki bi ga pozdravil: 'Čavči. Prišel sem pote. Si že oblečen?'«, to izjavo pa pospremil s kretnjo rok. Zraven je izjavil še: »Nihče od nas ne bi želel imeti sina ali hčerke, ki bi se opredelil za tako zakonsko skupnost« (Up-1391/07 2009).

Pritožnica zatrjuje, da odločbi sodišč pomenita kršitev pravice do svobode izražanja, in poudarja, da je bil članek novinarja le odziv na žaljive izjave poslanca za določeno skupino ljudi. Pritožnica opozarja na dolžnost novinarja, da obvešča javnost o zanjo pomembnih dogodkih, da sodeluje v javnih razpravah in da se opredeljuje do izjav drugih udeležencev v teh razpravah. Ustavno sodišče mora pri presoji tehtati več nasprotujočih si enakovrednih pravic. Sprejelo je stališče, da je stopnja, ki jo mora določena oseba trpeti, ko gre za izražanje o njej, večja, če gre za javno osebo, še toliko bolj pa, če gre za osebo, ki spada v del izvršilne oblasti. Ustavno sodišče ni ugodilo pritožbi pritožnice in je presodilo, da sodišči nista kršili svobode do izražanja, navedene v 39. členu Ustave RS. Odločitev je pospremilo z razlago: »Če je njegovo /oškodovančevo/ ravnanje provokativno ali celo žaljivo, lahko to pomeni, da mora kot odziv na svoje ravnanje trpeti tudi ostrejšo kritiko. Vendar pa to predpostavlja, da med ravnanjem oz. izjavami oškodovanca in kritiko obstaja neka vsebinska povezava oz. da ima tudi vrednostna sodba nekaj podlage v dejstvih. /.../ V obravnavani zadevi ni mogoče reči, da je ocena o intelektualnih zmožnostih tožnika in njegovi (ne)sposobnosti za opravljanje dela hišnika v navedenem smislu 'upravičena kritika' njegovega nastopa, tudi če je ta nastop mogoče oceniti kot neprimeren in žaljiv do istospolno usmerjenih oseb« (Up-1391/07 2009).

Sodba Ustavnega sodišča je sporna iz več pogledov. Enega je opisal sodnik dr. Ciril Ribičič v odklonilnem ločenem mnenju, ki se mu pridružuje tudi mag. Marija Krisper Kramberger. Kritizira stališče, ki ga je zavzelo Okrožno sodišče, ki pravi, da nastopa

poslanca ni mogoče šteti za širjenje predsodkov in hujskanje ljudi do istospolno usmerjenih. Novinar Mladine je po njegovem mnenju poročal objektivno o parlamentarni razpravi in je bil oster le pri ocenjevanju nastopov poslancev SNS, posebej poslanca Prijatelja. Sodnik Ribičič si je ogledal videoposnetek razprave in nastop poslanca, v katerem je skušal oponašati geja. Nastop je označil za način, ki smeši in se norčuje iz istospolno usmerjenih. »Novinar se ni ukvarjal z analizo poslančeve osebnosti, temveč se je odločil, da javnosti predstavi in ostro kritizira vsebino poslančevega nastopa na način, kako je bil ta nastop podan«. Napisal je zgolj, kako je izpadla izjava poslanca. Za odločitev zadevi je ključno stališče ESČP, da svoboda izražanja varuje tudi žaljiva, šokantna in vznemirljiva sporočila, Ustavno sodišče RS pa je presodilo, da so osebne pravice poslanca nad osebnostnimi pravicami drugih ljudi, saj on lahko posega v pravice določene skupine ljudi, novinar pa v imenu javnosti in te skupine ne sme poseči v pravico poslanca. Ustavno sodišče je pritožbo zoper Višje sodišče v Ljubljani zavrnilo leta 2009 (Up-1391/07 2009).

Primer je pristal na ESČP, ki je leta 2014 razsodilo, da je prišlo do kršitve 10. člena EKČP, s čimer je Slovenija kršila pravico do svobode izražanja časopisa Mladine in ščitila svobodo izražanja in pravico do zasebnosti poslanca Prijatelja. Sodba je precedenčni primer za Slovenijo, saj so redki primeri v povezavi s pravico do zasebnosti, dobrega imena in ugleda ter pravico do svobode izražanja na drugi strani. ESČP je naložilo Sloveniji odškodnino v skupni višini okoli 8.500 EUR. Tu je sodišče odločilo isto kot v primeru Bodrožić proti Srbiji in ohranilo stališče varovanja pravice do svobode izražanja, če se javna oseba sama izpostavi kritiki in ocenjevanju medijev in javnosti.

8 Sklep

Razvoj pravic v sodni praksi je zanimiv in nenehen proces. Pravica do svobode izražanja se je na sodiščih uveljavila, preden so se sodišča začela srečevati s pravico do zasebnosti. Posledično so sodišča dala prednost pravici do svobode izražanja, ko je le-ta trčila ob drugo pravico. Sčasoma je sodna praksa prišla tudi do primerov, kjer so zavarovali pravico do zasebnosti. ESČP je ubranilo pravico do zasebnosti npr. v primeru Tammer proti Estoniji iz leta 2001, v primeru Perna proti Italiji iz leta 2003 in v primeru Von Hannover proti Nemčiji iz leta 2004. Slednji je v praksi in teoriji navajan kot odločilni precedens za vse javne osebe, ki si želijo večjega varstva svoje zasebnosti. Nekaj primerov še ne pomeni ustaljene sodne prakse v državah članicah, kar nakazujejo predvsem primeri, ki so se kasneje znašli na različnih sodiščih. Nemogoče je začrtati mejo med pravicama in pričakovati, da bodo sodišča vedno zlahka prepoznala, kdaj ima katera pravica prednost pred drugo. Kljub temu obstajajo določeni kriteriji, ki bi se jih mediji in javne osebe lahko in morali držati. Javne osebe je treba obravnavati posamezno, in sicer glede na funkcijo, ki jo opravljajo, in glede na izpostavljenost, ki jo dosežejo prostovoljno ali ne. Mediji bi si morali na drugi strani večkrat postaviti vprašanje, kaj je etično in ali je informacija resnično pomembna za javnost ali je zanjo le zanimiva.

Paradoks, ki se pojavlja pri tehtanju med ključnima pravicama do zasebnosti in svobode izražanja, je, da je človek družbeno bitje, ki si je za enega izmed sebi najvišje zavarovanih vrednot svojega bivanja postavil zasebnost kot tisti del svoje osebnosti, ki mu daje občutek, da ne hodi po svetu popolnoma gol (Žurej 2001, 289). V času, v katerem živimo, je takšen občutek vedno težje doživeti v stiku z drugimi ljudmi. Javne osebe so tiste, ki zasebnosti v nekaterih vidikih svojega življenja sploh ne poznajo več. Maska, ki si jo vsak posameznik nadene pred javnostjo, je za njih del vsakdana, ki se začne s trenutkom, ko stopijo skozi vrata. Dokler nismo doživeli množičnega porasta medijev in upadanja moralnih ter etičnih vrednot, je pravica do zasebnosti bila neraziskana, saj se ljudje zanjo niso borili. S porastom množičnih medijev je pravica do svobode izražanja pridobila tako močan pomen, da bo potrebne veliko prakse na sodnih poteh, da bo tudi pravica do zasebnosti bolj varovana in spoštovana. »Človekove pravice, ustavna demokracija, pravna država ipd. so nedvomno vrednote, ki jih velja ohranjati in razvijati v njihovem vrednostno pozitivnem pogledu« (Cerar 2002, 27). To bomo dosegli le, če bomo posamezniki kot

družba ohranjali in razvijali tradicionalne moralne in etične vrednote ter tako prispevali k vrednostno pozitivnemu razvoju družbe. Ni dovolj, da pravice, ki nam pripadajo, le manifestiramo v obliki pravnih zapisov, ampak jih moramo tudi kot posamezniki spoštovati in razvijati. Tako javne osebe kot mediji nosijo večjo odgovornost do javnosti od posameznikov in je zato ključnega pomena, da posamezne človekove pravice priznajo in spoštujejo.

Dokler sodna praksa ne bo dovolj močno izoblikovala in začrtala mej ter definicij osnovnih pojmov, se tudi zakonske ureditve posameznih držav ne bodo čez noč spremenile. Javne osebe se, ne le v Sloveniji, ampak tudi drugje, zelo redko odločijo za nasprotovanje pravici do svobode izražanja na sodiščih, saj imajo tudi same zmotno predstavo, da morajo posege trpeti zaradi njihove vloge javne osebe. Večjo priložnost in dejansko tudi zmago proti posegom medijev vidijo v zagovarjanju kršitve pravice do dobrega imena in časti. Kljub temu, da je to en vidik pravice do zasebnosti, je le-ta mnogo širša in bi po mojem mnenju morala biti strogo spoštovana na vsakem koraku. Največji problem predstavljajo tabloidi, ki živijo le od informacij, ki jih vsakodnevno črpajo iz posegov v pravico do zasebnosti javnih oseb. Šli so celo tako daleč, da jim več niti intimna sfera ne predstavlja omejitev. Z objavljanjem spolnih prizorov ali naključno pridobljenih golih fotografij ni nič narobe, saj za njih to pomeni večji zaslužek. Tudi Rovšek (2004, 17) razmišlja podobno, saj bodo novinarji videli spremembo v spoštovanju zasebnosti šele takrat, ko bo vse več in več javnih oseb svojo pravico uveljavljajo pred sodišči in ko bodo le-ta nalagala visoke odškodnine medijskim hišam in novinarjem.

Skozi opisano sodno prakso, ki sem si jo izbrala za presojo, kako sodišča tehtajo pri koliziji med obema pravicama, sem opazila, da sodna praksa še vedno ni storila potrebnega premika v smeri večjega varstva zasebnosti. Kljub opevani sodbi ESČP iz leta 2004 Von Hannover proti Nemčiji ne moremo govoriti, da je od takrat naprej evropska kultura postala bolj ozaveščena o pravici do zasebnosti. Leta 2011 je primer Mosley proti Združenemu kraljestvu prinesel zmedene signale. Mediji so se sodbe razveselili, saj je ESČP razsodilo v prid pravici do svobode izražanja, javne osebe pa so dobile nov namig, da se enostavno ne splača vlagati truda, časa in denarja za bitke, ki jih je skoraj nemogoče dobiti. Vse se zdi zelo nesmiselno, ko pomislim, da naj bi bilo zasebnost v bistvu najlažje pojmovati – kot nekaj, kar ni javno. Če spolni videoposnetek, ki je več kot očitno prišel v javnost brez vednosti in želje lastnika, medijem in novinarju ne vzbudi v notranjosti rdečega alarma, da vsebina ni javna in

ni primerna za objavo, potem se lahko samo sprašujem, ali sploh obstaja še kaj sveto zavarovanega, da mediji iz spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva nečesa ne bi objavili. Menim, da je odgovor na vprašanje negativen. Skozi magistrsko delo sem včasih težko ostala objektivna, saj je bila moja največja dilema, kako na eni strani pustiti pravici do svobode izražanja medijev široko pot, ko lahko posamezniki zaradi tega trpijo, in kako takšno trpljenje utemeljiti. Skozi pregledano sodno prakso sem ugotovila, da obstaja način, kako pravilno pretehtati med dvema pravicama, ko si le-ti nasprotujeta. Sodišča se ne smejo bati, da bo v konkretnih primerih nevarovanje pravice do svobode izražanja medijev pripeljalo do razvrednotenja demokratičnih vrednot. Problem vidim ravno v nasprotnem prevelikem varstvu pravice medijev, ki je pripeljala do porasta medijev, ki ne poročajo objektivno, ampak se osredotočajo na podrobnosti iz zasebnosti javnih oseb, kar jim prinaša dobiček. Na drugi strani ne zagovarjam, da se morajo mediji v celoti umakniti pravici do zasebnosti javnih oseb, saj ima posameznik tudi pravico do obveščeniosti in je prav, da mediji javnost obveščajo o stvareh, ki so zanjo relevantna. Če to pomeni tudi poseg v zasebnost javne osebe, je ta poseg vsekakor upravičen. Takšen poseg je upravičen v primeru Campbell proti MGN Limited iz leta 2002, ko so mediji le opravljali svojo vlogo informiranja javnosti. Ko tako postavimo eno pravico nasproti drugi, se zdi tehtanje interesov med njima enostavno, a primeri so kompleksni in sodišča se takih tehtanj lotevajo zelo previdno, saj njihova odločitev vedno pomeni omejitev ene izmed nasprotujočih si pravic. Tako kot je pravica do svobode izražanja potrebovala čas in razvoj, da je postala temeljna demokratična pravica zahodnih držav, tako bo tudi pravica do zasebnosti sčasoma pridobila na svoji moči in bodo sodišča kolizijo med njima presojala brez bojazni, da s priznanjem ene ali druge rušijo vrednote demokratičnih ureditev. Po analizi sodne prakse sem mnenja, da je pravica medijev še vedno prevečkrat postavljena v ospredje, medtem ko se morajo javne osebe vedno znova sprijazniti z dejstvom, da je njihova zasebnost omejena. Ključnega pomena je, da se tako teorija kot praksa strinjata glede definicije javne osebe in omejitev njihove zasebnosti. Glede na to, da v Sloveniji še nismo imeli primera, ko bi se glede kolizije teh dveh pravic primerjal z več primeri mednarodne sodne prakse, se mi zdi problem relevanten za nadaljnje spremljanje razvoja pravice do zasebnosti ob boku s pravico do svobode izražanja.

9 Literatura

- Adut, Ari. 2012. A Theory of the Public Sphere. *Sociological Theory* 30 (4): 238–262.
- Allen, Anita L. 2003. Why Journalists Can't Protect Privacy. V *Journalism and the Debate Over Privacy*, ur. Craig L. LaMay, 69–87. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Arendt, Hannah. 2003. *Izvori totalitarizma*. Ljubljana: Študentska založba.
- Aristoteles. *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- *Axel Springer proti Nemčiji*. 2012. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-109034#{"itemid":\["001-109034"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-109034#{) (3. oktober 2014).
- Baghai, Katayoun. 2012. Privacy as a Human Right: A Sociological Theory. *Sociology* 46 (5): 951–965.
- Barendt, Eric. 2005. *Freedom of Speech*. New York: Oxford University Press Inc.
- Berden, Andrej. 1999. Svoboda izražanja in zaščita posameznikov pred njeno zlorabo. *Pravna praksa* 18 (15): 17–24.
- *Bodrožić proti Srbiji*. 2009. Dostopno prek: <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/1d4d0dd240bfee7ec12568490035df05/c46cde08890b28c1c12575e100353447?OpenDocument> (3. oktober 2014).
- Cerar, Miro. 2002. Narava in pomen človekovih pravic. V *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*, ur. Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, 17–29. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije: Mirovni inštitut.
- Čeferin, Rok. 2012. Pravica do svobode izražanja pred pravico do zasebnosti. *Odvetnik* 57 (3): 38–39.
- Dawes, Simon. 2011. Privacy and the public/private dichotomy. *Thesis Eleven* 107 (1): 115–124.
- *Epic.org*. Dostopno prek: <https://www.epic.org/epic/about.html> (18. september 2014).
- *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Ur. l. RS 33/1994. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=69322> (16. september 2014).

- *Flinkkilä in drugi proti Finski*. 2010. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-3090604-3423124#{"itemid":\["003-3090604-3423124"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-3090604-3423124#{) (3. oktober 2014).
- *Gertz proti Robert Welch Incorporation, 1974*. Dostopno prek: <http://www.4lawschool.com/case-briefs/gertz-v-welch> (3. oktober 2014).
- Habermas, Jürgen. 1989. *Strukturne spremembe javnosti*. Ljubljana: ŠKUC Filozofska fakulteta.
- Hannay, Alastair. 2005. *On the Public*. London: Routledge.
- Hosein, Gus. 2006. Privacy as Freedom. V *Human Rights in the Global Information Society*, ur. Rikke Frank Jørgensen, 121–147. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Jarc, Matjaž. 2001. Javni – civilizacijski in kulturni interes na področju medijev. *Pravna praksa* 20 (1): 8–11.
- Jørgensen, Rikke Frank. 2006. The Right to Express Oneself and to Seek Information. V *Human Rights in the Global Information Society*, ur. Rikke Frank Jørgensen, 53–72. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Kaš, Maks. 2005. Ponuditi bralcu, kar bo kupil. *Medijska preža* 22: 24–25.
- *Kazenski zakonik*. Ur. l. 55/2008. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20082296> (17. september 2014).
- Kieran, Matthew, David E. Morrison in Michael Svennevig. 2000. Privacy, the public and journalism. *Journalism* 145 (1): 145–169.
- *Kodeks Novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns_txt.html (23. september 2014).
- Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kranjc, Janez. 2010. *Rimsko pravo*. Ljubljana: GV Založba.
- Kuhelj, Alenka. 2004. *Varstvo pravice do zasebnosti, veroizpovedi in svobodnega izražanja v pravu Sveta Evrope*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Lampe, Rok. 2002. Pravica do zasebnosti v ameriškem odškodninskem pravu. *Podjetje in delo* 28 (1): 69–92.

- --- 2003. Pravica do zasebnosti v ameriškem ustavnem pravu. *Dignitas* 5 (19/20): 88–98.
- --- 2004. *Sistem pravice do zasebnosti*. Ljubljana: Bonex.
- --- 2009a. Svoboda izražanja. V *Medijsko pravo*, ur. Rok Lampe, 14–55. Ljubljana: Planet GV.
- --- 2009b. Varovanje osebnostnih pravic proti medijem. V *Medijsko pravo*, ur. Rok Lampe, 56–92. Ljubljana: Planet GV.
- --- 2010 *Pravo človekovih pravic*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Lewis, Anthony. 2003. The Right to Be Let Alone. V *Journalism and the Debate Over Privacy*, ur. Craig L. LaMay, 61–68. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodnipakt_drzavljskih_politicnih_pravicah.pdf (17. september 2014).
- Merljak, Sonja. 2005. Ko so novinarji v moralnih dvomih. *Medijska preža* 22: 25–26.
- Moore, Roy L. 1994. *Mass Communication Law and Ethics*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Morrison, David E. in Michael Svennevig. 2007. The defence of public interest and the intrusion of privacy: Journalists and the public. *Journalism* 44 (8): 44–65.
- *Mosley proti Združenemu kraljestvu, 2011*. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104712#{"itemid":\["001-104712"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104712#{) (3. oktober 2014).
- *Naomi Campbell proti MGN Limited, 2002*. Dostopno prek: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2004/22.html> (3. oktober 2014).
- *Obligacijski zakonik*. Ur. l. 83/2000. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200183&stevilka=4287> (19. september 2014).
- *Perna proti Italiji, 2003*. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61075#{"itemid":\["001-61075"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61075#{) (3. oktober 2014).

- Poler Kovačič, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Prepeluh, Urška. 2001. Svoboda izražanja in evropska konvencija o človekovih pravicah. *Zbornik znanstvenih razprav* 61: 247–264.
- *Resolution 1165*. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta98/eres1165.htm> (20. september 2014).
- Rovšek, Jernej. 2004. Večje varstvo zasebnosti. *Pravna praksa* 23 (31): 15–17).
- --- 2005a. *Zasebno in javno v medijih: pravna ureditev in praksa v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- --- 2005b. Svoboda tiska ali pravice posameznika. *Medija preža* 22: 22–24.
- Schauer, Frederick. 2003. The Social Construction of Privacy. V *Journalism and the Debate Over Privacy*, ur. Craig L. LaMay 3–16. London: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- *Sidis proti F-R Publishing Corporation*. 1938. Dostopno prek: <https://casetext.com/case/sidis-v-fr-pub-corporation> (3. oktober 2014).
- Smrekar, Nataša. 2008. Pravica do zasebnosti funkcionarjev. *Dignitas* (29/30): 94–105.
- Smrkolj, Maja. 2009. Pravica javnih oseb do zasebnosti in lastne podobe. *Pravna praksa* 28 (23): 16–18.
- Splichal, Slavko. 2002. *Principles of publicity and press freedom*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- --- 2005. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2010. Javnost med novimi mediji in starimi teorijami. *Teorija in praksa* XLVII (1): 8–21.
- --- 2011. Javnost in javna sfera v dobi globalnega delovanja. V *Nov(o) državljan(stvo)*, ur. Mitja Durnik, Cirila Toplak in Žiga Vodovnik, 189–218. Ljubljana: Sophia.
- *Splošna deklaracija o človekovih pravicah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/S_PLOSNA_DEKLARACIJA_O_CLOVEKOVIH_PRAVICAH_-_F.pdf (17. september 2014).

- *Steve McClaren proti News Group Newspapers Limited*. 2012. Dostopno prek: <http://www.5rb.com/wp-content/uploads/2012/09/McClaren-v-NGN-Ltd2012-EWHC-2466-QB.pdf> (3. oktober 2014).
- Šelih, Ivan. 1993. Pravica do zasebnosti v Evropski konvenciji o človekovih pravicah (1. odst. 8. Člena). *Pravnik* 48 (8/9): 473–480.
- *Tammer proti Estoniji*. 2001. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59207#{"itemid":\["001-59207"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59207#{) (3. oktober 2014).
- Tekavec, Janez. 2001. Odškodninska odgovornost novinarjev in medijev. *Pravna praksa* 20 (19): 32–34.
- Teršek, Andraž. 2002. Uvod v velike sodobne pravne sisteme. *Teorija in praksa* 39 (2): 282–286.
- --- 2005. Svoboda izražanja in pravica do zasebnosti – analiza in komentar sodbe ESČP v primeru Von Hannover proti Nemčiji. *Revus* 28(4): 97–114.
- --- 2006. Svoboda medijev in varstvo zasebnosti: kritika dveh precedensov, predlog razvrstitve “javnih oseb” in predlog ustavnopravnih standardov. V *Izbrane teme civilnega prava*, ur. Mojca Seliškar Toš 111–134. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti.
- Tičar, Luka. 2005. Svoboda izražanja v razmerju z varstvom drugih pred obrekovanjem – Sodba ESČP v primeru Chauvy in drugi proti Franciji. *Revus* 28(4): 127–134.
- Turkington, Richard C. in Anita L.Allen. 1999. *Privacy law: cases and materials*. Minnesota: West Group.
- *Up-50/99*. 2000. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/usodl.nsf/o/489AD2B0B9F0EAFDC12571720028F44D> (3. oktober 2014).
- *Up-570/09*. 2009. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/usodl.nsf/o/383A227198D24361C12579B500457375> (3. oktober 2014).
- *Up-1391/07*. 2009. Dostopno prek: <http://odlocitve.us-rs.si/usrs/usodl.nsf/o/D702EA0B1A06AB5AC125764F0035C464> (3. oktober 2014).
- *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (17. september 2014).

- *Von Hannover proti Nemčiji*. 2004. Dostopno prek: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61853#{"itemid":\["001-61853"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61853#{) (3. oktober 2014).
- Velkavrh, Miha. 2012. Kardinal Rode in svoboda tiska – drugič. *Odvetnik* 57 (3): 39–40.
- Warren, Samuel D. in Louis D. Brandeis. 1890. The Right to Privacy. *Harvard Law Review* IV (5). Dostopno prek: http://groups.csail.mit.edu/mac/classes/6.805/articles/privacy/Privacy_brand_warr2.html (16. september 2014).
- Zagorc, Saša. 2005. Kje je meja novinarske presoje dejanj sodnega funkcionarja? – Sodba ESČP v zadevi Perna proti Italiji. *Revus* 28(4): 135–142.
- *Zakon o elektronskih komunikacijah*. Ur. l. 109/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=111442> (17. september 2014)
- *Zakon o medijih*. Ur. l. 110/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006110&stevilka=4666> (24. september 2014).
- *Zakon o varstvu osebnih podatkov*. Ur. l. 86/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3836> (17. september 2014).
- Žurej, Jurij. 2001. Pravica do zasebnosti. *Zbornik znanstvenih razprav* 61: 289–311.